

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Tarptautinio verslo studijų programa

Kodas S0835252

AGILIJA DIMŠAITĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

VERSLUMO UGDYMAS LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

Darbo vadovas _____
(parašas)

Dr. Docentė Zita Monkevičienė
(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2010

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Tarptautinio verslo studijų programa

Kodas S0835252

AGILIJA DIMŠAITĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

VERSLUMO UGDYMAS LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

Darbo vadovas _____
(parašas)

Dr. Docentė Zita Monkevičienė
(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
ĮVADAS.....	7
1. VERSLUMO (ANTREPRENERIŠKUMO) UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI	10
1.1 Antreprenerystės ir antreprenerio sąvokų analizė	10
1.2 Esminiai antreprenerio ir verslininko skirtumai	19
1.3 Antrepreneriškosios savybės	24
1.4 Antrepreneriškumo ugdymas	30
1.5 Antrepreneriškumo ugdymo skatinimas ES	33
2. VERSLUMO UGDYMO ATSKIROSE ŠALYSE PATIRTIES ANALIZĖ	38
2.1 Verslumo ugdymo svarbos pripažinimas Lietuvoje	38
2.2 Verslumo ugdymo svarbos pripažinimas ES	43
2.3 Organizacijos, prisidedančios prie verslumo ugdymo Lietuvoje	47
2.4 Verslumo ugdymas Lietuvos universitetuose	54
2.5 Verslumo ugdymas skirtingų šalių universitetuose	61
3. VERSLUMO UGDYMAS LIETUVOS UNIVERSITETUOSE TYRIMAS.....	75
3.1 Tyrimo metodika	75
3.2 Verslumo ugdymas Lietuvos universitetuose tyrimo rezultatai	78
3.2.1 Bendra tyrime dalyvavusių respondentų charakteristika	78
3.2.2 Respondentų požiūris į antreprenerystę ir antrepreneriškus igūdžius	81
3.2.3 Respondentų požiūris į antrepreneriškumo ugdymą	88
3.2.4 Antrepreneriškumą ugdančių mokymo formų vertinimas	91
3.2.5 Respondentų savęs kaip antreprenerių vertinimas	95
IŠVADOS	98
PASIŪLYMAI	100
SUMMARY	102
LITERATŪRA.....	103
PRIEDAI.....	109

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

CEC (Cambridge Entrepreneurship Centre) - Kembridžo universiteto verslumo centras

CfEL (Centre for Entrepreneurial Learning) - Kembridžo universiteto verslumo mokymo centras

ES – Europos Sąjunga

ISM – Ekonomikos ir vadybos universitetas

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

KTU – Kauno Technologijos universitetas

KMU – kauno medicinos universitetas

KU – Klaipėdos universitetas

LJA – Lietuvos Junior Achievement

LŽŪU – Lietuvos žemės ūkio universitetas

MIETE (Master in innovation and Technology Entrepreneurship) - Antreprenerystės ir inovacijų magistratūros kursas Porto universitete.

NUS (National University of Singapore) - Nacionalinis Singapūro universitetas

NEC (NUS Entrepreneurship Centre) - Nacionalinės studentų sąjungos verslumo centras Singapūre

STVP – (Stanford technology venture program) - verslumo švietimo ir mokslinių tyrimų centras, įsikūręs Stanfordo universiteto inžinerijos mokykloje

VGTU – Vilniaus Gedimino technikos universitetas

VDU – Vytauto Didžiojo universitetas

VUKHF – Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Antreprenerystės ir antreprenerio sąvokų analizė.....	9
2 lentelė Antreprenerystės sąvokų grupės.....	17
3 lentelė Tradicinio vadybininko ir antreprenerio palyginimas.....	19
4 lentelė Antreprenerio ir verslininko sąvokų palyginimas.....	21
5 lentelė Antreprenerio ir vadovo sąvokų palyginimas.....	21
6 lentelė 6 esminės antrepreneriškumo ypatybės.....	24
7 lentelė Verslumo ugdymo skirtingose valstybėse palyginimas.....	42
8 lentelė Projekto „Integruotos mokymo programos verslumui ugdyti“ uždaviniai.....	56
9 lentelė Kembridžo universiteto siūlomos programos studentų verslumui ugdyti.....	64
10 lentelė Antrepreneriškumą ugdančių mokyklų Top 10.....	72
11 lentelė Anketos klausimų pagrindimas.....	85
12 lentelė Antrepreneriui būdingų savybių vertinimas.....	93

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Pagrindiniai verslumo komponentai.....	13
2 pav. Antreprenerystę įtakojančios aplinkos.....	14
3 pav. Sąvokos „antreprenerystė“ formos.....	15
4 pav. Ryšys tarp verslininkystės ir antreprenerystės.....	20
5 pav. Antrepreneriškų savybių Top 5.....	26
6 pav. Antrepreneriško žmogaus savybės.....	28
7 pav. Sritys, į kurias reikia atkreipti dėmesį ugdant antrepreneriškumą.....	31
8 pav. Problemos, susijusios su verslumo ugdymu Lietuvoje.....	40
9 pav. ISM universiteto vertybių sąrašas.....	57
10 pav. 5 E modelis.....	59
11 pav. Kembridžo universiteto infrastruktūra.....	61
12 pav. Ugdymo modelis, taikomas Kembridžo universiteto verslumo centre.....	62
13 pav. Nacionalio Singapūro Universiteto verslumo centro struktūra.....	68
14 pav. Wuppertal universiteto antrepreneriškumo ugdymo schema.....	70
15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį.....	86

16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal universitetus.....	87
17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal fakultetus.....	88
18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų kursus.....	88
19 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal antreprenerystės sampratą.....	90
20 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, ar jie asmeniškai pažįsta antreprenerių.....	91
21 pav. Antrepreneriui būdingų savybių vertinimas.....	92
22 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų požiūrį į antrepreneriškųjų savybių išugdymą.....	94
23 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų požiūrį į antrepreneriškų įgūdžių naudojimą tam tikroje aplinkoje.....	95
24 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas pagal verslumo kultūros sklaidos svarbą.....	96
25 pav. Lietuvos universitetų pasiskirstymas pagal juose skiriamą dėmesį antrepreneriškumo Ugdymui.....	97
26 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas pagal tai, ar jie norėtų, kad antrepreneriškumo ugdymas būtų sudedamoji dalis visų studijų sričių studentams.....	99
27 pav. Antrepreneriškumą ugdančių mokymo formų vertinimas.....	100
28 pav. Mokymo programų, su kuriomis respondentai susidūrė, pasiskirstymas.....	101
29 pav. Informacijos, susijusios su mokymo programom, sklaidos vertinimas.....	102
30 pav. Verslumo ugdymo formų vertinimas.....	103
31 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal savęs kaip antreprenerio vertinimą.....	104
32 pav. Veiksnių, stabdančių antrepreneriškumą, vertinimas.....	105

ĮVADAS

Temos aktualumas: Šiandien pasaulis keičiasi nepaprastai sparčiai ir kiekvienas iš mūsų privalo suspėti keistis, jei nori išgyventi. Spartus pasaulio keitimasis, rinkų globalizacija, taip pat viena po kitos kylančios finansinės bei socialinės krizės rodo, kad pereinama į naują visuomeninės organizacijos etapą, kurio varomoji jėga jau ne kapitalas, bet žinios.

Lietuvai, siekiant sėkmingai konkuruoti pasaulinėse rinkose, reikia didesnio ekonomikos augimo, daugiau naujų įmonių, daugiau antreprenierių, norinčių imtis naujoviškos veiklos. Verslo globalizacija ir sparti technologijų kaita iš organizacijų bei jose dirbančių žmonių reikalauja tam tikro elgsenos būdo, kurį apibūdina tokios savybės kaip novatoriškumas, kūrybiškumas, tolerancija rizikai, gebėjimas atpažinti galimybes ir jas įgyvendinti.

Šiandien yra jaučiama gan stipri perėjimo nuo tradicinės vadybos į antreprenerystę tendencija ne tik kitose pasaulio valstybėse, bet ir Lietuvoje, kuomet vadovauti jau nepakanka - vadovavimas virsta lyderiavimu. Firmos ar įmonės vadovu būti jau per maža, šiandien tas vadovas turi būti savo organizacijos ar padalinio lyderis. Vadovaudamas lanksčiai ir nuolat besikeičiančiai sistemai toks vadovas - antreprenieris turi orientuotis į rytojaus pokyčius, ieškoti naujų išteklių ir galimybių, bet kuriuo metu turi būti pasirengęs priimti būtinus sprendimus. Dėl šios priežasties valstybė turi užtikrinti, kad visiems jauniems žmonėms švietimo ir mokymo institucijose būtų sudarytos galimybės tobulinti verslumo įgūdžius dar pačioje jaunystėje, tačiau šiandien Lietuva susiduria su itin didele problema – tai nepakankamu jaunų žmonių antreprenieriškų įgūdžių turėjimu.

Būtent dėl šios priežasties, šiandieninėje visuomenėje, siekiant pokyčių, yra būtina skirti ypatingą dėmesį švietimo vaidmeniui stiprinant verslumo principų įsitvirtinimą Lietuvoje. Ne tik universitetuose, bet ir mokyklose mokiniams nuo ankstyvo amžiaus turėtų būti teikiama informacija apie verslo galimybes, kaip galimą ateities veiklą, ugdomi svarbiausi antreprenieriškumo bei kūrybiškumo įgūdžiai, mokoma pasitikėti savimi, kad ir ko jie imtųsi. Universitetai turėtų verslumo principus, kaip svarbią mokymo programų dalį, įtraukti į mokymo dalykų planus ir reikalauti arba skatinti studentus rinktis verslumo ugdymo kursus.

Problemos ištyrimo lygis: Paskutinį dešimtmetį yra pastebimas vis didėjantis Europos mokslininkų susidomėjimas antrepreneryste. Nors daug mokslininkų analizavo minėtą problematiką skirtingais aspektais, šiuo metu Lietuvoje pasigendama sisteminio, kompleksinio požiūrio į verslumo ugdymą aukštosiose mokyklose. Apibendrinant galima teigti, kad nepakankamai iširtas verslumo ugdymo Lietuvoje procesas – aktuali mokslinė problema

Darbo objektas: Verslumo ugdymas Lietuvos universitetuose.

Darbo tikslas: Pateikti verslumo ugdymo Lietuvos universitetuose vertinimą, atsižvelgiant į verslumo (antrepreneriškumo) ugdymo teoriją ir užsienio universitetų patirties pavyzdžius.

Darbo uždaviniai:

- Atlikti teorinę verslumo analizę – išsiaiškinti antreprenerystės ir antreprenerio sąvokas, pateikti pagrindinius antreprenerio ir verslininko skirtumus, atskleisti antrepreneriškąsias savybes ir jų ugdymo galimybes;
- Atskleisti, kaip verslumo ugdymo skatinimas yra vykdomas ES, išsiaiškinti, kokias programas, skirtas verslumo ugdymui, siūlo užsienio bei Lietuvos universitetai;
- Atlikti tyrimą, siekiant atskleisti Lietuvos studentų požiūrį į verslumo ugdymą jų studijuojamame universitete, o taip pat pristatyti ir įvertinti gautus rezultatus;
- Pateikti rekomendacijas verslumo ugdymo gerinimui Lietuvos universitetuose.

Darbo struktūra:

Darbą sudaro 3 pagrindinės dalys:

- Pirmoji dalis – teorinė dalis, kurioje vykdoma antreprenerystės ir antreprenerio sąvokų analizė, nagrinėjamos antrepreneriui būdingos savybės, atskleidžiami pagrindiniai antreprenerio ir verslininko skirtumai, atskleidžiama, kaip verslumo ugdymo skatinimas vykdomas Europos Sąjungoje.
- Antroje darbo dalyje yra apžvelgiama, kaip antrepreneriškumo ugdymas yra vykdomas Lietuvoje, o taip pat ir kitose Europos valstybėse;
- Trečioje darbo dalyje pateikiami tyrimo rezultatai, kurie padeda atskleisti studentų požiūrį į antreprenerystę, išsiaiškinti, kaip jie vertina Lietuvos universitetų vykdomą antrepreneriškumo ugdymą.

Tyrimo metodai ir naudoti šaltiniai: Atliekant verslumo teorinę antrinių literatūros šaltinių analizę, remiamasi mokslinėje literatūroje randamomis įvairių autorių teorinėmis nuostatomis. Analitinėje darbo dalyje yra atliekamas tyrimas verslumo ugdymo Lietuvos universitetuose nustatymui, o taip pat gautų duomenų susistemimas bei apibendrinimas. Siekiant pasiekti pagrindinį darbo tikslą, atliekama anketinė apklausa, kuri platinama internetu bei tiesiogiai.

Praktinė ir teorinė darbo reikšmė:

- Pateikta išsami ir susisteminta antreprenerystės ir antreprenerio sampratų analizė.
- Atskleistas antrepreneriškumui būdingų savybių rinkinys;
- Išryškinta, jog antrepreneriškumas – tai išugdomų savybių rinkinys;
- Ištirtos verslumo ugdymo galimybės ir studentų požiūris į antrepreneriškumo ugdymą Lietuvos universitetuose.

Darbo apribojimai ir sunkumai. Su sunkumais buvo susidurta vykdant tyrimą, kadangi buvo sunku apklausti studentus iš kitų Lietuvos miestų.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys dalys, 131 puslapis, 32 paveikslai, 12 lentelių, 6 priedai ir 67 literatūros šaltiniai.

1.VERSLUMO (ANTREPRENERIŠKUMO) UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI

Prieš pradėdant nagrinėti verslumo ugdymo organizavimą Lietuvos aukštosiose mokyklose, visų pirma yra būtina išsiaiškinti, ką šiandieninėje visuomenėje reiškia terminai verslumas ir antreprenerystė, kas skatina verslią mąstyseną ir kokių įgūdžių ugdymas padeda tapti tikru antrepreneriu šiandieninėje visuomenėje. Todėl šio skyriaus tikslas – atlikti antreprenerystės ir antreprenerio sąvokų analizę, atskleisti pagrindinius antreprenerio ir verslininko skirtumus, išskirti pagrindines antrepreneriškąsias savybes, o taip pat atskleisti verslumo ugdymo galimybes ES.

1.1 Antreprenerystės ir antreprenerio sąvokų analizė

Daugybė tiek Lietuvos, tiek ir kitų pasaulio šalių visuomenės atstovų, verslininkų vis dažniau prabyla apie antreprenerystę ir jos naudą šalies verslui, tačiau Lietuvoje susiduriama su didele problema – daugeliui tai yra vis dar neaiški sąvoka dėl terminologijos problemų. Lietuvių kalboje iki šiol dar nėra nusistovėję terminai „verslumas“ ir „antreprenerystė“, „verslininkas“ ir „antrepreneris“, kas sukelia gan nemažai ginčų tarp įvairių autorių.

Antreprenerio sąvoka atsirado XIV a. ir buvo vartojama parodų, muzikinių renginių organizatoriams ar stambių statybos projektų (pvz., bažnyčių) vadovams įvardyti - ilgainiui sąvoka kiek kito. Antreprenerystės sąvoka jau seniai ir plačiai vartojama Vakarų visuomenėje - ypač ji giliai įsišaknijusi JAV, Izraelio ir Kanados visuomenių kultūroje kaip dogma: antreprenerystė – ekonomikos variklis.

Tiek sąvoka „verslumas“, tiek ir sąvoka „antreprenerystė“ yra kildinama iš anglų kalbos žodžio „*Entrepreneurship*“. Lietuvių kalbos žodyne tokios sąvokos kaip antreprenerystė nėra, todėl labai dažnai įvairiuose literatūros šaltiniuose galima rasti lietuvišką antreprenerystės atitikmenį – verslumą. Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog šiame darbe sąvokos „antreprenerystė“ ir „verslumas“ yra vartojamos kaip sinonimai.

Pastaruoju metu vadybos teoretikai, ieškodami efektyvaus įmonių atsako į šiuolaikinės konkurencijos diktuojamus iššūkius, vis dažniau ima vartoti „antrepreneriškos organizacijos“ sampratą ir palaiko nuomonę, kad antrepreneriškas elgesys sąlygoja bet kokio dydžio įmonių konkurencinius pranašumus. Antrepreneriškumo koncepcija pastaruoju metu vystosi ypatingai sparčiai ir tampa vienu svarbiausiu modernios organizacijos ideologijos centru.

1 lentelėje pateiktos autorių nuomonės, kaip skirtingi autoriai supranta „antreprenerystės“ ir „antreprenerio“ terminus.

Antreprenerystės ir antreprenerio sąvokų analizė

Autorius, metai	Antreprenerystės ir antreprenerio sąvokos
V.Dubinas (2001)	XX a. šeštajame dešimtmetyje plačiai pradėjus plėtotis rinkotyro teorijoms ir šias teorijas pritaikius priimant praktinius valdymo sprendimus, įvairūs nestandartiniai vadybos sprendimai buvo pradėti vadinti inovacine vadyba, o šios vadybos realizavimas apibendrintas viena sąvoka – <i>antrepreneryste</i> , ypač tose organizacijose, smulkiajame versle, kur savininkas ir vadybininkas yra tas pats asmuo.
R.D.Hisrich; M.P.Peters; D.A.Shepherd (2006)	<i>Antreprenerystė</i> – tai naujos vertės kūrimo procesas, kuriam antrepreneris skiria reikalingą laiką bei pastangas, prisiimdamas galimą finansinę, psichologinę ar socialinę riziką, ir už tai gauna piniginę naudą ir asmeninį pasitenkinimą. Kitaip tariant, antrepreneris žino, kokios asmeninės naudos jis nori, skiria tam savo resursus ir pastangas ir yra laisvas rinkdamasis veiklos kelius ir būdus.
C.Turner (2004)	<i>Antreprenerystė</i> – tai savanoriškas bendras darbas, rizikavimas, kūrimas, įgyvendinimas, gebėjimas iškelti ir sėkmingai diegti novatoriškas idėjas, kuriomis siekiama kuo plačiau panaudoti galimybes neapsiribojant esamais modeliais, struktūra ir ištekliais. <i>Antrepreneris</i> – tai kūrybingas novatorius, kuris, veikdamas savo paties iniciatyva, ieško galimybių, kiek galima jas išnaudoja, prisiima riziką ir energingai siekia prasmingo rezultato. Pinigai ar pelningumas nėra jo tikslas.
S.Gerdvila ir V.Snitka (2001)	<i>Antreprenerystė</i> – procesas, kurio pagalba individai (tiek turintys savo įmones, tiek veikiantys organizacijos viduje) siekia panaudoti galimybes, netgi jei tam esamuoju momentu neturi reikiamų resursų
P.A.Wicham (2006)	<i>Antreprenerystė</i> apibrėžiama kaip vizijos sukūrimas ir valdymas bei jos perdavimas kitiems žmonėms. Tai lyderystės prisiėmimas, žmonių motyvavimas ir jų paruošimas priimti pokyčius.
O.Higgins (1997)	Kiekvienoje visuomenėje technologinis progresas ir ekonominis vystymas didžia dalimi priklauso nuo <i>antreprenerių</i> skaičiaus ir galimybių jiems.
R.M.Kanter (1983)	<i>Antrepreneriai ir antrepreneriškos organizacijos</i> – visada veikia savo kompetencijos ribose, savo dėmesį ir resursus nukreipdamos ne į tai, ką jos jau žino, o į tai, ko jos dar nežino. Jos save vertina ne pagal praeities standartus, bet pagal ateities vizijas.
R.A.Baron ir S.A.Shone (2005)	<i>Antreprenerystė</i> - suvokiama kaip galimybė kurti kažką naujo (naują produktą, naują rinką, naujus gamybos procesus ar medžiagas, naujus būdus, kaip tobulinti turimas technologijas).
J.A.Timmons (1994)	<i>Antreprenerystė</i> apibrėžiama kaip sugebėjimas sukurti kažką iš nieko. Tai greičiau inicijavimas, darymas, pasiekimas, statymas nei tik stebėjimas, analizavimas ir aprašymas. Tai galimybės matymas ten, kur kiti mato tik chaosą, prieštaravimus ir sumaištį.
J.Chris Leach ir W.Ronald Melicher (2009)	<i>Antrepreneris</i> – tai asmuo, kuris sugeba idėjas paversti į verslo galimybes ir taip sukurti tam tikrą vertę. Pasak šių autorių, sėkmingas antrepreneris atpažįsta ir pačiumpa verslo galimybes anksčiau nei kiti dar tik pradeda numanyti apie jas.

Dr. Jyotsna Sethi ¹	<i>Antrepreneris</i> – tai asmuo, kuris visuomet ieško naujų iššūkių. Antrepreneris gali neturėti išteklių, tačiau visuomet turės tinkamų idėjų. Jis novatoriškas ir kūrybiškas. Jis gali grėsmę paversti galimybe. Smulkus verslininkas gali bankrotuoti ar visiškai pakeisti savo verslą, jei nujaus nuostolius, o antrepreneris išanalizuos situaciją ir bandys dar kartą
Simone Baldassarri (2009)	<i>Antreprenerystė</i> – tai asmens gebėjimas mintis paversti veiksmu. Tai apima kūrybiškumą, iniciatyvumą, inovatyvumą, rizikos priėmimą, taip pat gebėjimas planuoti ir valdyti projektus, siekiant tam tikrų tikslų. Plačiąją prasme, <i>antreprenerystė</i> – tai mąstysena, kuri gali būti pritaikoma tiek versle, tiek ir asmeniniame gyvenime.
O.Stripeikis (2008)	<i>Antreprenerystė</i> - tai organizacijos lygmens procesas, pasižymintis tokiais bruožais kaip: inovatyvumas, proaktyvumas, polinkis rizikuoti, sugebėjimas mokytis, sugebėjimas spręsti problemines situacijas, lankstumas.
Donald F. Kuratko ir Richard M. Hodgetts (2004)	<i>Antrepreneryste</i> – tai dinaminis procesas, susidedantis iš vizijos, pokyčių ir kūrybiškumo. Visa tam yra būtina energija ir aistra, siekiant kūrimo, naujų idėjų įgyvendinimo ir kūrybiškų sprendimų. Pagrindiniai ingredientai šio proceso apima pasiryžimą prisiimti pasvertą riziką tam tikrame laike, teisingumas, karjera, gebėjimas suformuoti efektingą ir drąsią komandą, kūrybiniai gebėjimai paskirstyti reikalingus išteklius, fundamentalūs įgūdžiai parengiant tvirtą verslo planą; ir galiausiai, išvalgumas pamatyti galimybes ten, kur kiti mato vien tik chaosą, prieštaravimus ir sumaištį <i>Antrepreneriai</i> – tai tie, kuriuos veikia stiprus atsidavimas ir ryžtingas atkaklumas, dirba labai sunkiai. Jie kovoja dėl principingumo. Jie dega konkurencingu noru pranokti kitus. Jie naudoja nesėkmes kaip įrankį tam, kad pasimokyti. Jie turi pakankamai pasitikėjimo savimi, kad manytų, jog jie asmeniškai gali turėti didelę ir pagrindinę reikšmę jų sumanymo paskutiniame rezultate.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

1 lentelėje pateikti skirtingų autorių apibrėžimai atskleidžia, jog nėra vieno nusistovėjusio antreprenerystės ir antreprenerio apibrėžimo. Kaip jau buvo pastebėta, dažnai antreprenerystė yra prilyginama naujo verslo įkūrimui ar smulkaus verslo valdymui, tačiau svarbu suprasti, jog ne visi verslo savininkai gali būti traktuojami kaip antrepreneriai ir ne kiekvienas smulkus verslas yra antrepreneriškas. Skirtingų autorių nuomonės leidžia suprasti, jog antreprenerystė negali būti siejama vien tik su tam tikro verslo įkūrimu, bet greičiau tai yra siejama su tam tikru elgsenos modeliu, tam tikrų žmogaus savybių rinkiniu.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog dauguma autorių, kalbėdami apie antreprenerystę, neatsiejamai kalba ir apie inovacijas, tam tikrų naujovių kūrimą. R.D.Hisrich; M.P.Peters ir D.A.Shepherd (2006) antreprenerystę sulygina su naujos vertės kūrimo procesu, C.Turner (2004) išskiria novatoriškų idėjų kūrimą, o štai R.A.Baron ir S.A. Shone (2005) kalba jau apie

¹ Dr. JYOTSNA, Sethi „Entrepreneur and entrepreneurship“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.du.ac.in/course/material/ug/ba/esb/Lesson_1.pdf

konkretesnių sričių kūrimą – šie autoriai savo apibrėžime akcentuoja naujų produktų, naujų rinkų ar naujų gamybos procesų bei medžiagų kūrimą. Gan įdomiai apibrėžimą pateikia V.Dubinas (2001), kuris antreprenerystę įvardija kaip tam tikros inovatyvios vadybos realizavimą.

Labai trumpai, tačiau aiškiai antreprenerystę įvardija Donald F. Kuratko ir Richard M. Hodgetts (2004). Autoriai antreprenerystę įvardija kaip dinaminį procesą, susidedantį iš trijų aspektų – tai vizijos, kūrybiškumo ir pokyčių.

Taip pat galima pastebėti, jog kalbant apie antreprenerystę, dauguma autorių įvardija tam tikras būdo savybes, kurios yra neatsiejamos nuo šio proceso. Štai C.Turner (2004), Dr. Jyotsna Sethi ir Simone Baldassarri (2009) gan panašiai įvardija antrepreneriškumui reikalingas savybes - tai rizika, savanoriškumas, kūryba, novatoriškumas. J.A.Timmons (1994) kalba apie sugebėjimą kurti iš nieko, J.Ch.Leach ir W.R.Melicher (2009) išskiria ateities nuspėjimą, Donald F. Kuratko ir Richard M. Hodgetts (2004) išskiria pasiryžimą, rizikos prisiėmimą, gebėjimą suformuoti efektingą ir drąsią komandą, kūrybinius gebėjimus. O.Stripeikis (2008) dar išskiria proaktyvumą, norą ir sugebėjimą mokytis, lankstumą.

Gan įdomiai antreprenerystės procesą apibrėžia P.A.Wicham (2006) - antreprenerystė apibrėžiama kaip vizijos sukūrimas ir valdymas, jos perdavimas kitiems žmonėms. Antreprenerystę autorius suvokia tarsi mokytoją, kadangi autorius teigia, jog antreprenerystė – tai tam tikras paruošimas priimti pokyčius.

Taip pat galima pastebėti, jog didelė dalis autorių antreprenerystę įvardija kaip tam tikrą procesą, kuris leidžia sukurti vertę iš nieko, netgi neturint tam tikrų išteklių. S.Gerdvila ir V.Snitka (2001) kalba apie galimybių panaudojimą, netgi jei tam esamuoju momentu neturima reikiamų resursų, J.A.Timmons (1994) įvardija sugebėjimą sukurti kažką iš nieko, o štai Dr. Jyotsna Sethi teigia, jog galima neturėti išteklių, tačiau tikras antrepreneris visuomet turės tinkamų idėjų.

Šiai nuomonei pritaria ir Jeffrey Timmons², kuris teigia, jog antreprenerystė – tai gebėjimas sukurti kažką beveik iš nieko. Autorius pabrėžia, jog antreprenerystė:

- Tai iniciatyvumas, veikimas, siekimas, įmonės ar organizacijos kūrimas ir visa tai daug daugiau nei vien tik stebėjimas, analizavimas ar viso to apibūdinimas.
- Tai yra sugebėjimas pajusti galimybę ten, kur kiti mato vien tik chaosą, prieštaravimus ir painiavą.
- Tai yra sugebėjimas sukurti tam tikrą komandą, kuri papildytų jūsų įgūdžius ir talentus.
- Tai yra sugebėjimas surasti, sutelkti ir kontroliuoti išteklius (dažnai valdomus kitų) ir būti tikram, įsitikinti, jog jūs neišleidote pinigų, kai jums jų labiausiai reikia.

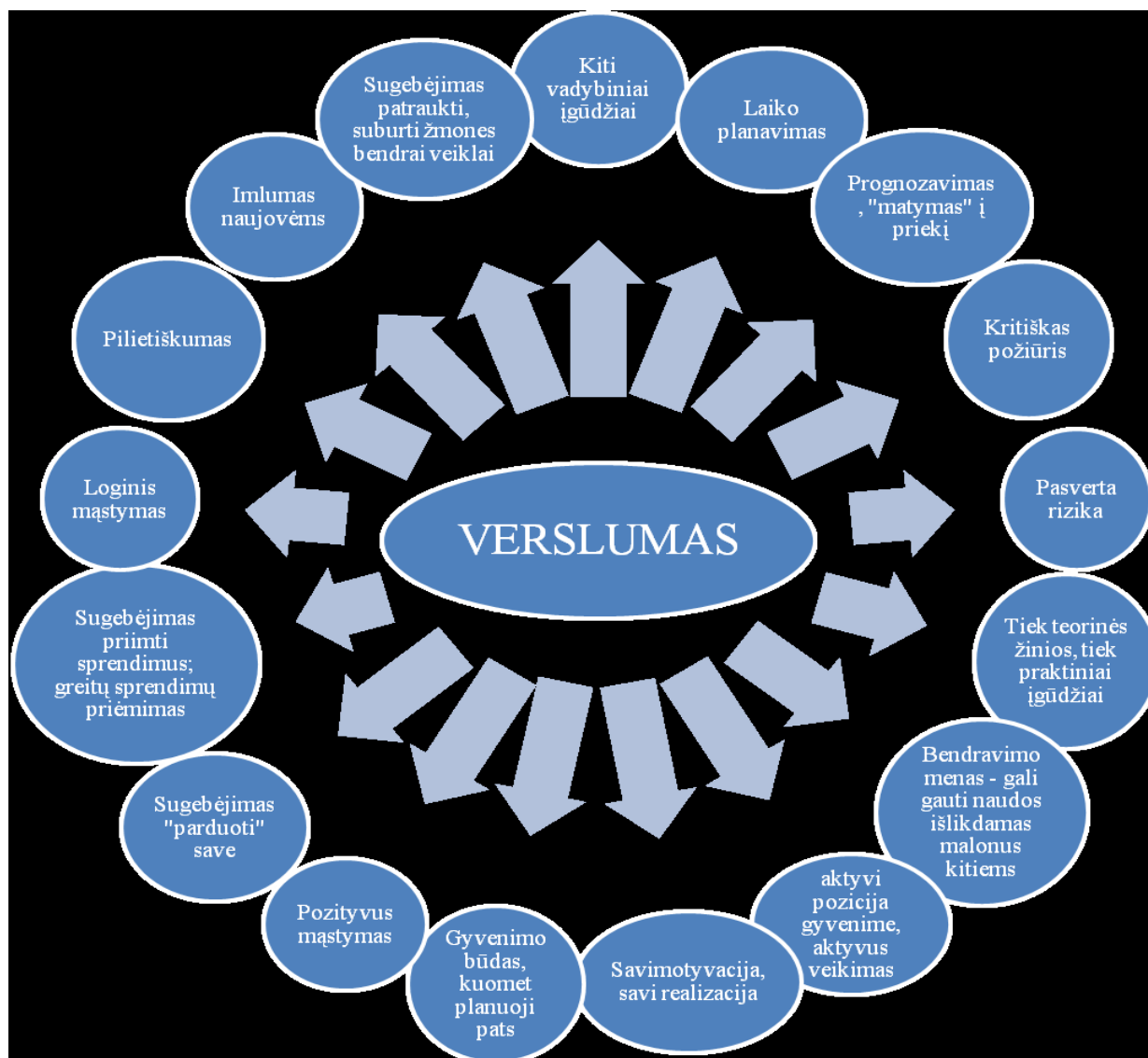
² TIMMONS, J. (2006) „National Standards of Practise for Entrepreneurship Education“ [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.entre-ed.com/what/stds-prac-brochure.pdf>

- Galiausiai, tai yra pasiryžimas prisiimti apskaičiuotą riziką – tiek asmeninę, tiek finansinę ir paskui daryti visa, kas tik įmanoma, kad gauti pranašumus jūsų paslaugoje.

Galima pastebėti, jog didelė dalis autorių, kalbėdami apie antreprenerystę, pabrėžia sugebėjimą pamatyti galimybes ten, kur kiti mato tik chaosą, prieštaravimus. Šiai nuomonei pritaria Jeffrey Timmons (2006) ir J.A.Timmons (1994).

R.D.Hisrich; M.P.Peters ir D.A.Shepherd (2006) apibrėžia antreprenerystę kaip naujos vertės kūrimo procesą, kuriam antrepreneris skiria reikalingą laiką ir pastangas, prisiimdamas galimą psichologinę, finansinę ar socialinę riziką, ir už tai gauna piniginę naudą ir patiria asmeninį pasitenkinimą.

Giedrius Vaidelis (2006), skirtingai nei kiti autoriai, pateikia visą rinkinį verslumui būdingų komponentų. Šiuos autoriaus pateiktus komponentus atspindi 1 paveikslas.

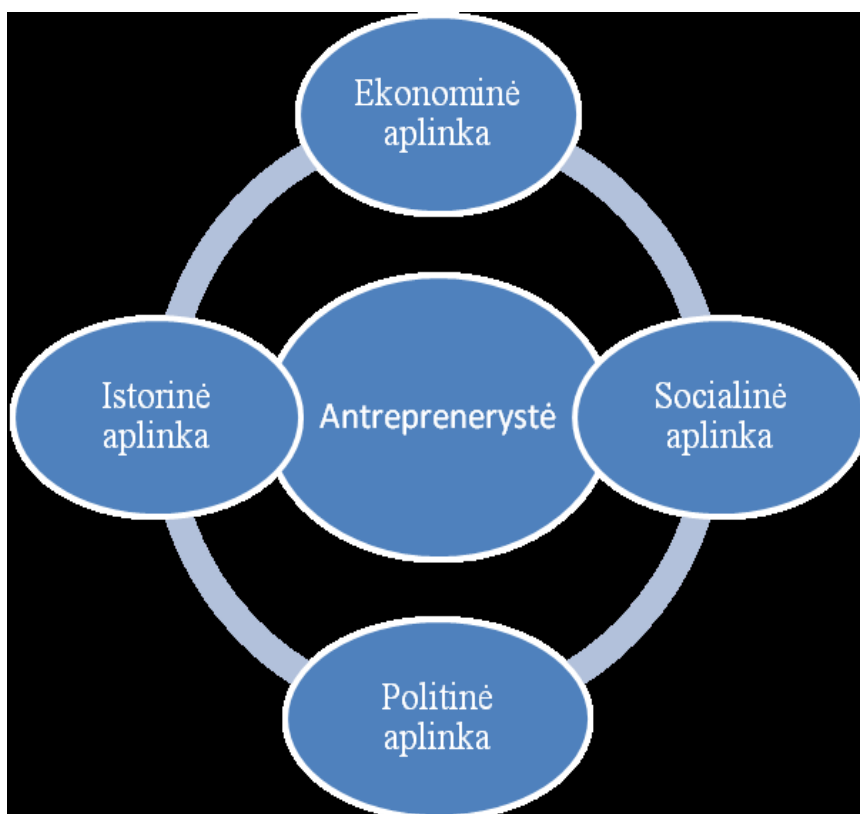
Šaltinis: sukurta autoriaus pagal VAIDELIS, Giedrius (2006) „Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.npi.lt/site/Failai/6%20Giedrius%20Vaidelis.pdf>

1 pav. Pagrindiniai verslumo komponentai

Gan didelį indėlį į antreprenerystės teoriją įnešė J.A.Schumpeter (2003), kuris išskyrė, jog yra netikslinga antrepreneriais laikyti tik su verslu susijusius asmenis. Pagal šio autoriaus pateiktą antreprenerio apibrėžimą antrepreneriu gali būti ne tik savarankiški verslo savininkai ar veikėjai, bet ir visi tie, kurie iš tikrųjų realizuoja naujų idėjų – „naujų kombinacijų“ – sukūrimo funkcijas: vadybininkai, vadovai, direktorių valdybos nariai ar net ir tie, kurie turėdami dalį organizacijos akcijų, gali veikti sprendimus.

J.A.Schumpeter (2003) nuomonei pritaria ir R. Jucevičius (1998). Pasak autoriaus, tai principinė metodologinė pozicija, labai skirtinga nei populiari nuostata antrepreneriais laikyti tik verslo savininkus, įkūrusius verslą ir jam vadovaujančius.

J.A.Schumpeter (2003) ir R. Jucevičiui (1998) taip pat pritaria autorės I.UUS ir Z.Monkevičienė (2005), kurios taip pat pabrėžia, jog antreprenerystę sieti vien tik su verslo aplinka yra netikslinga. Autorės teigia, jog antreprenerystė yra gan artimai susieta su istorine, socialine, ekonomine ir politine aplinkom – šį sąryšį atskleidžia 2 paveikslas.

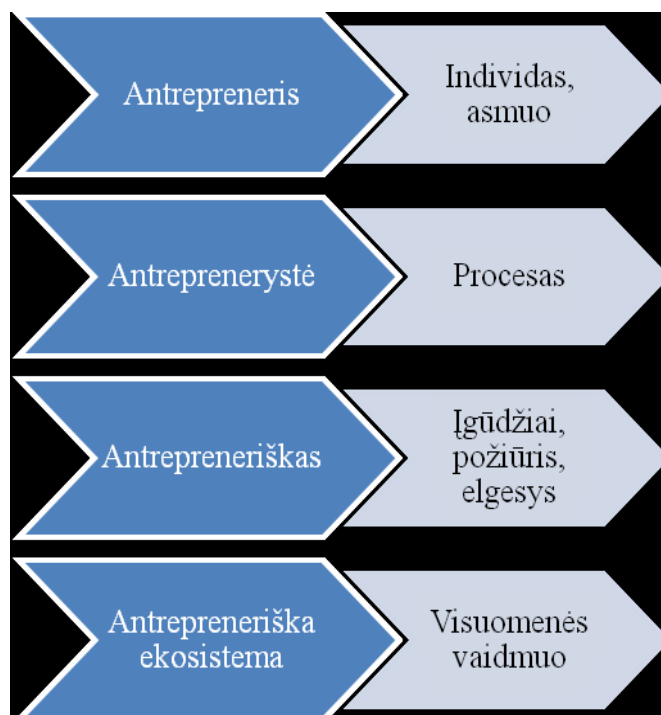

2 pav. Antreprenerystę įtakojančios aplinkos

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal UUS, Inga; MOCKEVIČIENĖ, Zita. (2005) Measuring Organizational Openness to Strategies Business Networking. *Socialiniai mokslai*. Kaunas: Technologija. Nr. 2 (48), p. 37 - 44. ISSN 1392-0758.

2 paveikslas leidžia daryti išvadą, jog antreprenerystė tampa svarbia koncepcija ne tik verslo srityje, bet ir kitose visuomeninio gyvenimo sferose: socialinėje, politinėje, kultūrinėje ir ekonominėje.

Pasaulio ekonomikos forumas išskiria³, jog sąvoka „antreprenerystė“ turi 4 formas, kurių reikšmės dažnai yra maišomos. Sąvokos „antreprenerystė“ formos pavaizduotos 3 paveiksle.

3 pav. Sąvokos „antreprenerystė“ formos

Šaltinis: World Economic forum (2009) “Educating the next wave of entrepreneurs: unlocking entrepreneurial capabilities to meet the global challenges of the 21 st. century”. A report of Global Education Initiative.

Donald F. Kuratko ir Richard M. Hodgetts (2004) didelį indėlį įneša į antreprenerystės studijas tuo, jog šie autoriai išskiria ne tik gerąsias, bet ir tamsiąsias antreprenerystės proceso puses, su kuriomis yra susiduriama:

- *Antreprenerių konfrontacija, susidūrimas su rizika*

Kiekvieno naujo verslo kūrimas ar pirkimas lygiagrečiai siejasi ir su rizika. Kuo didesnis atlygis, su tuo didesne rizika dažniausiai susiduria antrepreneriai. Būtent dėl šios priežasties antrepreneriai turi tendenciją įvertinti riziką labai kruopščiai. Autoriai išskiria 4 grupes rizikų, su kuriomis susiduria antrepreneriai:

³ World Economic forum (2009) “Educating the next wave of entrepreneurs: unlocking entrepreneurial capabilities to meet the global challenges of the 21 st. century”. A report of Global Education Initiative [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.weforum.org/pdf/GEI/2009/Entrepreneurship_Education_Report.pdf

1. Finansinė rizika;
2. Profesinė rizika;
3. Šeimos ir socialinė rizika;
4. Dvasinė rizika.

- *Stresas ir antreprenieris*

Vieni iš labiausiai bendrų tikslų, kurių siekia antreprenieriai – tai nepriklausomybė ir pasitenkinimas darbu. Antrepenerystės tyrimų studijos įrodė, jog tie, kurie pasiekia šiuos nusistatytus tikslus, dažnai moka labai aukštą kainą. Didžioji dauguma ištirtų antreprenierių susiduria su nugaros problemomis, skrandžio veiklos sutrikimais, nemiga ar galvos skausmu. Kad pasiekti šių tikslų, kaip visada, antreprenieriai yra pasiruošę toleruoti šiuos streso padarinius - atpildas pateisina kainą. Yra išskiriamos 4 antreprenieriško streso priežastys:

1. Vienatvė;
2. Pasinėrimas į verslą;
3. Žmonių problemos;
4. Poreikis pasiekti.

- *Antreprenieriškasis ego*

Be jau išvardintų tamsiųjų antrepenerystės pusių, yra būtina išskirti dar vieną neigiamą dalyką – tai „pasipūtęs ego“. Yra išskiriama 4 charakteristikos, kurios gali veikti žalingai antreprenierių ego:

- Itin svarbus kontrolės poreikis;
- Nepasitikėjimo jausmas;
- Svarbiausia - sėkmė
- Nerealistiškas optimizmas

Kalbant apie antrepenerystę, svarbu suprasti, jog tai yra visas procesas, susidedantis iš įvairių kintamųjų. Į antrepenerystę reikia žvelgti kaip į procesą, vykstantį nuolatos ir glaudžiai bei neatsiejamai susidedantį iš tam tikrų etapų.

R.A. Baron ir S.A. Shane (2005) išskiria šiuos pagrindinius antrepenerystės proceso etapus:

- Galimybių atpažinimas;
- Sprendimas tęsti ir surinkti reikiamus išteklius;
- Naujo sumanymo pradėjimas;
- Sėkmės kūrimas;
- Derliaus nuėmimas;

Apibendrinant pateiktus etapus galima daryti išvadą, jog antreprenerystė yra gan sudėtingas procesas, susidedantis iš daugybės žingsnių ir siekiant būti sėkmingu antrepreneriu, yra būtina visus šiuos žingsnius suprasti ir juos perprasti.

I.UUS ir Z.Monkevičienė išskiria, jog egzistuoja 3 antreprenerystės formos⁴:

- Individuali antreprenerystė;
- Intraprenerystė;
- Organizacinė antreprenerystė

Individuali antreprenerystė t.y. antrepreneris – tai individas, orientuotas į galimybių paiešką ir greitą jų panaudojimą, netgi jei tam esamuoju momentu neturima reikiamų resursų.(I.UUS; Z.Monkevičienė, 2005)

Pasak G.Pincho⁵, *intrapreneris* – tai antrepreneris, plėtojantis ūkinę veiklą jau funkcionuojančioje verslo įmonėje. Autorius teigia, jog kompanijos privalo diegti naujoves tam, kad išliktų, todėl pažangiausias metodas tai daryti – skatinti kūrybingus žmones, kad jie taptų „antrepreneriais“ pačioje kompanijoje, t.y. „intrapreneriais“, sudaryti jiems sąlygas naudotis laisve priimant sprendimus, disponuoti įmonės ištekliais (intrakapitalu) ir taip realizuoti savo sumanymus (įsteigti intraįmones). Anot G.Pincho, kapitalo savininkai daro didelę klaidą, jei atleidžia kūrybingus žmones, nes skatina juos tapti „antrepreneriais“. Autoriaus nuomone, „intrapreneriavimo“ ir „antrepreneriavimo“ realizavimas pačioje įmonėje yra geriausias sprendimas spartinant inovacinę veiklą.

Organizacinė antreprenerystė. Pasak Thomas Grebel⁶, antrepreneriškos organizacijos – tai organizacijos, kurios pasirengusios, nori ir sugeba adaptuotis prie besikeičiančios išorinės aplinkos ir netgi ją keisti, bei pati inicijuoja tokius pasikeitimus. Pasikeitimus ši organizacija laiko galimybėmis, o ne grėsmėmis. Taigi, antrepreneriška organizacija aplinkoje ieško galimybių verslui, o ne visur įžvelgia pavojus.

Siekiant susisteminti mokslininkų nuomones apie antreprenerystės esmę, Kaufman ir Dant pasiūlė sąvokų klasifikaciją, kuri pateikta 2 lentelėje.

⁴ UUS, Inga; MOCKEVIČIENĖ, Zita. (2005) Measuring Organizational Openness to Strategies Business Networking. *Socialiniai mokslai*. Kaunas: Technologija. Nr. 2 (48), p. 37 - 44.

⁵ PINCHOT, Gifford (1985) "Intrapreneuring: why you don't have to leave the corporation to become an entrepreneur", 35 p.

⁶ GREBEL, Thomas. (2004) Entrepreneurship: a new perspective. 103 p.

Antrenerystės sąvokų grupės

Apibrėžimai		
1 grupė	2 grupė	3 grupė
Išryškinantys antreneriui būdingus charakterio bruožus ar savybes	Susiję su antrenerystės procesu ir jo rezultatais	Nukreipti į antrenerio veiklą
↓	↓	↓
Lyderystė, Motyvacija, Kūrybiškumas, Gebėjimas rizikuoti, Gebėjimas spręsti problemas, Gebėjimas priimti sprendimus	Naujų įmonių kūrimas, Naujų gaminių ar jų analogų įdiegimas, Inovatyvių išteklių susiliejimas naujų pokyčių aplinkoje	Poreikių tenkinimas, Rinkos deficito įveikimas, Įsijungimas į naujas rinkas, Naujų vadovavimo struktūrų kūrimas, Tiekimo šaltinių ir rinkos vietų paieška, Į pelną orientuoto verslo iniciavimas, palaikymas ir vystymas, Organizacijos valdymo kontrolė

Šaltinis: sudaryta autorės pagal BARON, A. Robert ir SHANE A.Scott. (2005) Entrepreneurship: a process perspective. 46p.

Taigi, pateikta medžiaga leidžia daryti išvadą, jog antrenerystė – tai tam tikros organizacijos ar individo atsakas į greitai kintančią aplinką, kuomet galimybės pastebimos net ir tada, kai kiti mato tik chaosą, nesėkmes ir sumaištį. O antreneris tai tas asmuo, kuris ne tik, kad ieško, randa ir įgyvendina, bet ir sugeba nesėkmes paversti naujomis galimybėmis.

1.2 Esminiai antrenerio ir verslininko skirtumai

Kaip jau buvo minėta, daugeliui Lietuvos žmonių antrenerystės ir antrenerio sąvokos yra vis dar neaiškūs terminai dėl terminologijos problemų. Antrenerio bei antrenerystės sąvokos Lietuvoje yra pakankamai nauji terminai ir dažnai yra painiojami su verslininku ar verslininkyste, taip pat dažnai antreneris yra prilyginamas vadybininkui. Tačiau šios sąvokos yra išties skirtingos ir jų laikyti sinonimais bei dėti tarp jų lygybės ženklą iš tiesų yra didelė klaida. Būtent dėl šios priežasties, šioje darbo dalyje bus pateikiami pagrindiniai šių sąvokų skirtumai.

Lietuvių kalbos terminologijoje sąvoka verslininkas dažniausiai yra suprantamas kaip verslo, biznio savininkas, įkūręs įmonę ir jai vadovaujantis. Nors verslininkystės pradžia yra siejama su pirminiu kapitalo kaupimo laikotarpiu, verslo ištakos siekia net antikos laikus, kadangi informacijos apie verslą randama graikų mąstytojų Platono, Arsitotelio bei Ksenofono senosiuose raštuose.

B.Martinkus ir Sk. Žičkienė (2006) išskiria, jog jog vieną pirmųjų verslininkystės sąvokų pateikė anglų ekonomistas, bankininkas ir demografas Ričardas Kantiljonas, kuris pirmasis sumanė ir moksliskai apibūdino termino „verslininkas“ dalykinę esmę, nurodydamas, jog *verslininkas* – tai žmogus, kuris veikia ekonominės rizikos sąlygomis, kuris, perka žinodamas kainą, tačiau iš anksto nežino, kokia kaina parduos.

Peter Drucker (2006) *verslininką* apibūdina kaip aktyvų asmenį, sugebantį pasinaudoti bet kokia galimybe gauti didžiausią naudą.

R.Strazdas, V.Kankauskienė, L.Potet ir kt. (2006) teigia, jog *verslininkas* – tai asmuo, vykdamas ūkinę veiklą, kuri apima prekių gamybą ar paslaugų tiekimą ir prekybą (pirkimą bei pardavimą) konkrečioje sferoje, siekiant gauti pelną. Disponuojantis kapitalu ir siekiantis jį padidinti asmuo, ieškantis pelningų veiklos kryptių, panaudojantis tam tikras dalykines ir žmogiškąsias vertybes.

Z.Gineitienė (2005) teigia, jog *verslininkystė* – tai gamybos veiksnys, kurio turinys – žmogaus gebėjimas susieti kapitalą, darbą ir gamtinius išteklius (žemę), organizuoti verslą, įgyvendinti inovacijas, rizikuoti savo turtu ir gerove siekiant pelno.

Pateiktos skirtingų autorių nuomonės atskleidžia, jog pagrindinis verslininkystės ar verslininko tikslas yra gauti tam tikrą pelną. Šių sąvokų lyginamoji analizė atskleidžia, jog „verslininkystės“ sąvoka dažniausiai yra siejama tik su verslu, verslininkas suprantamas kaip verslininkystės proceso centrinė ašis, o štai antreprenerystės sąvoka yra daug platesnė ir kuri reiškiasi ne tik versle, bet ir kitose žmogaus veiklose.

Šiai pateiktai išvadai taip pat pritaria R.Strazdas, V.Kankauskienė, Laurent Potet ir kiti ⁷, kurie teigia, jog sąvoka „antrepreneris“ nėra sąvokos „verslininkas“ atitikmuo. Pagrindinis skirtumas yra tas, jog antrepreneris vykdo inovatyvią, kūrybinę veiklą, kuria arba stengiasi kurti naujus produktus, paslaugas siekdamas didesnės investicijų gražos per trumpesnę laiką, t.y. jis yra linkęs labiau rizikuoti ir vykdyti novatorišką verslą.

R.Stačiokas (1995) teigia, jog gan sunku rasti skirtumų tarp antreprenerio ir vadybininko, nes daugelis jų savybių yra panašios. Tačiau vadybininkas yra linkęs mažiau rizikuoti, geriau sugeba panaudoti jam patikėtus išteklius: žmones, gamybos priemones ir darbo objektus, finansus. Paprastai intrapreneris ir vadybininkas yra samdomi darbuotojai, o antrepreneris yra išteklių savininkas.

E.Kaukas (2004) taip pat pateikia 8 pagrindinius skirtumus, kurie leidžia pamatyti išties didelį skirtumą tarp vadybininko ir antreprenerio. Šių sąvokų lyginamoji analizė pateikta 3 lentelėje

⁷ VŠĮ „Socialinės ir ekonominės plėtros centras“ (2006) *Europos Sąjungos ir kitų valstybių neformalių individualių investuotojų („Verslo angelų“) investavimo kultūros patirties analizė*

Tradicinio vadybininko ir antreprenerio palyginimas

Tradicinis vadybininkas	Antrepreneris
Išorinės jėgos jam daro didelę įtaką	Ateitis priklauso tik nuo jo paties
Dirba tik tiek, kiek iš jo reikalauja „bosas“	Užsispyręs ir dirba neįtikėtinai sunkiai
Jam trūksta ryžtingumo ir pasitikėjimo	Jis pasitiki savo sugebėjimais
Atideda darbus „paskutinei“ dienai	Jis jaučia poreikį visada skubėti
Esant problemai ima veikti impulsyviai	Išlieka ramus esant problemai
Jis yra vadovas	Jis yra vadovas – lyderis
Renkasi lengviausią, bet ne tokį efektyvų sprendimą	Renkasi sunkiausią, bet efektyviausią sprendimą
Vadovauja konservatyviai ir bijo rizikuoti	Ieško naujų išteklių ir galimybių, rizikuoja

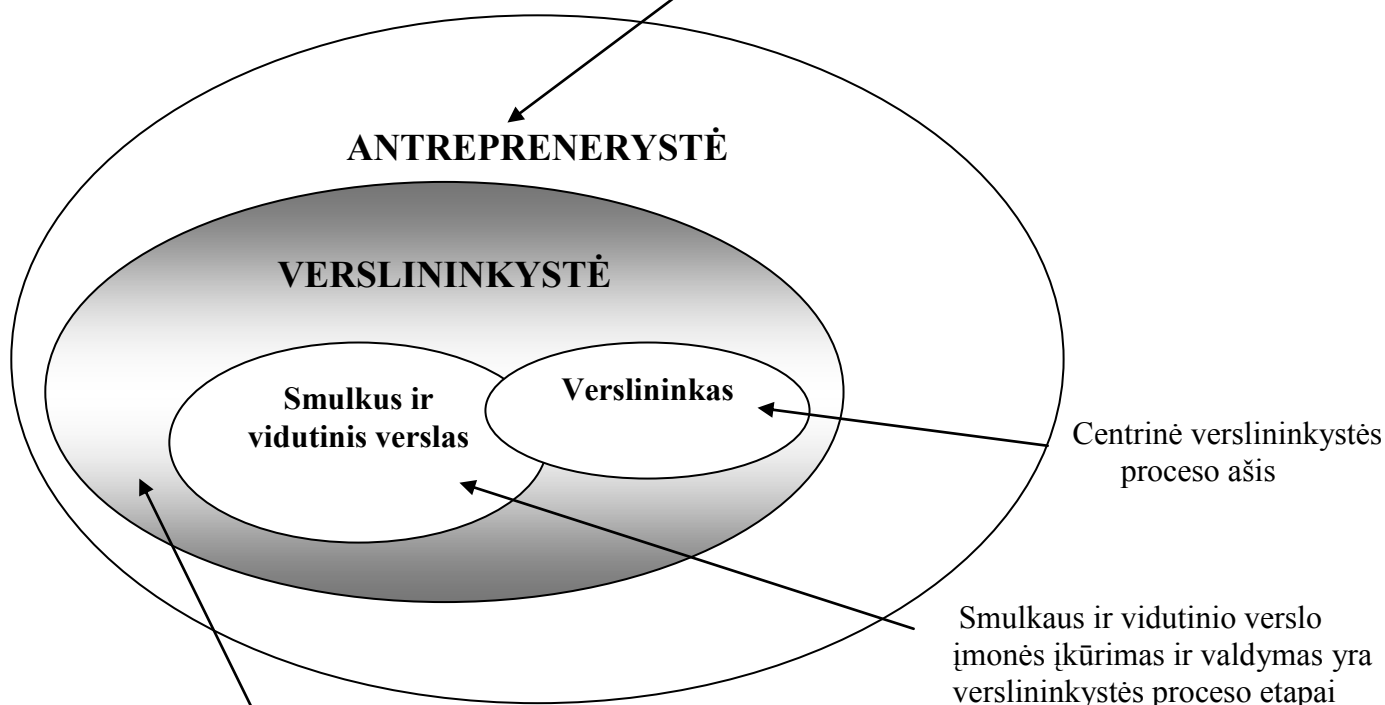
Šaltinis: KAUKAS, E. (2004) Antreprenerystė keičia tradicinę vadybą. 4p.

Pasak P. Drucker⁸, antrepreneris iš žemo efektyvumo ir mažų pajamų sferos perkelia išteklius į aukšto našumo ir didelių pajamų sferą. Tai žmogus orientuotas į galimybių panaudojimą. Tuo jis iš esmės skiriasi nuo vadybininko.

O.Stripeikis (2008) taip pat pritaria nuomonei, jog terminus antreprenerystė ir verslininkystė laikyti sinonimais yra netikslinga, kadangi, pasak autoriaus, šių sąvokų prasmė nėra visiškai ta pati ir jos savyje talpina skirtingą turinį. „Antreprenerystės“ sąvoka yra platesnė, nes ji reiškiasi ne tik versle, bet ir kitose žmogaus veiklose. „Verslininkystės“ sąvoka siejama tik su verslu. Verslininkas suprantamas kaip verslininkystės proceso centrinė ašis, o smulkaus ir vidutinio verslo įmonės įkūrimas ir valdymas - kaip verslininkystės proceso etapai. Ryšys tarp verslininkystės ir antreprenerystės atskleidžiamas 4 paveiksle.

⁸ STOŠKUS,S.;BERŽINSKIENĖ,D.(2005) *Vadyba*. Kaunas, p. 34.

Individo ar organizacijos lygmens atsakas į greitai kintančios aplinkos iššūkius, tai veiklos būdas, pasižymintis tokiomis savybėmis kaip galimybių pastebėjimas, pro-aktyvumas, inovatyvumas

Naujos vertės kūrimo procesas, kuriam verslininkas skiria reikiamą laiką bei pastangas, prisiimdamas galimą finansinę, psichologinę ar socialinę riziką, ir už tai gauna piniginę naudą ir asmeninį pasitenkinimą.

Smulkaus ir vidutinio verslo įmonės įkūrimas ir valdymas yra verslininkystės proceso etapai

Šaltinis: STRIPEIKIS, O. (2008) Antrepreneriškumo formavimas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse

4 pav. Ryšys tarp verslininkystės ir antreprenerystės

V. Q. Abrugal (2009) taip pat pritaria nuomonei, jog laikyti terminus verslininkas bei antrepreneris sinonimais yra netikslinga. Autorius teigia, jog verslininkas yra panašus į antreprenerį, kadangi antrepreneris yra verslininkas. Antrepreneris yra verslininkas, kuris yra ne tradicinio, bet inovatoriško ir kūrybiško verslininko tipas. Antrepreneris daug kuo skiriasi nuo įprasto verslininko. Jo antreprenerystė yra sukurta iš jo asmeninės novatoriškos minties ir kūrybingumo, kuris yra panaudojamas versle. Antrepreneriai taip pat labiau orientuojasi į produktų kokybę ir klientų pasitenkinimą nei į greitai gaunamą naudą.

4 lentelė atskleidžia, kokius pagrindinius skirtumus tarp šių sąvokų išskiria autorius.

4 lentelė

Antreprenerio ir verslininko sąvokų palyginimas

Nr.	Verslininkas, verslininkystė	Antrepreneris, antreprenerystė
1.	Valdo įmonę ir riziką;	Valdo įmonę ir riziką;
2.	Paprastai orientuojasi į naudos gavimą;	Paprastai orientuojasi į vartotoją;

3.	Paprastai veikia saugiomis sąlygomis;	Drąsus ir ambicingas;
4.	Gali būti nupirktas, paaukotas ar paveldėtas;	Sukuria savo idėja ir realizuoja ją kaip verslą;
5.	Paprastai tradicinis;	Inovatorius;
6.	Dirba kompanijai;	Kompanija dirba jam;
7.	Paprastai neturi laiko savo šeimai ir kitiems aplinkiniams;	Pakankamai laiko skiria savo šeimai ir aplinkiniams;
8.	Dažniausiai nervingas ir kamuojamas bemiegių naktų;	Visada laimingas ir entuziastingas;
9.	Paprastai samdo žmones, kad prisidėtų prie naudos gavimo;	Samdo žmones, kad padarytų jų gyvenimus geresniais;
10.	Paprastai vengia mokesčių, kad sutaupytų mokesčius ir taip padidintų naudą;	Praktikuoja teisėtą mokesčių sumažinimą, kad sutaupytų mokesčius ir taip padidintų naudą;

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal ABRUGAR, Victorino, Q. (2009) „*Difference between Business and Entrepreneurship: Businessman versus Entrepreneur*“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://businessaccent.com/2009/06/09/difference-between-business-and-entrepreneurship-businessman-versus-entrepreneur/>

Dr. Jyotsna Sethi⁹ 5 lentelėje taip pat pateikia skirtumus, kurie skiria antreprenerių nuo vadovo.

5 lentelė

Antreprenerio ir vadovo sąvokų palyginimas

Antreprenieris	Vadovas
Veikia tik proceso pradžioje – iki idėjos įgyvendinimo	Valdo įmonę ilgą laiko tarpą
Prisiima finansinę, materialinę ir psichologinę riziką	Neprisiima rizikos
Priima pokyčius	Seka taisyklėm, procedūrom
Sau viršininkas	Yra pasamdytas tarnautojas
Gauna neapibrėžtą atlygį	Gauna pastovius apdovanojimus ir atlyginimą

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Dr. Jyotsna Sethi „*Entrepreneur and entrepreneurship*“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.du.ac.in/course/material/ug/ba/esb/Lesson_1.pdf

Donald F. Kuratko ir Richard M. Hodgetts (2004) išskiria, jog visuomenėje dėl klaidingo supratimo vyrauja tam tikri mitai, susiję su antreprenieriais. Išsamesni šių mitų aprašymai pateikti 2 priede.

- Mitas Nr. 1. Antreprenieriai yra „darytojai“ (angl. doers), bet ne mąstytojai
- Mitas Nr. 2 Antreprenieriais gimstama, bet ne tampama

⁹ Dr. Jyotsna Sethi „*Entrepreneur and entrepreneurship*“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.du.ac.in/course/material/ug/ba/esb/Lesson_1.pdf

- Mitas Nr. 3 Antrepreneriai visada yra išradėjai
- Mitas Nr. 4 Antrepreneriai yra akademiniai ir socialiniai nepritapėliai
- Mitas Nr. 5 Antrepreneriai turi atitikti „profilį“
- Mitas Nr. 6 Visa, ko antrepreneriams reik – tai pinigai
- Mitas Nr. 7 Visa, ko antrepreneriams reik – tai sėkmė
- Mitas Nr. 8 Neišmanymas yra palaima antrepreneriams
- Mitas Nr. 9 Antrepreneriai siekia sėkmės, bet patiria aukštas nepasisekimų normas
- Mitas Nr. 10 Antrepreneriai yra ekstremalios rizikos ėmėjai (lošėjai)

Šie pateikti nusistovėję mitai leidžia daryti išvadą, jog iš tiesų visuomenėje vyrauja neteisingas supratimas apie antreprenerius.

Pateikta medžiaga atskleidžia, jog antreprenerystė ir verslininkystė, antrepreneris ir verslininkas yra iš tiesų skirtingi terminai ir juos laikyti sinonimais ne tik, kad netikslinga, bet ir yra didelė klaida. Apibendrinus šių skirtingų autorių mintis, galima apibrėžti, jog antreprenerystė – tai daug sudėtingesnis reiškinys nei verslininkystė, o būti antrepreneriu gali nebūtinai vien tik verslo savininkas ar vadovas. Kaip teigia O.Stripeikis (2008), antrepreneriškumą sąlygoja ne tiek individo santykis su kapitalu, kiek veiklos tikslai ir veikimo stilius.

1.3 Antrepreneriškosios savybės

Šiuo metu visame pasaulyje vyksta daug pokyčių, todėl visoms verslo organizacijoms kiekvieną dieną tenka susidurti su naujais iššūkiais, kuriuos lemia verslo globalizacija, hiperkonkurencija, sparti naujų technologijų kaita, žinių ir informacinės visuomenės formavimasis. Minėti verslo aplinkos bruožai iš organizacijų bei jose dirbančių žmonių reikalauja tam tikro elgsenos būdo, kurį apibūdina įvairiausiosios savybės. Šioje darbo dalyje bus siekiama išsiaiškinti, kokį elgesio bei savybių rinkinį įvairūs autoriai vadina antrepreneriškumu.

P.Zakarevičius., R.Kontautienė, A.Gumuliauskienė ir kt. (2008) pritaria nuomonei, jog šiandieniniame pasaulyje labai didelė dalis veiklos rezultatų priklauso nuo tam tikrų vadovų veikimo stiliaus bei tam tikrų savybių. Šie autoriai teigia, jog šiandien antrepreneriška priimta vadinti organizaciją, kurioje ekonominiai, socialiniai, vadybiniai mechanizmai veikia taip, kad yra visos galimybės integruoti darbuotojų inovacines, kūrybines, vadybines idėjas, mobilizuoti juos ir kitus resursus šių idėjų įgyvendinimui. Šių mechanizmų funkcionavimas tiesiogiai priklauso nuo vadovų veiklos stiliaus, vadovavimo modelių ir įgimtų savybių.

D.A. Kirby (2000) teigia, jog antrepreneriams būdingi bruožai atsispindi antrepreneriškoje organizacijoje, todėl tokiai įmonei būdinga:

- Orientacija į tikslą;
- Proaktyvumas;
- Inovatyvumas;
- Lankstumas;
- Nesėkmių tolerancija;
- Polinkis rizikuoti;
- Aiškios ateities vizijos turėjimas;
- Laisvumas;
- Gera darbo atmosfera.

C.Turner (2004) išskiria, jog lyderiai ir vadovai, norėdami veikti strategiškai, turi ugdyti versliu būdu bruožus. Taip veikdami, jie sugebės įgyti kažką, kas jiems padės pranokti konkurentus ir sukurti esminį organizacijos pranašumą, kurio taip siekia ir jie patys, ir jų klientai. Autorius teigia, jog antrepreneriška organizacija turi veikti taip, kad joje būtų puoselėjamos šios 10 savybių:

- Būti informuotiems, budriems ir išlikti aktyviems;
- Sugebėti pasinaudoti netikrumu;
- Ieškoti, ko trūksta rinkoje;
- Aistringai įgyvendinti pasirinktas galimybes;
- Taikyti, priimti, tobulinti, keisti arba perdaryti pagal reikalą;
- Griežtinti vykdymo drausmę;
- Sutelkti dėmesį neprarandant lankstumo;
- Pajungti visos komandos energiją;
- Tapti entuziastingais pašnekovais;
- Pripažinti, kad pažanga pasiekama per klaidas.

Tačiau yra būtina atkreipti dėmesį į tai, jog C.Turner (2004) pabrėžia, jog norint šias jau įvardintas 10 savybių padaryti įprastinėmis, pirmiausiai reikia išugdyti tai, ką autorius vadina šešiomis esminėmis antrepreneriškumo ypatybėmis, kurias darbuotojai ir organizacija turėtų ugdyti kartu, nes jei jos bus ugdomos atskirai, organizacija nepajėgs įdiegti ir išlaikyti antrepreneriškumo ypatybių. Šios esminės antrepreneriškumo ypatybės pavaizduotos 6 lentelėje.

6 lentelė

6 esminės antrepreneriškumo ypatybės

Nr.	Darbuotojas	Organizacija
1.	Ryžtingai apsisprendžia;	Geranoriškai palaiko priimtą strategiją;
2.	Sumano, plėtoja, skatina ir formuoja nuostatas;	Remia iniciatyvą;
3.	Noriai prisiima ribotą riziką	Sukuria bandymų ir klaidų vertinimo sistemas;

4.	Suvokia priklausomybę nuo visų kitų;	Skatina kurti įvairialypes komandas;
5.	Pats numato laukiamus projekto rezultatus;	Skiria išteklius sumanymui vykdyti;
6.	Pripažįsta idėjos vertę.	Atlygina už riziką ir veiklos rezultatyvumą.

Šaltinis: TURNER, Colin (2004). *Passion V Pension: Developing Corporate Entrepreneurship*, p.87

E.Bartkus ir R.Piktys (2007) kalba apie tam tikrus asmeninius individo bruožus. Šie autoriai teigia, jog tikrasis antreprenieris turi turėti šias antreprenieriams būdingas savybes:

- *Didžiulis pasiekimų poreikis*

Galima teigti, jog žmonės turi nevienodą pasiekimų troškimo laipsnį. Paprastai asmenys, kurių poreikis pasiekimams yra žemas, yra patenkinti savo dabartine padėtimi. Kita vertus, žmonės, kurių poreikis pasiekimams yra labai stiprus, yra linkę varžytis su standartais ir mėgsta būti asmeniškai atsakingi už jiems paskirtas užduotis. Yra nustatyta, jog tarp pasiekimų troškimo ir antreprenieriškos veiklos egzistuoja teigiamos koreliacijos. Yra įrodyta, jog žmonės, kurie anksčiau ar vėliau tampa verslininkais – antreprenieriais, pasižymi didesniu pasiekimų troškimu nei visi kiti visuomenės nariai. Netgi tarp pačių verslininkų pasiekimų poreikiai yra skirtingi. Verslininkai, vadovaujantys greitai augančioms įmonėms, turi didesnę pasiekimų troškimą nei tie, kurie vadovauja lėčiau augančioms įmonėms.

- *Noras rizikuoti*

Rizikos, su kuriomis verslininkai susiduria pradėdami ir po to valdydami savo verslą, yra labai įvairios. Galima įvardinti keturias pagrindines kategorijas:

√ Finansinė rizika. Antreprenieriai investuoja savo santaupas ir laiduoja savo bankams imdami paskolas);

√ Karjeros rizika. Gali būti, kad verslininkams, kurių verslas žlugo, po to bus labai sunku įsidarbinti kur nors kitur.

√ Šeimos rizika. Verslininkų sutuoktiniai ir vaikai kenčia nuo dėmesio ir atidumo trūkumo bei emocinio streso, kuris atsiranda dėl baimės, kad verslas gali žlugti.

√ Psichinė rizika. Gali būti, kad verslininkas taip giliai pasiners į savo sandorį, jog nesėkmę supras kaip asmeninį žlugimą ir palūš.

Nustatyta, jog asmenys su dideliu troškimu daug pasiekti pasižymi tik vidutinišku polinkiu į riziką. Tai reiškia, kad pirmenybę jie teikia tokioms rizikingoms situacijoms, kuriose jie gali kontroliuoti padarinius, nei tokioms situacijoms, kuriose galutinis rezultatas priklauso tik nuo sėkmės. Toks pirmenybės teikimas nedidelei rizikai atspindi pasitikėjimą savimi – kitą antreprenierio bruožą);

- *Pasitikėjimas savimi*

(Savimi pasitikintys asmenys mano, jog jie gali susidoroti su visais sunkumais, kurie užgula jų pečius. Jie meistriškai sugeba susidoroti su visomis problemomis. Tyrimais nustatyta, jog sėkmingi yra tie, kurie linkę pasikliauti savimi ir tie, kurie, imdamiesi sandorio, mato problemą, tačiau įsitikinę savo sugebėjimu tą problemą įveikti.

- *Išsigelbėjimo poreikis*

(Nors dauguma žmonių metasi į nuosavą verslą dėl verslininkystės pranašumų, yra ir tokių, kurie antrepreneriais tampa tik tam, kad išsilaisvintų nuo kokios nors aplinkos veiksnio įtakos.)

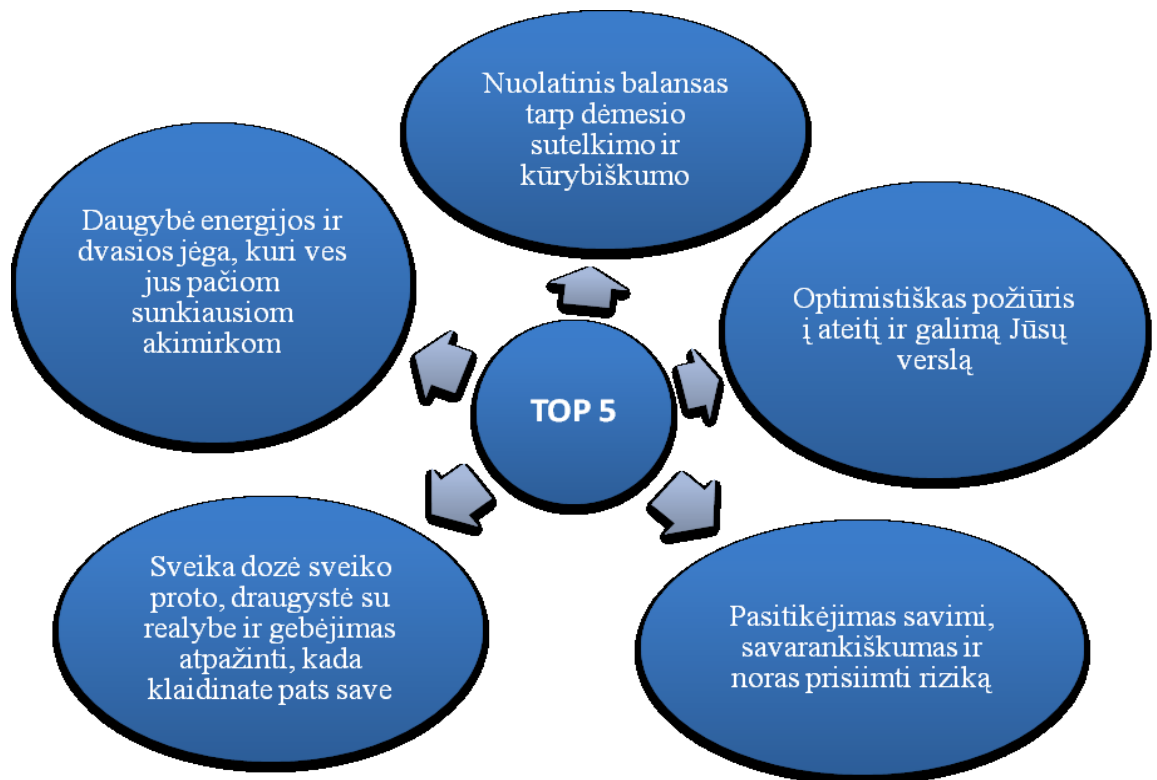
Įvairios literatūros nagrinėjimas, susijęs antreprenerio charakteristikom, atskleidžia daugybės charakteristikų egzistavimą, kurie, pasak John Kao¹⁰ gali būti sujungti į daug mažesnio charakteristikų rinkinius. Šis autorius pateikia 11 charakteristikų, kurios identifikuoja antreprenerystę:

- Visiškas atsidavimas, pasiryžimas ir atkaklumas;
- Veržlumas siekti ir augti;
- Galimybių ir tikslų siekimas
- Prisiėmimas iniciatyvos ir asmeninės atsakomybės;
- Atkaklus problemų sprendimas;
- Realizmas ir humoro jausmas;
- Siekimas ir naudojimasis grįžtamuosiu ryšiu;
- Vidinės kontrolės padėtis;
- Apskaičiuotos rizikos prisiėmimas ir rizikos ieškojimas;
- Žemas poreikis padėties ir valdžios;
- Principingumas ir tvirtumas.

Helaine Iris¹¹ yra sudaręs Top penketuką savybių, kurias savyje turi atrasti kiekvienas antrepreneris. Šis savybių TOP 5 yra pavaizduotas 5 paveiksle.

¹⁰ KURATKO, Donald F.; HODGETTS, Richard M. (2004) Entrepreneurship:theory, process, practice.THOMSON: south – western, 205p.

¹¹ IRIS, Helayne „Never say Never to an Entrepreneur“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.solostream.com/2006/05/20/never-say-never-to-an-entrepreneur/>

5 pav. Antrepreneriškų savybių Top 5

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal IRIS, Helayne „Never say Never to an Entrepreneur“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.solostream.com/2006/05/20/never-say-never-to-an-entrepreneur/>

Philip A. Wickham (2006) išskiria taip pat gan nemažai ir įvairių antrepreneriams būdingų savybių. Šis autorius išskiria šias sėkmingo antreprenerio savybes:

- Sunkiai dirbantis;
- Iniciatyvus, savarankiškas;
- Nusistatantis asmeninius tikslus;
- Sugebantis greit atgauti jėgas, atsparus;
- Pasitikintis savo jėgoms;
- Imlus naujom idėjom;
- Užsispyręs;
- Informacijos ieškantis;
- Siekiantis mokytis, tobulėti;
- Atsižvelgiantis į galimybes;
- Imlus pokyčiams;
- Įsipareigojantis ir atsidavęs sunkiam darbui.

Nacionalinė verslumo komisija išskiria, jog antrepneriai dažniausiai turi visas ar bent jau keletą iš šių išvardintų savybių¹²:

- Vaizduotė;
- Prisitaikymas;
- Įtikinamumas;
- Pasitikėjimas savimi;
- Konkurentiškumas;
- Rizikavimas;
- Sąžiningumas;
- Atkaklumas;
- Disciplinotumas;
- Organizuotumas;
- Supratingumas

Cecile Nieuwenhuizen (2008) išskirias šias antrepneriškumui būdingas savybes:

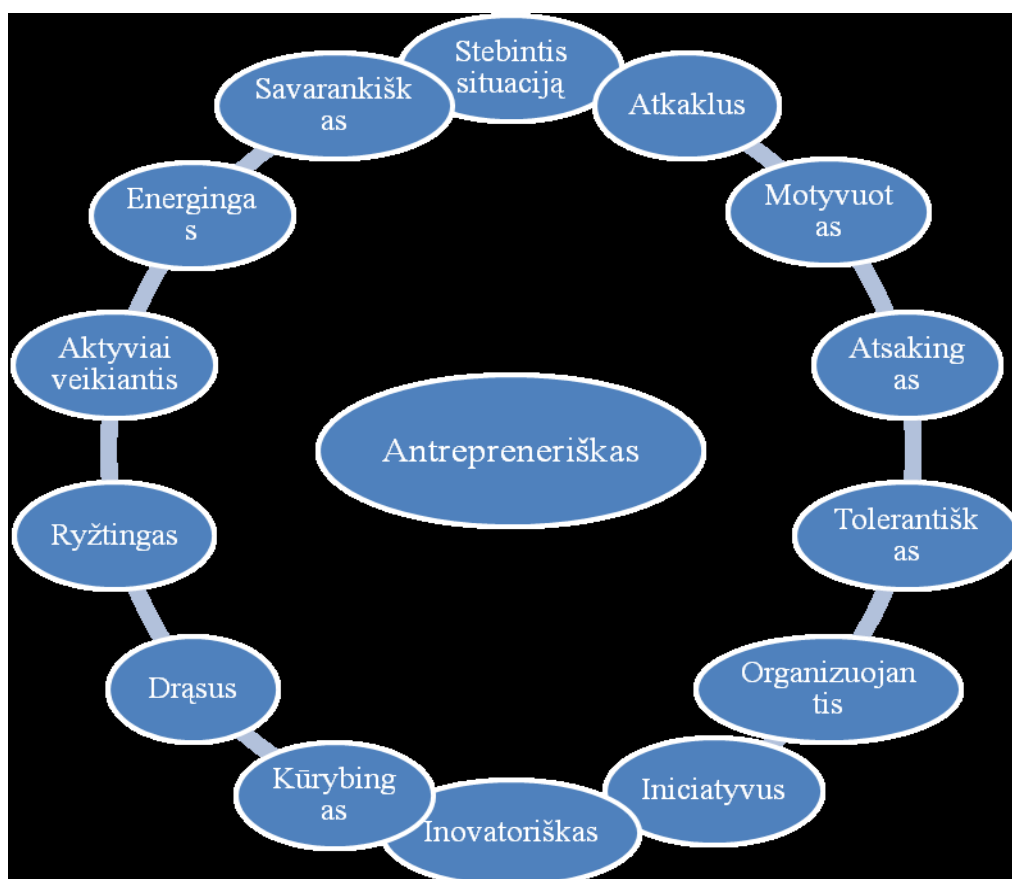
- √ Pasiekimo orientacija;
- √ Kūrybiškumas ir novatoriškumas;
- √ Pasitikėjimas savimi ir teigiamas požiūris;
- √ Tikslų nusistatymas;
- √ Atkaklumas;
- √ Laiko planavimas;
- √ Lyderystė ir komandinis darbas;
- √ Kūrybiškas problemų sprendimas;
- √ Strategijos nustatymas kovai su konfliktais ir konfrontacija.

John A.Hornaday¹³ nagrinėjo daugybę tyrimų šaltinių, susijusių su antrepneryste ir suformulavo sąrašą, susidedantį iš 42 charakteristikų, kurios, pasak šio autoriaus, yra būdingos antrepneriams. Šių savybių rinkinys pateiktas 1 priede

Apibendrinus skirtingų autorių nuomones apie antrepneriškąsias savybes, galima daryti išvadą, jog antrepneriškumas – tai pačių įvairių savybių rinkinys, kurį privalo turėti ir jį nuolatos tobulinti tam tikra antrepneriška organizacija ar antrepneriu siekiantis tapti individas. 6 pav. pavaizduotas skirtingų autorių apibendrintas verslumui būdingų savybių rinkinys.

¹² MORELAND, Neil. Learning & Employability, series one „Entrepreneurship and higher education: an employability perspective“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.heacademy.ac.uk/assets/York/documents/ourwork/tla/employability/id461_entrepreneurship_and_higher_education_341.pdf

¹³ KURATKO, Donald F.; HODGETTS, Richard M. (2004) Entrepreneurship:theory, process, practice.THOMSON: south – western. p. 73

Šaltinis: sudaryta autoriaus

6 pav. Antrepreneriško žmogaus savybės

1.4 Antrepreneriškumo ugdymas

Dažnai įvairūs autoriai, nagrinėdami verslumo procesą, susiduria su itin kebliu klausimu – antrepreneriškumas yra įgimtos žmogaus savybės ar per tam tikrą laiką šios savybės, įgūdžiai gali būti išugdomos? Šioje darbo dalyje į šį klausimą ir bus siekiama ataktyti.

Peter F. Drucker¹⁴ teigia: „Visa, ką jūs esate girdėję apie antreprenerystę – viskas yra netiesa. Tai nėra magija; tai nėra kažkokia paslaptis; ir tai neturi nieko bendra su genais. Tai yra disciplina, ir kaip kiekviena disciplina, antrepreneriškumas yra išugdomas“.

Dr. Jyotsna Sethi¹⁵ teigia, jog antreprenerystė – tai disciplina su žiniomis pagrįsta teorija. Asmuo gali išmokti ir išsiugdyti antreprenerio kompetenciją, pradėti tam tikrą sumanymą ir priversti jį augti. Tokiu būdu mitas, kad antrepreneriais gimstama, o ne išugdoma, labai lengvai yra išsklaidomas.

¹⁴ World Economic forum (2009) “Educating the next wave of entrepreneurs: unlocking entrepreneurial capabilities to meet the global challenges of the 21 st. century”. A report of Global Education Initiative [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.weforum.org/pdf/GEI/2009/Entrepreneurship_Education_Report.pdf

¹⁵ Dr. Jyotsna Sethi „Entrepreneur and entrepreneurship“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.du.ac.in/course/material/ug/ba/esb/Lesson_1.pdf

Pasak R.D.Hisrich; M.P.Peters ir D.A.Shepherd (2006), šiandien antreprenerystės studijavimas yra svarbus ne todėl, kad tai padeda antrepreneriams geriau įvykdyti jų asmeninius poreikius, bet dėl naujos ekonominės rizikos funkcijos. Labiau negu nacionalinių pajamų didinimą, kuriant naujas darbo vietas, antreprenerystė veikia kaip teigiama jėga ekonominiame vystymesi, tarnaudama kaip tiltas tarp novatoriškumo ir pritaikomumo. Antreprenerystės studijavimas ir potencialių antreprenerių lavinimas yra esminės, bet kokių pastangų dalys, norint sustiprinti sąsają su mūsų ekonomine gerove

Bill Rushing¹⁶ teigia, jog antrepreneriškumo ugdymas turi būti integruotas į visas platesnes mokymų programas, siekiant padidinti visų studentų antrepreneriškuosius gebėjimus. Pasak autoriaus, visa tai gali būti padaroma dviem būdais: susitelkiant ties istoriniu antreprenerystės kontekstu, o taip pat ir vystant tuos įgūdžius, kurie reikalingi kiekvienam antrepreneriui. Patalpinimas antreprenerių į istorinį kontekstą, duoda studentams geresnį supratimą apie tai, koki įnašą į ekonomiką įneša antrepreneriai. Vystymas įgūdžių, susietų su problemų sprendimu, inovacijom, sprendimų priėmimu, geriau parengia studentus ateities iššūkiams. Yra pabrėžiamas antrepreneriškumo ugdymas visuose mokymo lygiuose – nuo vaikystės iki pilnametystės.

Gan netradiciškai apie antrepreneriškumo ugdymą kalba Henry, Colette; Frances Hill and Claire Leitch (2003), kurie pabrėžia, jog vis dar vyksta dideli debatai, bandant išsiaiškinti, ar antrepreneriškumas iš tiesų gali būti išugdomas. Pasak autorių, antrepreneriškumas turi du elementus: mokslą ir meną. Teigiant iš mokslinės antrepreneriškumo pusės, verslo ir vadovavimo įgūdžiai, susieti su sėkmingai valdomom antrepreneriškom pastangom – gali būti išugdomi. Teigiant iš meniškosios antrepreneriškumo pusės, kūrybiškumas ir novatoriškumas antrepreneriškame elgesyje – negali būti išugdomi jokia tradicine prasme. Tačiau, pasak autorių, yra žmonių, kurie kaip ir su artistais, taip ir su antrepreneriškaisiais talentais jau gimsta ir jie turi labai sunkiai dirbti, siekiant pasiekti tam tikrą gebėjimų lygį. Šiuo atveju, ugdymas yra pagrindinis įrankis, kuris gali išvystyti antreprenerius.

Peter Jones¹⁷ teigia, jog antrepreneriais ne gimstama, o tampama, todėl antrepreneriškosios savybės, kurių reikia turi ir privalo būti ugdomos aukštosiose mokyklose.

Leidinyje „National Standards of Practise for Entrepreneurship Education“¹⁸ teigiama, jog antrepreneriškumo ugdymas – tai daugiau nei supratimas apie verslo nuosavybę. Antrepreneriškumo ugdymas duoda naudos kiekvienam, skatinant fundamentalų supratimą apie verslą, rinkos ekonomiką, ugdant įgūdžius ir tikėjimą, būtiną asmeninei ar bendruomenės sėkmei.

¹⁶ RECTOR, Amanda (2008) „Entrepreneurship Education and training in Maine“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.maine.gov/spo/specialprojects/qualityofplace/documents/5.26entrepreneurship_%20development_final.pdf

¹⁷ JONES, Peter (2009) „Entrepreneurs are not born, they are taught“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.guardian.co.uk/education/2009/oct/06/dragons-den-peter-jones>

¹⁸ The Consortium for Entrepreneurship Education „National Standards of Practise for Entrepreneurship Education“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.entre-ed.org/_what/stds-prac-brochure.pdf

Efektyvus antrepreneriškumo ugdymas parengia žmones būti atsakingais, versliom asmenybėm, kurios tampa antrepreneriais ir taip prisideda prie ekonominės plėtros.

Europos Ekonomikos forumas¹⁹ išskiria, jog kalbant apie antrepreneriškumo ugdymą, yra būtina kreipti dėmesį į 4 sritis – ką ugdyti? Kur ugdyti? Kas ugdytys? Kaip ugdytys? Šias sritis atspindi 7 paveikslas.

7 pav. Sritis, į kurias reikia atkreipti dėmesį ugdant antrepreneriškumą

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal The Consortium for Entrepreneurship Education „National Standards of Practise for Entrepreneurship Education“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.entre-ed.org/what/stds-prac-brochure.pdf>

¹⁹ World Economic forum (2009) “Educating the next wave of entrepreneurs: unlocking entrepreneurial capabilities to meet the global challenges of the 21 st. century”. A report of Global Education Initiative [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.weforum.org/pdf/GEI/2009/Entrepreneurship_Education_Report.pdf

Taigi, apibendrinus pateiktą medžiagą, galima daryti bendrą išvadą, jog antreprenieris - tai asmenybė, kuriai būdinga daugybė teigiamų savybių ir tik su jom daug dirbant, atsidavus jas puoselėjant, galima tapti tikru antreprenieriu, kuris visada eis koja kojon su rytojumi ir visame kame atras sau tinkamų galimybių, kurias panaudos tam tikrai vertei sukurti. Šių savybių išugdymas yra sunkus darbas, reikalaujantis daugybės pastangų ir laiko, todėl jas pradėt ugdyt reikia kuo anksčiau – dar tik pradėjus studijuoti. Štai Amerikos geriausias investuotojas Peter Jones (2009) pritaria nuomonei, jog labai dažnai žmonės turi itin puikias verslo žinias, tačiau stokoja įgūdžių, reikalingų jų mintis paversti į tam tikras idėjas, štai kodėl antreprenieriškumo įgūdžių ugdymas – ne tik Lietuvos, bet ir viso pasaulio aukštųjų mokyklų misija ir svarbus indėlis į gražesni rytojų.

1.5 Antreprenieriškumo ugdymo skatinimas ES

Europos šalyse jau keletą dešimtmečių antreprenerystei ir jos ugdymui yra skiriamas vis didesnis dėmesys. Nuo 2005 m. Europos Bendrijų Komisijos siūlymu antreprenerystė yra išskiriama kaip prioritetinga edukacinės veiklos kryptis, o antreprenieriškumo ugdymo skatinimas Europoje - tai vienas kertinių Lisabonos strategijos objektų ir įrankių siekiant, kad Europos Sąjunga taptų konkurencingiausia ekonomika pasaulyje. Lyginant Europos ir JAV vystymosi potencialą, viena pagrindinių ES atsilikimo priežasčių yra įvardijamas verslumo trūkumas. Paradoksalu, tačiau ES žmonės, kurdami savo verslą, yra mažiau linkę prisiimti atsakomybę, nors ir turi geresnį išsilavinimą bei aukštesnes kompetencijas.

Europos Komisija²⁰ teigia, jog norint, kad Europa sėkmingai išlaikytų savo socialinį modelį, reikia didesnio ekonomikos augimo, daugiau naujų įmonių, daugiau verslininkų, norinčių imtis naujoviškos veiklos, ir daugiau gerai dirbančių mažų bei vidutinių įmonių. Europos Komisija yra pateikusi rekomendacijas, skirtas švietimo vaidmeniui stiprinti skatinant verslumo principų įsitvirtinimą Europos visuomenėje. Mokyklose mokiniams nuo ankstyvo amžiaus turėtų būti teikiama informacija apie verslo galimybes, kaip galimą ateities veiklą, ugdomi svarbiausi verslumo bei kūrybiškumo įgūdžiai, mokoma pasitikėti savimi, kad ir ko jie imtųsi. Vėliau universitetai ir technikos institutai turėtų siūlyti verslumo principus, kaip svarbią mokymo programų dalį, įtraukti į mokymo dalykų planus ir reikalauti arba skatinti studentus rinktis verslumo ugdymo kursus.

Europos komisija²¹ išskiria, jog atnaujintoje Lisabonos strategijoje didelis dėmesys yra skiriamas Europos gyventojų gyvenimo kokybės pagerinimui ir atnaujinimui. Tai apima ekonominį augimą, teisingą visuomenės požiūrį į aplinkosaugą ir dar daug kitų sričių. Tačiau didžiausias

²⁰ Europos komisijos internetinė svetainė www.europa.eu

²¹ European Commission (2008) Final Report of the expert group „Entrepreneurship in higher education, especially within non-business studies“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.emuni.si/Files/knjiznica/78_EC-Entrepreneurship-in-Higher-Education-2008.pdf

dėmesys yra atkreipiamas į tai, kad pasiektų šituos tikslus stimuliuojančiame globalizacijos ir demografinio pakeitimo kontekste, Europai reikia dinamiškos, lanksčios ir konkurencingos ekonomikos. Kitaip tariant, Europai reikia daugiau antreprenierių, kadangi antreprenieriškumo ugdymas ir jo taikymas visuomeniniu, organizaciniu, bendruomeniniu ir asmeniniu lygmeniu yra pagrindiniai veiksniai, kurie skatina Europos ekonominį augimą ir konkurencingumą, o tuo pačiu užtikrina socialinį ir aplinkos apsaugos tvarumą. Europai yra būtina skatinti jaunų žmonių antreprenerystės mąstyseną, drąsinti novatoriško verslo pradėjimą ir auklėti kultūrą, kuri būtų draugiškesnė antreprenieriškumo vystymuisi bei mažų ir vidutinių įmonių plėtojimuisi.

Europos Komisija antreprenerystę priskiria prie esminių įgūdžių ir požiūrių, kuriuos galima ugdyti visą gyvenimą trunkančiu mokymusi, ir kurie padeda įgyvendinti visus tris Lisabonos darbotvarkės elementus²²:

1. Vystyti Europą ir jos regionus, kad šie taptų patrauklesne rinka investuoti ir darbo vietoms kurti;
2. Teikti pirmenybę žinioms ir inovacijoms;
3. Sukurti daugiau ir geresnių galimybių.

Europos Komisija²³ taip pat išskiria, jog antreprenerystės ugdymo tikslas yra skatinti kūrybiškumą, novatoriškumą ir savisamdą, tai apima šiuos elementus:

- Vystymas asmeninių požymių ir įgūdžių, kurie formuoja antreprenieriško mąstymo pagrindus (kūrybiškumas, iniciatyvumas, rizikos prisiėmimas, savarankiškumas, pasitikėjimas savimi, lyderystė, komandos dvasia ir t.t.);
- Studentų sąmoningumo kūrimas apie savisamdą ir antreprenerystę kaip galimą karjeros pasirinkimą;
- Darbas su konkrečiais antreprenieriškais projektais ir veikla;
- Suteikti specifinių verslo įgūdžių ir žinių apie tai, kaip pradėti savo verslą ir jį sėkmingai plėtoti.

Yra pabrėžiama, jog antreprenerystės ugdymas neturi būti painiojamas su verslo ar ekonomikos studijomis, nes antreprenerystė – yra ne tik apie tai, kaip „gaminti“ pinigus ir gauti pelną, tai yra taip pat ir apie tai, kaip padaryti mūsų visuomenę labiau atvirą šiandieniniams pokyčiams. Tai yra apie tai, kaip jūsų idėjas paversti realybe, apie ryžtingą gyvenimo būdą,

²² „Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Verslumo ugdymo ir Lisabonos darbotvarkės“ (2008) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:044:0084:01:LT:HTML>

²³ European Commission (2008) Final Report of the expert group „Entrepreneurship in higher education, especially within non-business studies“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.emuni.si/Files/knjiznica/78_EC-Entrepreneurship-in-Higher-Education-2008.pdf

atsakomybės priėmimą ne tik už save, bet ir už kitus. Verslo idėjos kartais gali būti labai paprastos...bet dauguma iš jų pakeičia pasaulį.

Europos komisijos siūlomos antreneriškumą skatinančios programos ir moduliai siūlo studentams įrankius, kurie padėtų mąstyti kūrybiškai, efektyviai spręstų iškilusias problemas, o verslo idėjas analizuotų objektyviai. Studentai jaučiasi savimi labiau pasitikintys, kuomet jie gali išbandyti savo jėgas ir tam tikras verslo idėjas mokomoje ir jų idėjas palaikančioje aplinkoje.

Svarbu paminėti, jog Europos Komisija bendradarbiauja su nacionalinėmis vyriausybėmis, įvedant verslumo lavinimo dalyką į mokyklų programas visuose išsilavinimo lygiuose.

Komisija teigia²⁴, jog mokykloms, mokytojams ir ne pelno siekiančioms organizacijoms, dalyvaujantiems antreneriškumo švietime, būtina skirti paramą, mokymus ir finansavimą. Antreneriškumo pamokose paaugliai ne tik būtų mokomi, kas yra įmonė, bet būtų skatinamas ir jų kūrybingumas bei troškimas imtis iniciatyvos. Tai pagrindiniai įgūdžiai, būtini sėkmingam verslui. Antreneriškumo pamokos turėtų tapti ir profesinio mokymosi programų dalimi; jos gali būti dėstomos greta profesinių įgūdžių, pvz., santechnikos ar statybos darbų. Taip pat tokius įgūdžius, vėliausiai įgytus universitete, turėtų turėti ir mokslininkas arba tyrėjas, padaręs didelį atradimą, kad galėtų paversti savo atradimą verslu. Kai kuriose valstybėse narėse (pvz., Suomijoje, Airijoje, Lenkijoje ir Didžiojoje Britanijoje) antreneriškumas jau įtrauktas į nacionalines programas ir yra tapęs šių švietimo sistemų uždaviniu.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas²⁵ teigia, jog aukštojo mokslo uždavinys – sukurti tokią mokymosi aplinką, kurioje žinių įgijimas būtų neatsiejamas nuo savarankiškumo, kūrybiškumo ir verslumo. Reguliarus studentų ir universitetų darbuotojų srautas į įmones ir nuolatinė verslininkų veikla universitete padėtų pasiekti reikiamų pokyčių. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto ataskaitoje pateikiamos šios pagrindinės išvados, susijusios su antreneriškumo ugdymu aukštajame moksle:

- Norint universitetuose plėtoti verslumo kultūrą, reikia iš esmės pakeisti universitetų valdymą ir vadovavimą jiems,
- Verslumo ugdymas turėtų būti visapusiškas ir prieinamas visiems tuo besidomintiems visų sričių studentams,
- Į verslumo ugdymo procesą universitetai turėtų įtraukti verslininkus,

²⁴ Europos Komisija (2007) „Pirmiausia – VMI“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.tpa.lt/7BP/Specifines_programos/Pajegumai/files/MVI/sme_pack_lt.pdf

²⁵ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (2009) „Naujoji universitetų modernizavimo partnerystė.ES forumas“Universitetų ir įmonių dialogas“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://eur.lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0158:FIN:LT:PDF>

- Dėstytojams turėtų būti suteikiama galimybė mokytis ugdyti verslumą ir geriau suprasti verslo pasaulį

Svarbu atkreipti dėmesį, jog europiečiai nėra linkę imtis savojo biznio dėl antrepreneriškumo ugdymo stokos. Karen Wilson²⁶ valstybės patarėjas ir Europos antreprenerystės fondo narys pabrėžia, jog yra būtina plėtoti jaunų Europos žmonių požiūrį į antrepreneriškumą ir spręsti problemas, susijusias su antrepreneriškumo ugdymu įvairiuose mokslo lygiuose. Jis teigia, jog yra būtina skatinti lyderiškumo savybes tarp piliečių ir skatinti novatoriškumą visose srityse.

Martinas Ohneberg²⁷ – Europos jaunųjų antreprenierių konfederacijos „YES“ prezidentas pritaria šiai nuomonei ir teigia, jog Europai reikia pakeisti mąstyseną, susijusią antreprenerystės iniciatyva, kadangi piliečiai nėra linkę rizikuoti. Šią dabartinę susiklosčiusią situaciją siūlo pradėti taisyti pradedant visų pirma nuo mokyklų. Jis išskiria, jog didžiausia problema yra ta, jog valdžia nėra linkusi investuoti į antrepreneriškumo ugdymą, ypač atsižvelgiant į dabartinę finansinę krizę, kai telkiamas dėmesys visiškai kitiems prioritetams.

Europos komisijos pirmininko pavaduotojas Günteris Verheugen²⁸, atsakingas už įmones ir pramonę, teigia: „Turime sukurti verslumui palankesnę visuomenės atmosferą, ypač norėdami paskatinti jaunus europiečius ateityje tapti verslininkais. Turime sistemingai mokyti verslumo visuose lygiuose, nuo pradinės mokyklos iki universiteto.“

Komisijos narys Janas Figelis²⁹, atsakingas už švietimą ir kultūrą, pabrėžia: „Komisija siūlo 8 bendruosius gebėjimus, kuriuos turėtų išsiugdyti visi modernios, žiniomis pagrįstos visuomenės piliečiai, įskaitant verslumą. Verslumas – tai asmens gebėjimas įgyvendinti sumanymus, taip pat imtis iniciatyvos, būti atsakingu, prisiimti riziką ir siekti savo tikslų. Turime užtikrinti, kad visiems jauniems žmonėms švietimo ir mokymo institucijose būtų sudarytos galimybės tobulinti gebėjimus ir įgūdžius. Europos pajėgumas sėkmingai konkuruoti ir skatinti ekonomikos augimą didele dalimi priklauso nuo naujų bendrovių kūrimo skatinimo ir verslios mąstysenos ugdymo švietimo bei mokymo įstaigose. Nuoseklių verslumo ugdymo iniciatyvų vis dar nepakanka.

Kaip jau buvo minėta, antrepreneriškumo ugdymo problema Europoje gan žymiai pradėta spręsti nuo 2000 m. ir, pasak Europos Komisijos, yra tikimasi, kad tai tęsis ir toliau. Europos

²⁶ MELVIN, Emilie (2009) „Promoting entrepreneurship among EU citizens“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.europolitics.info/social/promoting-entrepreneurship-among-eu-citizens-art214334-23.html>

²⁷ European Commission (2008) Final Report of the expert group „Entrepreneurship in higher education, especially within non-business studies“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.emuni.si/Files/knjiznica/78_EC-Entrepreneurship-in-Higher-Education-2008.pdf

²⁸ The Consortium for Entrepreneurship Education „National Standards of Practice for Entrepreneurship Education“ Prieiga per internetą: <http://www.entre-ed.org/what/stds-prac-brochure.pdf>

²⁹ European Commission (2008) Final Report of the expert group „Entrepreneurship in higher education, especially within non-business studies“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.emuni.si/Files/knjiznica/78_EC-Entrepreneurship-in-Higher-Education-2008.pdf

aukštosios mokyklos turi vaidinti pagrindinį vaidmenį, skatinant verslumą. Rekomenduojama, jog daugiau turėtų būti atlikta šiose srityse³⁰:

- Fakultetų mokymai ir plėtra;
- Įtraukti į mokymą bendradarbiavimą su lyderiais ir antrepeneriais;
- Mokymo programų ir kursų medžiagos plėtojimas;
- Tarptautinis fakultetų bendradarbiavimas ir mainų programos

Pateikta medžiaga leidžia daryti išvadą, jog antrepeneriško ugdymas yra apie tai, kaip būti inovatoriškiems, kūrybingiems ir savimi pasitikintiems visur. Antrepeneriško ugdymas turi būti įtrauktas į aukštųjų mokyklų programas, kadangi Europa neišnaudoja antrepeneriško potencialo, todėl būtina skatinti kuo daugiau žmonių mąstyti šia kryptimi. Komisijos įsitikinimu, Europai būtina sukurti palankesnę požiūrį į antrepenerius, paverčiant juos sektiniais pavyzdžiais, pažymint jų sėkmę ir mažinant nesėkmės baimę. Yra būtina užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp rizikos ir atlygio, kad antrepenerystė taptų viliojančia karjeros alternatyva.

³⁰ European Forum for entrepreneurship research (2008) „Over 20 years of promoting entrepreneurship“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.efer.eu/web/index.htm>

2. VERSLUMO UGDYMO ATSKIROSE ŠALYSE PATIRTIES ANALIZĖ

Visai Europos švietimo sistemai, kurios procesą įtakoja vykstanti globalizacija ir nuolatinė kaita, iškyla būtinybė ne tik įvertinti kaitos pokyčius, bet ir lanksčiai prisitaikyti prie darbo rinkos keliamų reikalavimų, atsižvelgiant į kultūrinio, socialinio ir ekonominio gyvenimo tendencijas. Verslumo ugdymo integravimas į švietimo sistemą numatytas Europos Komisijos dokumentuose ir švietimo programose, todėl keliami nauji reikalavimai skatina tobulinti studijų programas, diegti naujas mokymo ar mokymosi technologijas bei modelius. Galima pastebėti, jog visa Europa – o taip pat ir Lietuva - nors ir pamažu, tačiau vis labiau reaguoja į naujus profesinio rengimo iššūkius, padiktuotus rinkos ekonomikos ir vadovaujamosi pagrindinėmis antrepreneriškumo ugdymo strategijomis.

2.1 Verslumo ugdymo svarbos pripažinimas Lietuvoje

Šiuo metu daugumoje Europos šalių vis didesnis dėmesys yra skiriamas verslumo ugdymui. Verslumo ugdymo svarbos pripažinimas Lietuvoje – tai didelis žingsnis į priekį, siekiant tapti konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje.

Lietuvos valstybės ilgalaikės raidos strategijos vizijoje, Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje verslumas (antrepreneriškumas) įvardijamas kaip vienas pagrindinių subalansuoto ekonomikos augimo ir regionų plėtros veiksnių kartu su žiniomis, kapitalu ir darbo jėga, numatoma smarkiai padidinti šalies verslumo išteklius ir gerinti jų kokybę.

Lietuvos Vyriausybė, remiantis Lietuvoje atliktais tyrimais ir faktiniais duomenimis, užsienio šalių (ypač Europos Sąjungos, Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos) rekomendacijomis ir valstybių, turinčių didelę jaunimo antrepreneriškumo skatinimo praktiką, patirtimi, išskiria tris problemų sritis, susijusias su antrepreneriškumo ugdymu:

1. Nepakankamas jaunimo ir visuomenės supratimas apie verslą, jo galimybes, žinių ir įgūdžių jį pradėti stoka;
2. Tinkamos pagalbos jaunimo verslo pradžiai ir plėtrai stoka;
3. Veiksmų, skatinančių antrepreneriškumą, koordinavimo ir priežiūros nebuvimas.

2008m. Lietuvos Ministras Pirmininkas Gediminas Kirkilas ir Socialinės apsaugos ir darbo ministrė Vilija Blinkevičiūtė patvirtino Nacionalinę jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-

2012 metų programą, kurios įgyvendinimas tikimasi prisidės prie pagrindinių Lietuvos Respublikos plėtros – ypač švietimo, ekonomikos, darbo rinkos, viešųjų paslaugų verslui, taip pat regionų – strateginių nuostatų įgyvendinimo. Pagrindinis šios programos tikslas – sukurti nuoseklią, efektyviai veikiančią jaunimo verslumo ugdymo sistemą. Šios „Nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-2012 metų programos pagrindiniai siekiami rezultatai³¹:

- Bus sudarytos sąlygos kurti ir įgyvendinti naujas, tobulinti esamas jaunimo verslumo skatinimo priemones Lietuvoje, pagausės verslaus jaunimo ir jaunimo verslo įmonių.
- Bus sukurta naujų verslumo ugdymo metodikų, orientuotų į praktinį ir visuotinį jaunimo verslumo ugdymą, neformaliojo ugdymo rėmimo, palankios verslui visuomenės nuomonės formavimo priemonių, bus tobulinama pedagogų kvalifikacija verslumo srityje.
- Bus sukurtos jaunimo poreikius atitinkančios paslaugos verslo pradžiai ir plėtrai. Jas teiks viešųjų įstaigų tinklas, į kurį bus įtrauktos esamos darbo rinkos, verslo, žemės ūkio konsultavimo paslaugų įstaigos. Bus sukurta jaunimo verslo konsultavimo ir informavimo internetu sistema, teikiamas prioritetas jaunimui skiriant finansinę ir kitokią paramą.
- Valstybės institucijoms bus sudarytos išankstinės sąlygos dalytis verslumo skatinimo patirtimi, koordinuoti veiksmus, stebėti jaunimo verslumo ir verslo situacijos pokyčius, skleisti informaciją apie šios programos įgyvendinimą.

Šia programa yra siekiama sudaryti sąlygas kurti ir įgyvendinti naujas bei tobulinti esamas jaunimo verslumo skatinimo priemones Lietuvoje, t.y. steigti jaunimo verslumo centrus, kurti naujas verslumo ugdymo metodikas, tobulinti pedagogų kvalifikacijos verslumo srityje sistemą, remti neformalųjį ugdymą, jaunimui, norinčiam pradėti ar plėtoti savo verslą, teikti paslaugas per viešųjų įstaigų tinklą bei konsultacijas per jaunimo verslo konsultavimo ir informavimo internetu sistemą. Programoje daug dėmesio skiriama valstybės veiksmų, skatinančių verslumą, koordinavimui bei priežiūrai. Lietuvoje trūksta visa apimančio požiūrio į jaunimo verslumo skatinimą, t.y. švietimo, darbo rinkos, žemės ūkio, profesinio orientavimo bei smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo priemonės nėra suderintos, kad galėtų stiprinti viena kitos poveikį. Tad programa siekiama sukurti prielaidas valstybės institucijoms dalytis jaunimo verslumo skatinimo patirtimi, koordinuoti veiksmus. Tikimasi, kad programa prisidės prie socialinės politikos gerinimo, sumažės nedarbas, jaunimas įgis daugiau patirties, turės didesnes galimybes integruotis darbo rinkoje, Padaugės verslaus jaunimo bei padidės jaunimo verslo skaičius³².

³¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2008) „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-2012 metų programos patvirtinimo“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2=

³² Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2008) „Siekiamo ugdyti jaunimo verslumą“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lrvk.lt/naujienos/posedziu-sprendimai/?nid=1479>

LR Seimo nutarime „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatų“ rašoma³³:
Verslumas švietimo sistemoje suvokiamas gana plačiai ir labiau yra akcentuojamas kaip savarankiškumas, atsakomybė, inovatyvumas, todėl siūloma:

1) Visuose švietimo lygiuose sustiprinti dėmesį verslumo skatinimui ir finansinei išminčiai ugdyti. Siekti, kad ekonominio raštingumo pradmenis įgytų visi pagrindinės mokyklos mokiniai. Šio raštingumo pagrindai, verslumo įgūdžiai būtų suteikti visiems mokiniams ir studentams;

2) Iš esmės atnaujinti švietimo turinio perteikimo būdus visuose Švietimo lygiuose, įdiegiant aktyvius, savarankiškumą ir bendradarbiavimą skatinančius mokymosi metodus ir savarankiškos veiklos praktiką, tai padėtų pasitikrinti ir lengviau įvaldyti verslumo gebėjimus;

3) Mokytojui suteikti konsultanto vaidmenį tiek pamokoje, tiek organizuojant projektinius darbus, tuomet mokiniai taptų atsakingi už savo mokymąsi ir gaunamus rezultatus. Visas asmenybės verslumo ugdymas turi būti nukreiptas į galutinį rezultatą - išugdyti asmenybę, gebančią savarankiškai ir atsakingai veikti. Veiklai organizuoti tinka visi aktyvūs mokymo(si) metodai: mokymasis bendradarbiaujant, komandinis darbas, projektinis metodas, problemų sprendimo metodai ir pan“.

Rimvydas Jasinavičius³⁴ (2007) išskiria, jog verslumo gebėjimai turėtų būti sustiprinami, turint ir demonstruojant teigiamus verslumo pavyzdžius mokykloje, ypač aukštojoje. Aukštoji mokykla, kaip aukščiausioji bazinio išsilavinimo pakopa, privalo ženkliai prisidėti prie verslumo – svarbiausio šiuolaikinės epochos žmonių gebėjimo ugdymo.

Didelį indėlį į verslumo ugdymą Lietuvoje įnešė Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija, kurios užsakyму 2007 m. buvo vykdomas projektas „Verslumo ugdymas Mykolo Romerio, Kauno technologijos ir Vilniaus Gedimino technikos universitetuose socialinių ir inžinerinių mokslų srityje“. Tyrimo tikslas – išaiškinti verslumo mokymo poreikį Lietuvoje. Šio tyrimo objektas - Mykolo Romerio, Kauno technologijos ir Vilniaus Gedimino technikos universitetai, kadangi šios Lietuvos aukštosios mokyklos gan didelį dėmesį skiria verslumo ugdymo svarbai ne verslo, bet ir kitų mokslų srityse. Pagrindinė problema, kurios sprendimui buvo įgyvendinamas projektas: Nepakankamas aukštesniųjų studijų pakopų studentų verslo valdymo ir verslumo įgūdžių bei žinių turėjimas, nepakankamas paruošimas bei nepakankamas bakalaurų ir doktorantų orientavimasis į nuosavo verslo kūrimą ar verslo poreikių įgyvendinimą, trukdantis efektyviai diegti naujausius mokslo pasiekimus versle.

³³Lietuvos respublikos seimas (2003) „Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatos“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=214370

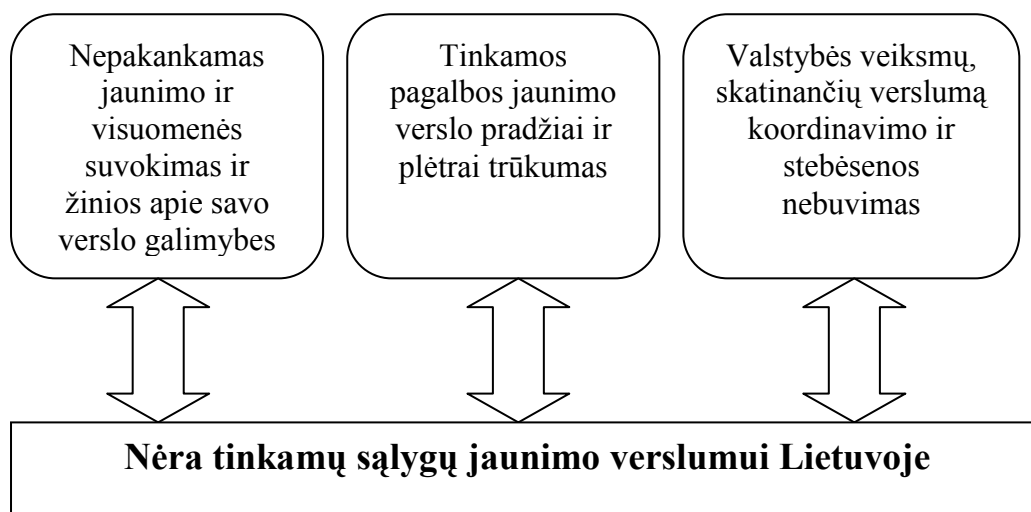
³⁴DIKŠAITIS, Dainius. (2007) *Lietuvos aukštųjų mokyklų ir verslo bendradarbiavimas – verslaus jaunimo ugdymui (studija)*. Vilnius: Lietuvos studentų sąjunga, Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija. [ineraktyvus]. Prieiga per internetą: www.lss.lt/kiti-45/lt/verslumostudija-pdf-102.html

Tyrimo metu gauti rezultatai atskleidė, jog net 53, 5 % studentų mano, kad jų universitete visiškai neugdomas verslumas ir 38 %, kad verslumas ugdomas nepakankamai. Tiek dėstytojų, tiek verslininkų nuomone, verslumas yra viena iš savybių, kurių reikia, tačiau jos Lietuvos aukštosiose mokyklose arba visai neugdamos, arba ugdomos nepakankamai. Tarp dėstytojų taip manančiųjų – 75 %, tarp verslininkų – 77 procentai.

Absoliuti dauguma studentų (72,2 %) pasisakė už tai, kad universitetuose verslumui ugdyti būtų skiriamas didesnis dėmesys ir sudaromos specialios sąlygos. 82 % verslininkų mano, kad aukštoji mokykla turėtų sudaryti sąlygas ugdyti studentų verslumą. Taip mano ir 56 % dėstytojų. 52 % tyrime dalyvavusių verslininkų teigia, jog aukštųjų mokyklų studentai/absolventai neturi pakankamai galimybių ugdyti verslumą.³⁵

Pasak A.Gaižutis³⁶, universitetai privalo tapti atviri, atskaitingi visuomenei ir verslūs. Verslumo (antreprenerystės) sąvoka aptarinėjama vis dažniau ir dažniau, darosi viena iš svarbių universitetinio gyvenimo sudedamųjų dalių. Mūsų šalies ateitis tiesiog neišsivaizduojama be šviesių ir inteligentiškų, aukštą profesinę kompetenciją turinčių žmonių.

Giedrius Vaidelis³⁷ išskiria, jog ištis susiduriama su tam tikrais sunkumais, susijusiais su verslumo ugdymo procesu Lietuvoje. 8 paveikslas atskleidžia, kokius sunkumus, susijusius su verslumo ugdymu išskiria autorius.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Giedrius Vaidelis (2008) “Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa” [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.slideshare.net/OpenCoffeeClubVilnius/jrd-nacionalin-verslumo-skatinimo-programa20082012>

8 pav. Problemos, susijusios su verslumo ugdymu Lietuvoje

³⁵ DIKŠAITIS, Dainius. (2007) *Lietuvos aukštųjų mokyklų ir verslo bendradarbiavimas – verslaus jaunimo ugdymui (studija)*. Vilnius: Lietuvos studentų sąjunga, Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija. ISBN 978-9955-9900-1-7.

³⁶ GAIŽUTIS, Algirdas. (2006) Universitetų atvirumas ir verslumas. Iš DUŽINSKAS, Raimundas. *Lietuvos ūkio transformacija 1990 – 2005 metais: ekonominės ir socialinės politikos studijos*. Vilnius: VPU leidykla, p. 11.

³⁷ Giedrius Vaidelis (2008) “Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa” [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.slideshare.net/OpenCoffeeClubVilnius/jrd-nacionalin-verslumo-skatinimo-programa20082012>

Autorius išskiria, jog Lietuvoje nėra visa apimančio požiūrio į jaunimo verslumo skatinimą, t. y. švietimo, darbo rinkos, žemės ūkio, profesinio orientavimo, smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo priemonės nėra suderintos taip, kad galėtų stiprinti viena kitos poveikį – valstybės institucijos dirba skirtingomis kryptimis. Autorius pabrėžia, jog jaunimo verslumas turi būti skatinamas nuosekliai: nuo švietimo, profesinio orientavimo iki konsultacijų. Todėl skirtingos valstybės taikomos priemonės turi būti kryptingos ir suderintos.

Vadybos ir ekonomikos universiteto (ISM) rektorius Dr. Nerijus Pačėsa³⁸ didžiausiu antrepreneriškumo kliuviniu įvardija visą Lietuvos švietimo sistemą. Rektorius teigia, jog kiekvienas gimęs turi tam tikrą verslumo užtaisą. Verslumas - tai menas išgyventi. Jei stebėtume gamtą, pamatytume daugybę verslumo apraiškų, nes augmenija ir gyvūnija vystėsi tam, kad išgyventų. Taip vystėsi ir žmogus. Esame pasiekę tokį lygį, kad esame labai verslūs, bet ta švietimo sistema, kuri yra Lietuvoje, bando visokiais būdais verslumą užgniaužti. Ji orientuota į žinojimą ir kur kas mažiau į mąstymą, kas yra būdas pažinti savo galimybes, jas stebėti, suprasti, sugebėti pasinaudoti. Gera paralelė su slidinėjimu nuo kalno. Turbūt galima sukurti tam skirtą studijų programą, bet ketverius metus prasimokęs, kaip čiuožti, užlipęs ant kalno – nenučiuoši. Tuo labiau neatliksi pirueto su slidėmis. Tas pats ir čia. Bet negali tapti puikiu sportininku, ir neturėdamas žinių apie nusileidimo niuansus. Studijų procesas daugumoje universitetų, ne tik Lietuvoje, neturi instrumentų, reikalingų verslumui vystyti.

Jaunojo lyderio mokykloje organizuojančios bendrovės „Oro Incorporate“ vadovas Vytautas Šulcas³⁹ teigia, jog Lietuvoje labai daug mokslinių darbų taip ir lieka stalčiuose. Mokymuose reikia siekti ugdyti mokslininkų verslumą, lyderystę bei gebėjimus praktiškai pritaikyti inovatyvias idėjas. Gabūs, išradingi jauni žmonės yra kaip tik tas molis, iš kurio galima ir reikia lipdyti šiuolaikinius mokslininkus - pažangius, praktiškus ir verslius lyderius. Ateityje jie bus savo šalies ekonomikos ir gerovės pamatas.

2009 m. VšĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parke vyko diskusija „Inovatyvaus verslo laboratorija“, kurioje dalyvavo įvairiausių įstaigų atstovai ir buvo prieita ši pagrindinė išvada, susijusi su verslumo ugdymo problemom Lietuvoje⁴⁰:

„Mokslo įstaigose dėstomi plataus pobūdžio dalykai nepakankamai skatina verslumo įgūdžių formavimąsi, dažniausiai supažindina tik su stambiam verslui būdingais modeliais, nesuteikiama galimybė bendrauti su verslininkais/antrepreneriais (pvz. apsilankymai vietos

³⁸ Nerijus Pačėsa (2008) „Didžiausias verslumo kliuvinys – prastas švietimas“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.tivvi.lt/lt/pokalbiai?item=19&page=1>

³⁹ Verslo žinios (2010) „Prizai už verslumą – jauniems verslininkams“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://vz.lt/straipsnis/2010/04/23/Prizai_uz_versluma_-_Jauniesiems_mokslininkams

⁴⁰ STUBRIENĖ, Roma (2009) „Diskusija – „Inovatyvaus verslo laboratorija“ – rezoliucija“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://klaipedascienceandtechnologypark.blogspot.com/2009/06/diskusija-inovatyvaus-verslo.html>

įmonėse ar pan.). Verslumo ugdymo dalyviai neturi pakankamos praktinės patirties versle, neskatinamas pedagogų judrumas mokslo įstaigos ir verslo aplinkoje. Trūksta verslumo ugdymo entuziastų, kurie savo pavyzdžiu ir energija paskatintų žmones esančius šalia. Asmenybės savybės : lyderystė, antreprenerystė, iniciatyvumas, saviraiška, pasitikėjimas savimi yra įgyjamos dar ankstyvoje vaikystėje, tai yra pradinio auklėjimo prerogatyva. Nors vaikas yra dinamiškas, entuziastingas, visos minėtos savybės yra nuslopintos mokyklose, mokiniams liepiama „sėdėt“, „tylėt“, „kalbėti, kai klausama“ ir pan. Mokiniai į aukštąsias mokyklas ateina su „sulaužyta“ valia. Verslumo ugdymas nėra įtrauktas į įvairius aukštosios mokyklos kursus, pvz. į tikslųjų mokslų ir techninių studijų programas. Universitetai suteikia fundamentines žinias, kurioms būdingas informacijos „atkartojimas“ apie dėstomą dalyką, perduodami ne specialybės įgūdžiai, bet žinios apie ją. Mokslo įstaigos per mažai dėmesio skiria „pumpurinės“ (spin-off) įmonės kūrimui, mokslo rezultatų komercializavimui. Aukštosiose mokyklose vykdomi moksliniai tyrimai, reikalingi tik tuo atveju, jei būsimosios įmonės strategija orientuota į naujo produkto kūrimą. Tik naujo produkto kūrimo atveju reikalingos naujos žinios. Lietuvoje žinių ekonomika minimali. Universitetų mokslininkai „parsiduoda“ užsienio verslui, Lietuvoje jų produktas – naujos žinios, dar vis nereikalingas. Mokslinių įmonių skaičius Lietuvoje neišvengiamai ribotas.“

Lietuvos prezidentė Dalia Grybauskaitė taip pat pritaria nuomonei, jog Lietuvoje yra per mažai dėmesio skiriama jaunų žmonių antrepreneriškumui. Pasak prezidentės⁴¹, šiandien nėra nieko svarbesnio kaip skatinti žmonių iniciatyvą kurti verslą ir naujas darbo vietas. Lietuvos žmonės darbštūs ir išradingi, tačiau dar nepakankamai verslūs. Kas penktas bedarbis šalyje yra jaunesnis nei 25 metų amžiaus. Todėl visi - valdžios institucijos, verslininkai, mokslininkai turi susivienyti bendram reikalui - skatinti žmonių, ypač jaunimo verslumą, palaikyti jų iniciatyvas ir padėti jiems imtis verslo.

Apibendrinus pateiktą medžiagą galima daryti išvadą, jog Lietuvoje antrepreneriškumo ugdymas jau yra įtraukiamas į Lietuvos švietimo strateginius planus, siekiant išugdyti kuo didesnę skaičių antrepreneriškų jaunų žmonių, tačiau praktiškai ši veikla vykdoma yra labai vangiai arba galima sakyti, jog yra visiškai nevykdoma. Lietuvos švietimo programose verslumo ugdymas nurodomas kaip vienas prioritetų, tačiau iniciatyvų ir tinkamų įrankių jam įgyvendinti vis dar trūksta.

2.2 Verslumo ugdymo svarbos pripažinimas ES

⁴¹ Mindaugas Jackevičius (2010) „D.Grybauskaitė: Lietuvos žmonės nepakankamai verslūs“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/education/dgrybauskaite-lietuvos-zmones-nepakankamai-verslus.d?id=28220049>

Antrepreneriškumo ugdymo svarbos pripažinimas didelė problema yra ne tik, kad Lietuvoje, bet ir daugelyje kitų Europos sąjungos valstybių. Europos komisija išskiria, jog situacija šiek tiek geresnė yra tik Vokietijoje, todėl bus aptartas keletas Europos sąjungos valstybių narių, kurios leis susidaryti bendrą vaizdą, koks dėmesys antrepreneriškumo ugdymui yra skiriamas skirtingose ES valstybėse.

7 lentelė atskleidžia situaciją, susijusią su verslumo ugdymu kitose ES valstybėse.

7 lentelė

Verslumo ugdymo skirtingose valstybėse palyginimas

<i>Airija</i>	Antrepreneriškumo ugdymo iniciatyva Airijoje išaugo per pastaruosius keletą metų ir gan nemažai aukštojo mokslo įstaigų šiuo metu teikia specifinius antrepreneriškumo modulius. Šios programos yra skirtos ne tik, kad verslo fakultetams, bet antrepreneriškumo ugdymas integruojamas į tokias studijas kaip projektavimas, menai ir t.t.
<i>Italija</i>	Italijoje yra trūkumas kursų, specialiai skirtų antrepreneriškumo ugdymui aukštosiose mokyklose. Galima paminėti, jog yra gan nemažai temų verslo ugdymui tokiose studijose kaip ekonomika, vadyba, projektavimas ir t.t, tačiau konkrečių studijų, skirtų antrepreneriškumui, yra išties nedaug. Kiekvienam moksliniam laipsniui, studentai turi lankyti bent jau vieną temą, kuri labai bendru lygiu turi reikalo su antrepreneryste. Per šiuos kursus kiekvienas profesorius gali skirti specifines paskaitas antreprenerystės temai.
<i>Kipras</i>	Antrepreneriškumo ugdymas Kipre yra apribotas iki kelių programų aukštosiose mokyklose. Kipras organizuoja Kipro antrepreneriškumo konkursą su aukštos technologijos centru. Dauguma dalyvių yra ne verslo disciplinos studentai. Šiose rengiamose verslumo varžybose yra rengiama daug seminarų, skirtų tam, kad būtų skatinami dalyvių skatinti antrepreneriški įgūdžiai.
<i>Suomija</i>	Gan didelis dėmesys antrepreneriškumo ugdymui yra skiriamas Suomijoje. Šiuo tikslui 2002 m. buvo įkūrta organizacija FINPIN, kurios tikslas – antrepreneriškumo ugdymas. FINPIN – tai žmonių bendruomenė, kurie entuziastingai dirba ties antrepreneriškumo ugdymu. Pagrindinis šios organizacijos tikslas yra dirbti drauge su universitetais ir vykdyti įvairias veiklas, kurios skatina antreprenerystę. Organizacija aprūpina mokymo ir treniravimo paslaugomis, rengia seminarus, konferencijas ir t.t. Naujausias projektas, kurį rengia ši organizacija – tai tarptautinė konferencija “FINPIN 2010”, kurios metu

	<p>patirtimi dalinsis dalyviai iš visos Europos. Pagrindinis šios konferencijos tikslas – pasidalinti patirtimi, siekiant, kad antrepreneriškumo ugdymas būtų įtrauktas į visų universitetų mokymų programas.</p> <p>Tačiau būtina atkreipti dėmesį į tai, jog antrepreneriškumo ugdymo kursų universitetų viduje vis dėlto yra labai stipriai pasigendama taip pat.</p>
--	--

7 lentelės tęsinys

Slovakija	<p>Antrepreneriškumo ugdymui Slovakijoje yra skiriamas išties gan nemažas dėmesys. Iš tiesų, antrepreneriškumo ugdymas yra labiausiai populiarus ir didžiausią paklausą turintis išsilavinimo tipas šioje šalyje. Slovakijos aukštosios mokyklos atsakė į reikalavimus šios disciplinos ugdymui, todėl šioje šalyje yra apie 15 fakultetų, kurie ugdo studentų antrepreneriškumą. Slovakijos studentai gali ugdyti antrepreneriškumą drauge su kitais mokslais arba gali rinktis specialius kursus, kur bus ugdomas vien tik jų antrepreneriškumas.</p>
Latvija	<p>Latvijoje – kaip ir kitose naujose Europos Sąjungos valstybėse narėse – situacija, susijusi su antrepreneriškumo ugdymu, yra labai silpna. Antrepreneriškumo ugdymas nėra susietas su kitomis mokymo programomis, nors tam tikri mokymai apie vadybą egzistuoja. Galima teigti, jog antrepreneriškumo ugdymo programų išties pasigendama Latvijos aukštosiose mokyklose.</p>

Šaltinis: sudaryta autorės pagal World Economic forum (2009) “Educating the next wave of entrepreneurs: unlocking entrepreneurial capabilities to meet the global challenges of the 21 st. century”. A report of Global Education Initiative [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.weforum.org/pdf/GEI/2009/Entrepreneurship_Education_Report.pdf

Kalbant apie antrepreneriškumo ugdymą, Europos komisija⁴² pateikia 10 būdų/ programų, kuriomis yra siūloma skatinti antrepreneriškumo ugdymą Europos universitetuose. Taip pat prie kiekvieno siūlymo yra pateikiama po pavyzdį, kaip ir kur tai jau yra taikoma praktiškai. Šios rekomendacijos ir praktiniai pavyzdžiai pateikti 3 priede.

Tina L. Seelig⁴³ išskiria, koks yra jaučiamas skirtumas, susijęs su antreprenerystės ugdymu skirtinguose pasaulio regionuose.

Amerika:

⁴² European commission (2008) “Entrepreneurship in higher education, especially in non-business studies” [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.emuni.si/Files/knjiznica/78_EC-Entrepreneurship-in-Higher-Education-2008.pdf

⁴³ Tina L. Seelig (2005) Entrepreneurship around the world“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://stvp.stanford.edu/documents/about/presentations/Global_E-ship_Education.pdf

- Stiprus politinis, ekonominis ir kultūrinis palaikymas naujos avantiūros sudarymui.
- Labai skirtingos aplinkos skirtinguose regionuose. Kai kurie regionai turi labai stiprią antrenerystės istoriją, o kiti regionai – ne;
- Rajonuose su aukšta antreneriška veikla, ugdymas yra sutelktas ties praturtėjimu, kituose regionuose tai skirta skatinti ekonominį augimą;
- Daug sektinų pavyzdžių antreneriams: antreneriais žavimasi ir jie laikomi pavyzdžiu. Didelis kiekis antrenerišku imigrantų;
- Ilga antrenerystės istorija ir todėl yra daug antrenerystės pedagogų;
- Susidomėjimas antrenerystės ugdymu jaučiamas ir iš studentų, ir iš universitetų vadovų.

Europa:

- Labai skirtingos kultūros/aplinkos skirtingose šalyse;
- Vyriausybė palaiko planą įterpti antrenerystės studijavimą į universitetų ugdymą, siekiant paruošti studentus padaryti tam tikrą įnašą į visuomenę;
- Stiprus tarptautinio bendradarbiavimo noras;
- Naujos pastangos su daugybe eksperimentų.

Azija:

- Sparčiai besikeičianti ekonominė aplinka regionuose. Ne visada aišku, kaip antrenerystė tiktų prie tradicijų;
- Kai kuriose šalyse vyriausybė skatina antrenerystės ugdymą (Singapūras), o kitose regionuose priešingai – slopina (Kinija, Korėja);
- Reikšmingas antrenerystės ugdymo augimas vyko per pastaruosius 10 metų;
- Siekiama pasiūlyti programas mokslininkams ir inžinieriams;
- Didelis antrenerystės ugdymo reikalavimas tarp studentų iš universitetų;
- Stiprus susidomėjimas tarptautiniu bendradarbiavimu;
- Trumpa antrenerystės istorija, todėl ir pedagogų stygius;
- Reikalingumas sukaupti žinias ir kompetenciją;

Lotynų Amerika:

- Antrenerystė turi labai sumaišytą reikšminį atspalvį Lotynų Amerikoje. Pavyzdžiui, Brazilijoje antreneriai, verslininkai yra laikomi vagimis.
- Argentinoje yra valstybinė misija skatinti antrenerystę, siekiant sumažinti bedarbystę ir skatinti ekonomikos plėtrą;
- Čilėje žmonės nesijaučia įgalioti pradėti naują verslą. Antrenerystės mokymas yra apie demokratiją;
- Žemas antrenerystės patikimumas tradicinėse mokslo ir tyrimų įstaigose;

- Kiekvienas bando išradinėti ratą dėl antreprenerystės ugdymo. Yra stiprus noras mokytis iš kitų ir kurti globalinį tinklą;

Apibendrinimas:

- Antreprenerystės ugdymas skiriasi visame pasaulyje, grindžiant tai regioniniu kontekstu;
- Regionuose, kur nėra ilgų antreprenerystės istorijų, universitetai susiduria su iššūkiais, tokiais kaip palaikymas, teisėtumas, patyrusių dėstytojų radimas, radimas reikalingų išteklių;
- Daugumoje regionų, antreprenerystės ugdymas universitetuose yra suprantamas kaip tam tikras įrankis ekonomikos augimui;
- Daugumoje regionų, antreprenerystės ugdymas yra dar pakankamai nauja sritis, todėl yra daug eksperimentuojama;

Pateikta medžiaga atskleidžia, jog su sunkumais, ugdant jaunų žmonių antrepreneriškumą aukštosiose mokyklose, susiduria ne tik, kad Lietuva, bet ir daugelis kitų Europos valstybių.

2.3 Organizacijos, prisidedančios prie verslumo ugdymo Lietuvoje

Šioje darbo dalyje bus siekiama atskleisti, kokios organizacijos ir kaip jos prisideda prie verslumo ugdymo Lietuvoje.

Mokslo ir technologijų parkai

Mokslo ir technologijų parkas yra fizinė arba virtuali vieta, kurioje įsukuria įmonės, atliekančios taikomuosius mokslinius tyrimus bei vykdančios kitą inovacinę veiklą ir kurioje teikiamos specializuotos pridėtinės vertės paslaugos, tokios kaip verslo inkubavimas, konsultacijos bei technologijų perdavimas. Parkų pagrindinis tikslas yra didinti regiono ar tam tikros teritorijos konkurencingumą, skatinant kokybės ir inovacijų kultūrą tarp savo narių, organizuojant žinių ir technologijų perdavimą iš jų sukūrimo taškų į įmones ir rinką, ir aktyviai skatinant naujų inovatyvių kompanijų kūrimąsi. Būtina pabrėžti, jog vienas iš pagrindinių mokslo ir technologijų parko tikslų – glaudus bendradarbiavimas su aukštosiomis mokyklomis. Šiuo metu Lietuvoje yra įkurti 9 parkai, tačiau, galima teigti, bendradarbiavimą su aukštosiomis mokyklomis vykdo tik vienas iš jų – „Saulėtekio slėnis“. Visų Lietuvoje veikiančių mokslo ir technologijų parkų aprašymai pateikti 4 priede.

Saulėtekio slėnio integruoto mokslo, studijų ir verslo centro – Mokslų ir technologijų parkas

VšĮ "Saulėtekio slėnis" yra viena iš integruoto mokslo, studijų ir verslo centro iniciatorių. Įstaiga yra atsakinga už verslo paramos infrastruktūros (mokslo ir

technologijų parko, verslo inkubatoriaus, technologijų demonstravimo bei testavimo centro ir pan.) ir verslumo bei inovacijų skatinimo paslaugų plėtrą.

Įkūrimo metai: 2003 m.

Steigėjai: Vilniaus universitetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, AB „Alna“, UAB „Bitė GSM“ bei UAB „Ekspla“, atstovaujanti lazerių ir šviesos technologijų verslo ir mokslinių tyrimų institucijų konsorciumą

Slėnio vizija: "Saulėtekio slėnis" – mokslo ir studijų įstaigų, aukštųjų technologijų įmonių, šalies ir vietos valdžios institucijų dinamiškos partnerystės suformuota palankiausia Lietuvoje inovacijoms ir verslumui aplinka, kurioje kuriami aukštos pridėtinės vertės ir pasaulio rinkose konkurencingi produktai bei paslaugos.

Pagrindiniai Saulėtekio slėnio tikslai:

- Skatinti ir propaguoti žinių visuomenės ir žinių ekonomikos, pagrįstos kompetencijos ugdymu, moksliniais tyrimais, mokslui imlių technologijų ir inovacijų kūrimu bei diegimu, idėjas;
- Kurti palankias sąlygas inovacijų kūrimui, technologijų perdavimui bei naujų sparčiai augančių inovacinių įmonių atsiradimui, plėtoti palankią aplinką universitetų bei kitų mokslo institucijų mokslinių tyrimų komercializavimui;
- Inicijuoti palankių sąlygų žinių ekonomikos plėtrai ir žinių ekonomikos branduolių formavimuisi sudarymą;
- Skatinti vidaus ir užsienio kapitalo investicijas studijų, mokslo ir verslo infrastruktūrai plėsti.

Tyrimų kryptys: Saulėtekio slėnio mokslinių tyrimų ir jais besinaudojančio verslo pagrindinės kryptys atitinka slėnyje sukauptą aukščiausio tarptautinio lygio mokslinį potencialą ar technologijų kompetenciją ir yra tokios:

1. Lazeriai ir šviesos technologijos;
2. Medžiagotyra ir nanotechnologija;
3. Puslaidininkių fizika, elektronika ir organinė elektronika;
4. Civilinė inžinerija (aprepianti pastatų, automobilių kelių ir geležinkelių tyrimą, projektavimą ir technologijas bei geotechniką).

„Saulėtekio slėnyje“ ypatingai didelis dėmesys yra skiriamas verslumo ugdymui, todėl įkurta Saulėtekio verslumo mokykla, skirta savarankiškiems, kūrybingiems žmonėms, kurie pasitiki savo jėgomis ir sieja savo ateitį su nuosavo verslo kūrimu ir vystymu. Šios mokyklos pranašumas ir skirtumas nuo kitų panašaus pobūdžio projektų yra tai, kad projektas remiasi geriausių pasaulio verslo mokyklų patirtimi bei mokymo metodais.

Saulėtekio verslumo mokyklos programa yra ypatinga tuo, kad:

- Dėsto specialiai atrinkti ir apmokyti dėstytojai, kurie ne tik turi darbo ES šalių aukštosiose mokyklose patirties, bet ir patys yra sukūrę savo verslus;
- Galima nenutraukiant savo pagrindinės veiklos įgyti verslo pradžia ir sėkmingai įmonės plėtrai reikalingų teorinių ir praktinių žinių;
- Kartu su ekspertų-praktikų komanda nuosekliai tobulinama verslo idėja ir pasirengiama investicijų pritraukimui;
- Bendraujant su patyrusiais verslininkais galima išgirsti jų sėkmės istorijas bei patarimus iš “pirmų lūpų”;
- Dalyvaujant mokyklos veikloje įsijungiama į mokslo ir verslo bendradarbiavimo tinklus, kurie yra labai svarbūs sėkmingai karjerai;
- Galima naudotis skaitykla, kurioje sukaupta daugiau nei 500 pripažintų pasaulyje leidinių verslumo ir inovacijų tematika;
- Įgyjama galimybė įsteigti savo įmonę naujajame „Saulėtekio slėnio“ verslo inkubatoriuje;
- Galimybė gauti pradinį finansavimą iš neformalių investuotojų – “verslo angelų” (www.businessangels.lt).

Anot Saulėtekio verslumo mokyklos dėstytojo Dr. Modesto Gelbūdos⁴⁴, dirbusio Stanfordo universitete ir Londono verslo mokykloje, Saulėtekio verslumo mokyklos programos yra unikalios Lietuvoje ir niekuo nenusileidžia D. Britanijos, Vokietijos ar Skandinavijos analogiškiems kursams.

Organizacija „Lietuvos Junior Achievement“

Siekiant ugdyti mokinių verslumą Lietuvoje, įkurta didžiausią patirtį turinti pelno nesiekianti, ekonominio švietimo organizacija „Lietuvos Junior Achievement“. Mokyklos dalyvaujančios LJA programose ugdo Lietuvos jaunimą laisvosios rinkos dvasia. Lietuvos „Junior Achievement“ organizacija įsteigta 1993 metais, kai kovo 30 dieną pagal „Junior Achievement International“ susitarimą su Atviros Lietuvos fondu buvo įkurta Lietuvos „Junior Achievement“ programa, kuri iki 1995 m. veikė kaip Atviros Lietuvos fondo padalinys. „Lietuvos Junior Achievement“ yra „Junior Achievement Worldwide“ asocijuotoji narė ir nuo 1993 m. turi licenciją naudotis šios tarptautinės organizacijos mokomąja medžiaga, ją modifikuoti pagal vietos poreikius. „Lietuvos Junior Achievement“ – ne pelno organizacija, jaunimo verslo ir ekonominio švietimo programų lyderė Lietuvoje.

„Lietuvos Junior Achievement“ misija – ugdyti Lietuvos jaunimą laisvosios rinkos dvasia, mokyti suprasti verslą ir ekonomiką, puoselėti iniciatyvą, verslumą ir lyderio savybes.

Programoje išskelti tikslai:

⁴⁴ Saulėtekio verslumo mokykla „Apie iniciatyvą“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ssvm.lt/VI/index.php#r/161>

- padėti jaunimui suvokti laisvosios rinkos ekonomikos idėjas;
- skleisti praktinį privataus verslo patyrimą;
- gerinti busimų vartotojų ir verslininkų ekonominę išprusimą;
- sudaryti sąlygas glaudžiam bendradarbiavimui tarp švietimo sistemos ir verslo

Mokykloms bendradarbiaujant su „Lietuvos Junior Achievement“, propaguojama mokinių mokomųjų bendrovių veikla. Tam tikslui organizuojamos kasmetinės mokinių mokomųjų bendrovių mugės. Mokslinių mokomųjų bendrovių veikla yra Europos Komisijos rekomenduojama kaip viena iš veiksmingiausių priemonių mokinių verslumui ugdyti.

„Lietuvos Junior Achievement“ mokykloms paruošia virš 10 skirtingų verslo ir ekonomikos mokymo programų, rengia daug įvairių verslo ir rinkos ekonomikos varžybų ir konkursų. Tai – Lietuvos VEMP čempionatas, geriausios mokinių bendrovės konkursas, investuotojo konkursas, „Bankų konkurencijos“ varžybos, Pasaulio „Hewlett–Packard“ VEMP varžybos, reklamos konkursai, vasaros stovyklos, ekskursijos į verslo įmones. Bendradarbiaujant su verslo įmonėmis kasmet rengiami įvairūs verslo, reklamos konkursai mokiniams ir studentams. Švietimas vaidina didelį vaidmenį ugdant moksleivių verslumą. Kasmet rengiami įvairūs verslo, reklamos konkursai moksleiviams ir studentams. Privačių įmonių savininkai, direktoriai bei vadybininkai kasmet rengia susitikimus su moksleiviais.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje veikia didžiausią patirtį turinti programa „Lietuvos Junior Achievement“, kurios pagrindinis tikslas - ugdyti mokinių verslumą ir antrepreneriškas savybes. Mokyklos, dalyvaujančios programoje, turi galimybę dalyvauti įvairiuose konkursuose, olimpiadose seminaruose ir pan.

„Jaunimo verslo klubas“

„Jaunimo verslo klubas“ siekia praktiškai įgyvendinti verslumo idėjas imliausioje žinioms visuomenės dalyje – tarp jaunimo. Organizacija siekia apjungti jaunos verslius žmones ir atstovauti jų interesams. JVK atvira visoms nuomonėms ir siekia konstruktyvaus dialogo su visomis verslumą remiančiomis interesų grupėmis. Nors organizacija ir jauna, tačiau savo darbais bei idėjomis jau pelnė jaunimo palankumą, žiniasklaidos, organizacijų susidomėjimą bei pripažinimą.

Organizacija savo viziją apibrėžia taip: „Verslus jaunimas etiškoje visuomenėje“. Kodėl verslus jaunimas? Nes verslus jaunimas užtikrins rytojaus gerbūvį. Jis kurdamas savo verslą, sukurs naujų darbo vietų, gerins perkamą galią, didins BVP. Kodėl etiška visuomenė? Nes etiškoje visuomenėje neigiami veiksniai netoleruojami – klesti tik geriausios idėjos.

Šios organizacijos tikslai:

- Verslumo skatinimas tarp jaunimo;
- Verslaus jaunimo interesų atstovavimas;
- Pagalba įgyvendinant jaunimo verslo idėjas;

- Verslo etikos propagavimas;
- Finansinio mąstymo ugdymas.

Jaunimo verslo klubas organizuoja įvairaus pobūdžio mokymus, kurie nukreipti į reikiamus įgūdžius verslui įkurti. Yra organizuojamos išvykos į sėkmingas įmones, susipažįstama su valstybinėm įstaigom, kurios susijusios su verslu. Taip pat žaidžiami stalo strateginiai žaidimai, kurie lavina bendravimo įgūdžius bei strateginį mąstymą, yra skaitoma ir nagrinėjama verslo tematikos literatūra.

Klube dažnai vyksta pristatymai apie verslo galimybes įvairiose rinkose - pradedant nuo segmentavimo geografinė prasme, baigiant veiklos sritimis. Visai neseniai vyko pristatymai apie Baltarusijos rinką, apie Ignalinos atominės regioną.

Simuliaciniai mokymai – tai nuosekli verslo idėjos vystymo simuliacija nuo vizijos sudarymo iki sėkmingos veiklos, nuo ramios plėtros iki netikėtų išbandymų. Kadangi trukmė 4 dienos – yra nelabai ilga, tai kiekvieną dieną siekiama perduoti pagrindinius atitinkamo verslo etapo akcentus. Dalyviai suskirstomi į konkuruojančias darbo grupes – „įmones“, kurios už sėkmingą užduočių atlikimą gauna „pinigus“.

Kiekviena renginio diena turi savo legendą. 1 diena „Susipažinimas“ – orientuota į dalyvių tarpusavio geresnį pažinimą. 2 diena „Verslo vizija“ – ką reikia žinoti, įvertinti, pasiruošti prieš įgyvendinant idėją. 3 diena „Verslo įgyvendinimas“ – verslo klasika, kaip valdyti verslo procesus, plėtrą. 4 diena „Verslo išbadymai“ – dalyviams parodoma, kad verslas yra iššūkių įveikimo menas. Kiekviena diena prasideda nuo teorinio įvado, kuris suteikia žinių vėliau vyksiančioms simuliacijoms. Vakaraus lankosi svečiai – sėkmingi verslininkai, verslą vertinantys žmonės, kurie savo mintimis motyvuoja dalyvius kurti verslą bei įgyvendinti idėjas realiame gyvenime. Renginys dažnai pajvairinamas netikėtomis užduotimis, kurios neįtrauktos į programą. Komanda nugalėtoja apdovanojama vertingais prizais, o dalyviams įteikiami sertifikatai, liudijantis įgytas žinias.

Renginiu siekiama priimtinais jaunimui, imituojančiais realaus verslo sąlygas būdais perteikti žinias apie verslo idėjos įgyvendinimą ir plėtojimą. Tai aktuali alternatyva teorinėms paskaitoms. Tai jaunimo siekis patiemis spręsti savo problemas.

Susitikimai su antreprenieriais: organizacija į savo veiklą dažnai įtraukia ir žinomus Lietuvos žmones – antrepnereius, kurie su jaunimo gali diskutuoti, pasakoti savo sėkmės istorijas, užburti gerais pavyzdžiais. Susitikimai yra vykdomi su šiais antreprenieriais: Liudu Ramanausku, Linu Šimoniu, remigiju Savicku, Darium Pietariu ir kt.

Knygų aptarimas: Jau kelis metus „Jaunimo Verslo Klubas“ turi gražią tradiciją kartu aptarti įdomias skaitytas knygas.

Kaip tai vyksta?

1. Iš pradžių drauge yra nusprendžiama, kokią knygą norima perskaityti. Tai būna verslumo, tobulėjimo, motyvacinės knygos.
2. Tuomet pasirenkamas knygos perskaitymo laikas, kad dauguma spėtų perskaityti, apsikeisti knyga. Dažniausiai tai būna mėnesis.
3. Sutartą datą susitinkama pasidalinti savo įspūdžiais.

Aptartos knygos: Seth Godin "*Purpurinė karvė*"; Bodo Schafer "*Nugalėtojų principai*" ; Robin Sharma knyga "*Vienuolis, kuris pardavė "Ferrari"*"; Allan ir Barbara Pease "*Kodėl vyrai nesiklauso, o moterys nesiorientuoja žemėlapiuose*"; Al Ries ir Jack Trout "*Pozicionavimas*"; Jeff Cox, Howard Stevens "*Kaip parduoti ratą. Kaip jums, jūsų kompanijai ir jūsų klientams išsirinkti geriausią pardavimo būdą*"; Stephen R. Covey "*7 sėkmės lydimu žmonių įpročiai*"; J. Ridderstrale, K. Nordstrom "*Kitoks, fankiškas verslas. Talentas verčia kapitalą šokti*" ir kt.

Organizacijos jau įkurti verslai: UAB „ScentCare Baltic“; GreitiPasimatymai.lt; Verslo Srautas; Stella Arts – IT ūkio priežiūra; SellWeb; Dogfashion; SiltosAusines.lt, WebSeminarai.lt; NemokamosSvetainės.lt.

Kauno regioninis inovacijų centras

Vienas iš naujausių šiuo metu vykdomų tarptautinių projektų Lietuvoje, susijusių su verslumo ugdymu, tai - Kauno regioninio inovacijų centro vykdomas tarptautinis projektas „ReMark“: „from Research to Market“ (Nuo tyrimų iki rinkos).

Pagrindinis projekto „ReMark“ tikslas yra pritaikyti verslumo e-mokymosi paketą potencialių žiniomis grįsto verslo savininkų (daugiausia tyrėjų, bet taip pat ir studentų bei absolventų, turinčių technologinių/mokslinių žinių) poreikiams, išbandyti jį ir platinti Lietuvoje, Kipre, Slovakijoje ir Suomijoje. Projekto tikslai apima jau esamo e-mokymosi paketo analizę ir jo adaptavimą tikslinių grupių bei projekte dalyvaujančių šalių poreikiams; e-mokymosi paketo perkėlimą į Lietuvą, Slovakiją ir Kiprą jį išverčiant ir patalpinant projekto partnerių tinklapiuose; e-mokymosi paketo įvertinimą ir išbandymą dirbant su tikslinėmis grupėmis.

Pagrindinis šio projekto rezultatas bus inovatyvus žiniomis grįsto verslumo e-mokymosi paketas, prieinamas online lietuvių, slovakų, graikų, suomių ir anglų kalbomis. Taip pat projekto metu bus pasiekta nemažai rezultatų, susijusių su valorizacijos tikslais (valorizacijos planas, projekto tinklapis, lankstukai ir kt.), kurie padės skleisti informaciją apie projektą ir pritraukti tikslinių grupių atstovus išbandant ir vertinant projekto rezultatus. Įvertinimas leis patobulinti e-mokymosi paketą ir parengti jį tolimesniam naudojimui

E-mokymosi paketas padės tyrėjams, absolventams ir studentams, pasižymintiems išskirtinėmis mokslinėmis žiniomis, šių mokymų metu įgyti papildomų gebėjimų, kurie leis jiems

komercializuoti savo žinias pradedant sėkmingą verslą. Projektas prisidės prie pastangų skatinti žiniomis grįstą verslą projekto partnerių ir kitose Europos šalyse.

„Tarptautinė verslumo savaitė“

Nuo 2008 m. Lietuvoje pirmą kartą buvo pradėta vykdyti antrepreneriškumą skatinanti programa - „Tarptautinė verslumo savaitė“, kurios tikslas - ugdyti antrepreneriškumą, novatoriškumą, kūrybiškumą. Tarptautinė verslumo savaitė paskatina milijonus jaunų žmonių visame pasaulyje atrasti savyje kūrybiškumo, inovatyvumo ir verslumo galias. Projekto idėjos autoriai – Jungtinės Karalystės Ministras Pirmininkas Gordonas Brownas ir Carlas Schrammas, Ewing Marion Kauffman Fondo prezidentas.

2008 m. Tarptautinės verslumo savaitės, vykusios skirtingose pasaulio šalyse, metu įgyvendinta daugiau kaip 25 tūkst. verslumą skatinančių veiklų, į kurias įsitraukė per 3 milijonus dalyvių. Internetu ir žiniasklaidos priemonėmis verslumo savaitė iš viso pasiekė milijardą žmonių visame pasaulyje.

Verslumo savaitė „Pagauk sėkmę“ Lietuvoje išsiskyrė ir tarptautinius projekto koordinatorius stebino ne tik renginių, dalyvių gausa, bet ir didele įtrauktų organizacijų įvairove. Nors savaitė Lietuvoje vyko pirmąkart, renginiuose dalyvavo akademikai, nevyriausybių organizacijų atstovai, studentai ir moksleiviai, valstybės institucijos ir verslo organizacijos. Ją inicijavo ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas bei didžiausias visuomeninis projektas šalyje „Drąsinkime ateitį“.

Tarptautinės verslumo savaitės metu vykstančiais įvairiais antrepreneriškumą skatinančiais projektais jauni žmonės skatinami pasitelkti inovacijas, vaizduotę ir kūrybiškumą, kad savo idėjas paverstų realybe. Ši globalaus masto iniciatyva, vadovaujama Kauffman fondo ir Didžiosios Britanijos „Make Your Mark“ programos, skirta įkvėpti, apjungti ir paraginti veikti naująją verslininkų kartą. Siekiant ugdyti verslumą, savo iniciatyvomis, patirtimi ir idėjomis dalinasi jaunimas, vyriausybės atstovai, garsūs verslo žmonės iš įvairių šalių. Verslumo savaitėje dalyvavo Didžiosios Britanijos ministras pirmininkas Gordonas Brownas, Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy, verslo grupės „Virgin“ įkūrėjas seras Ričardas Bransonas, „Dell“ įkūrėjas Michaelis Dellas.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog nors Lietuvoje ši verslumo savaitė 2008 m. buvo rengiama pirmą kartą, tačiau ji buvo pripažinta aktyviausia iš visų organizuotų 77 šalyse. Jos metu įgyvendinta daugiausia antrepreneriškumą skatinančių veiklų, tenkančių gyventojų skaičiui – skaičiuojama, kad iniciatyvose sudalyvavo 300 tūkst. šalies moksleivių, 251 mokykloje vyko apie 1000 renginių. Tai įvertinantis apdovanojimas „Champion Catalyzer Award“ buvo įteiktas

organizatoriui ISM Vadybos ir ekonomikos universitetui Tarptautiniame verslumo kongrese Kanzase, JAV.

2.4 Verslumo ugdymas Lietuvos universitetuose

Lietuvoje yra penkiolika valstybinių universitetų. Dauguma jų susitelkę Vilniuje (septyni) ir Kaune (šeši), kiti du yra Klaipėdoje ir Šiauliuose. Be to, Kaune dar yra keturių Vilniaus universitetų filialai. Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje veikia ir šeši privatūs universitetai. Iš viso juose studijuoja per 140 tūkst. studentų.

Šioje darbo dalyje bus siekiama atskleisti programas, skirtas antrepreneriškumo ugdymui, kurias vykdo Lietuvos universitetai.

V.A.Graičiūno aukštoji mokykla

Lietuvoje antrepreneriškumo ugdymui šioks toks dėmesys yra skiriamas V.A.Graičiūno aukštojoje mokykloje. Tarptautinis bendradarbiavimas V. A. Graičiūno aukštojoje vadybos mokykloje grindžiamas strateginiu veiklos planu, o taip pat antreprenerystės bei lyderystės ugdymu kartu su užsienio partnerinėmis institucijomis vykdomuose projektuose.

V. A. Graičiūno aukštojoje vadybos mokykloje vykdomos programos:

- *Integruotas mokymasis ir bendrųjų gebėjimų perkėlimas verslo vadyboje*

Projekto veiklos apjungia dvi kartas: jaunosius ir vyresnius sėkmingai dirbančius verslininkus. Skirtingose Europos Sąjungos valstybėse nustatoma, kokios kompetencijos verslo įmonių vadovams (lyderiams) privalomos ir kaip jos galėtų būti perduodamos per vyresnių antreprenerių patirtį praktinėje veikloje. Projekto metu apjungiami skirtingi kompetencijų perdavimo metodai, skatinamas vyresniųjų bendradarbiavimas su jaunaisiais verslininkais. Projekto pasiekimai vertinami iš dviejų skirtingų kartų verslo lyderių pozicijų – „jaunesnieji“ vertina „vyresniųjų“ gebėjimą perduoti kompetencijas ir jų pasirinktą metodologiją, „vyresnieji“ – „jaunesnių“ pasirengimą ir ryžtą perimti verslo lyderių sukauptą patirtį bei kompetencijas.

- *“Erasmus” programa jauniems antrepreneriams:*

Sėkmingai dirbantys verslo įmonių vadovai turi galimybę susipažinti su savo kolegų darbo praktika užsienio valstybėse ir taip pat perteikti savo praktinę patirtį bei kompetencijas atvykstantiems jauniems verslininkams. Programa padeda įgyti būtinų įgūdžių kurti ir valdyti smulkų ar vidutinį verslą, dirbant kartu su patyrusiu verslininku vienoje iš Europos Sąjungos valstybių.

Vyresnieji antrepreneriai priimdami jaunosius antreprenerius, padeda jiems įgyti versle būtinų kompetencijų bei praktinės patirties. Jiems suteikiama galimybė užmegzti naujus ryšius ir gauti daugiau informacijos apie verslo galimybes kitose ES šalyse.

Programos metu jaunesni antreprenieriai inovatyviomis mokymo priemonėmis ir metodologijomis siekia perimti vyresniųjų kolegų patirtį ir perduodamas kompetencijas.

Programos tikslas – ugdyti jaunųjų antreprenierių profesines ir asmenines kompetencijas, skatinti verslo tarptautiškumą, bendravimą tarp skirtingų kartų, smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtrą.

Kauno Technologijos universitetas

Didelį indėlį į antreprenieriškumo ugdymą įnešė Kauno Technologijos universitetas, kuris nuo 2009 m. pradėjo įgyvendinti naujos kartos vadybos magistro studijų programą - "Žinių ir inovacijų vadyba (intelektuali antreprenerystė)".

Kaip teigia R.Jucevičius⁴⁵, šia programa siekiama kurti intelektualiosios antreprenerystės kompetencijų kritinę masę Lietuvoje. Studijų programos dalyviai - įvairių sričių specialistai, turintys ne žemesnį negu universitetinį pagrindinį ar jam prilygintą išsilavinimą. Prioritetiškai programa skirta technikos, technologijų, gamtos mokslų specialistams, dalyvaujantiems ar potencialiai galintiems dalyvauti technologinių inovacijų kūrime ir jų pagrindu organizuoti verslą. Kitos svarbios grupės – kūrybinių industrijų atstovai, valstybės valdymo, inovacijų paramos infrastruktūros specialistai. Tokia interesų grupių įvairovė svarbi, kad būtų galima parengti kritinę masę intelektualios antreprenerystės kompetenciją turinčių specialistų visoms socialinėms grupėms, kurių sprendimai ir veikla lemia įmonių bei organizacijų sėkmę, inovacijų sistemos efektyvumą ir šalies socialinę – ekonominę pažangą. Būtina sąlyga norintiems studijuoti šioje programoje – ne mažesnis kaip 3 metų praktinės veiklos stažas.

Pasak R.Jucevičius (2009), tokį studentų profilio pasirinkimą lemia šiandieninė technologijų ir gamtos mokslų aukštojo mokslo absolventų problema – jų kvalifikacijos neatitikimas rinkos poreikiams. Visų pirma, Lietuvoje stokojama įmonių, kurioms iš tiesų reikėtų aukščiausios kvalifikacijos gamtos ir technologijų mokslų specialistų. Antra vertus, Lietuvos valstybė, gana didelį dėmesį skirdama žmogiškųjų išteklių formavimui bei didindama inžinerinių specialybių studentų dalį bendroje studijuojančiųjų struktūroje, neužtikrina, kad jie įgytų tas kompetencijas, kurių reikia vykdant inovacines veiklas. Specialistai nepasirengę kurti naujomis technologijomis pagrįsto verslo bei jam vadovauti. Tokių įmonių kūrimas ir vystymas visų pirma reikalauja išskirtinių kompetencijų, kurių tradicinių vadybos ir administravimo programų magistrai nėra įgiję, nes jie stokoja technologinės kompetencijos, būtinos inovacinei veiklai pramonėje. Kita vertus, dabartiniai technologinių ir gamtos mokslų absolventai praktiškai nėra įgiję reikalingų žinių ir intelektualinio kapitalo, žinių organizacijos valdymo, intelektinės antreprenerystės kompetencijų,

⁴⁵JUCEVIČIUS, Robertas (2009) „Naujoviškos vadybos magistrų studijos“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.inovadis.lt/attachments/029_PRIEDAS3_Najoviskos_studijos_Fortuna.pdf

kurios leistų jiems sėkmingai kurti ir vystyti novatoriškas įmones bei inovacinius verslo tinklus. Tokie specialistai ypač svarbūs ir mokslo įstaigoms, institutams, kurie stokoja mokslo žinių pavertimo inovacijomis bei ekonominės veiklos rezultatu kompetencijos. Todėl į šias studijas kviečiami ir mokslininkai, turintys gamtos, technikos ar kitos mokslo srities magistro ar daktaro laipsnį ir norintys savo organizacijai padėti žinias paversti produktyviu ekonominiu rezultatu.

Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas

Prie antrepreneriškumo ugdymo taip pat prisideda ir Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, kuris organizuoja integruotas mokymo programas verslumui ugdyti.

Štai 2006- 2008 m. Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas rengė projektą „Integruotos mokymo programos verslumui ugdyti“. Šis rengiamas projektas skirtas studentų, studijuojančių humanitarinius mokslus (lietuvių, anglų, vokiečių kalbos filologiją ir pan.) verslumo kompetencijų ugdymui. Įvertinus Lietuvos darbo biržos paklausiausių specialybių bei profesijų sąrašus, matyti, jog humanitarinės pakraipos išsilavinimą turintys asmenys sudėtingai konkuruoja šiuolaikinėje darbo rinkoje. Projektu siekiama ugdyti IT naudojimo mokymosi tikslams kultūrą, įsisavinti verslumą ugdančias programas e – mokymų pagalba. Papildomi verslumo žinias perteikiantys kreditai leis humanitarinių mokslų studentams lengviau konkuruoti darbo rinkoje.

Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas rengia lietuvių filologijos ir reklamos, anglų filologijos, vokiečių filologijos, anglų ir rusų kalbos bakalaurus, bei lietuvių literatūros, lietuvių kalbotyros, anglų kalbotyros, vokiečių kalbotyros magistrus. Šiame fakultete rengiami ir informacinių technologijų, verslo administravimo, verslo vadybos, kultūros vadybos specialistai. Paskutiniu metu stojančiųjų į universitetus tarpe pastebima tendencija rinktis socialinių mokslų specialybes (vadybą, teisę, psichologiją ir pan.). Tačiau universitetinės studijos negali apsiriboti tik tam tikrų specialybių rengimu. Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas šiuo projektu siekia ne tik sudaryti sąlygas humanitarines specialybes studijuojantiems studentams įgyti svarbių verslumo žinių. Fakultetas veikia kaip tarpdisciplininių studijų centras ir naujų integruotų verslumo ugdymo programų diegimas leis fakultetui maksimaliai pasinaudoti verslo etikos, vadybos, rinkodaros, informacinių technologijų specialistų žiniomis.

Pagrindinis projekto tikslas – pasitelkiant naujausias informacines technologijas ir elektroninius lokalius mokymo metodus, sukurti ir pritaikyti praktikoje integruotas verslumo ir verslininkystės ugdymo programas. Organizuoti papildomą humanitarinių specialybių studentų mokymus perteikiant jiems verslumo ugdymo žinias „blended – learning“ metodu. Sėkmingai baigusiems papildomas studijas išduoti priedą prie bakalauro kvalifikacinio laipsnio diplomo.

Projekto uždaviniai pavaizduoti 8 lentelėje.

Projekto „Integruotos mokymo programos verslumui ugdyti“ uždaviniai

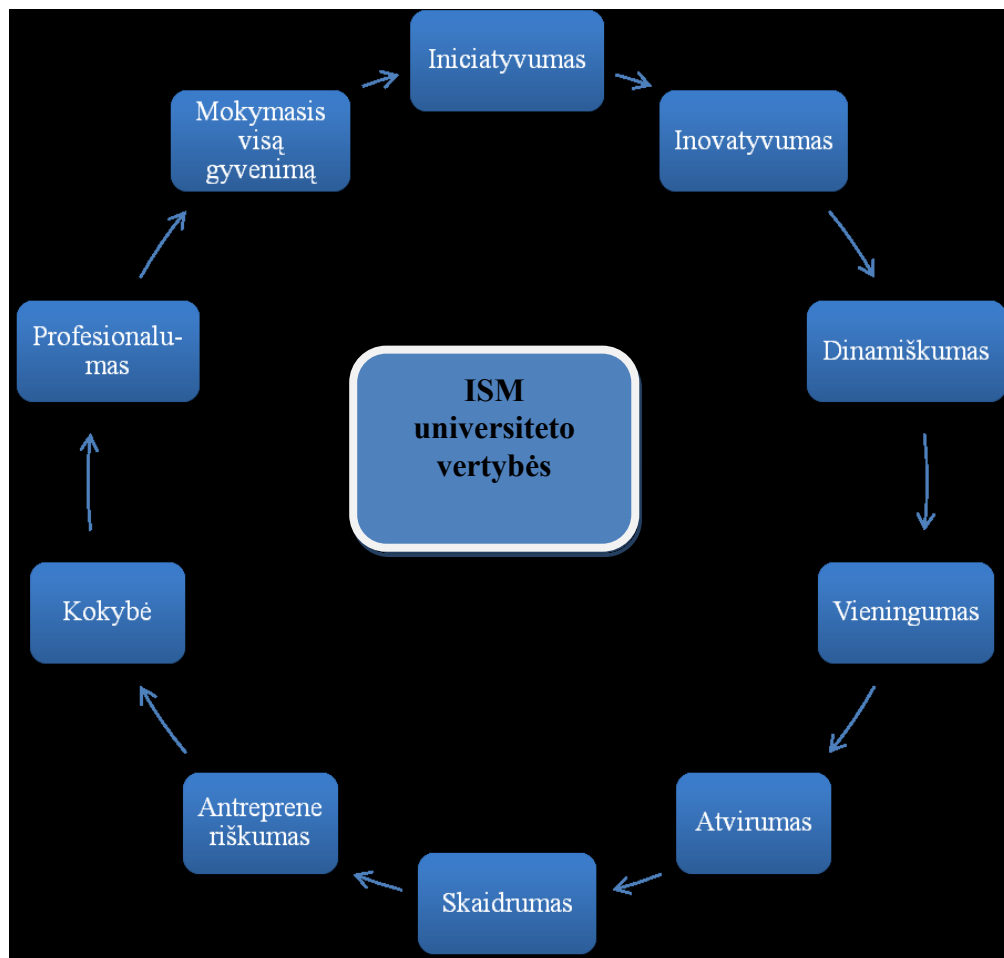
	Uždaviniai
1. Sukurti keturias 10 kreditų apimties verslumo ir verslininkystės ugdymo integruotas mokymo programas ir mokymo paketus:	1. Sukurti 10 kreditų Bendrojo verslumo ugdymo programą apjungiant joje 5 modulius po 2 kreditus (pvz.: Smulkaus ir vidutinio verslo vadyba, Integruotos rinkodaros komunikacijos strategija, Informacinės technologijos verslui, Apskaita, apskaitos programų valdymas)
	2. Sukurti 10 kreditų E-verslumo ugdymo“ programą. Apjungti tokius modulius, kaip e-rinkodara, e-verslo etika, inovacinės technologijos, virtualaus valdymo sistemos, nuolatinio mokymosi strategija).
	3. Sukurti 10 kreditų Dalykinės komunikacijos programą. Apjungti šioje programoje tokius modulius kaip Lietuvių verslo kalba, Oratorystės menas,. Etinės derybų proceso dimensijos, Kliento ir paslaugų teikėjo ryšių valdymas, Nuolatinio mokymosi strategija.
	4. Sukurti 10 kreditų Žmogiškųjų išteklių valdymo programą. Apjungti šioje programoje tokius modulius kaip Suinteresuotųjų vadyba, Žmogiškųjų išteklių valdymas verslo etikos priemonėmis, Žiniomis grįstos žmogiškųjų išteklių motyvavimo programos, Organizacinės komunikacijos valdymas.
	5. Kuriant integruotus mokymo paketus pasiekti tolygaus naujų žinių (mokymo modulių) paskirstymo, naujieji mokymo moduliai negali dubliuoti esamų VU KHF studijų programų
	6. Įvertinti sukurtas verslumo ugdymo programas
2. Sukurtas mokymo programas pritaikyti e-mokymo terpei	1. Pritaikyti visas sukurtas ir įvertintas verslumo ugdymo programas mokymams e - terpėje
	2. Apmokyti 20 VU Kauno humanitarinio fakulteto dėstytojų organizuoti mokymus taikant nuotolinį mokymosi būdą „blended – learning“ metodu.
3. Perteikti sukurtas verslumo ugdymo programas tikslinei grupei „Blended – learning“ metodu	1. Organizuoti verslumo mokymus taikant „blended – learning“ metodus. Apmokyti humanitarinės pakraipos studentus.
	2. Sėkmingai įsisavinusiems verslumo ugdymo mokymosi pakeiktus išduoti priedus prie bakalauro kvalifikacinio laipsnio.

Šaltinis: Integruotos mokymo programos verslumui ugdyti [interaktyvus]. Prieiga per internetą http://www.vukhf.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=225&Itemid=8009#_Toc147639462

ISM universitetas

ISM – vadybos ir ekonomikos universitetas, įkurtas 1999 m. kaip pirmasis privatus universitetas Lietuvoje. Strateginis universiteto 2010 m. tikslas – ugdyti antrenerystę.

Universitetas yra sudaręs 10 svarbiausių vertybių sąrašą ir antreprenerystė yra viena iš jų. ISM universiteto vertybių sąrašą atspindi 9 paveikslas.

9 pav. ISM universiteto vertybių sąrašas

Šaltinis: sukurta autoriaus

Pateiktas paveikslas atskleidžia, jog antrepreneriškumas – viena iš ISM universiteto vertybių. Pasak universiteto, labai svarbu yra integruoti visas šias vertybes į universiteto veiklą, o taip pat turėti dėstytojus su antreprenerišku mąstymu, kurie padėtų skatinti studentų antreprenerišką mąstyseną taip pat.

Universitetas antreprenerystę akcentuoja kaip daug daugiau nei vien tik verslo kūrimą. Pagrindinis universiteto veiklos tikslas – skatinti antreprenerišką ir novatorišką studentų mąstyseną, kuria studentai galėtų pasinaudoti jų būsimoje karjeroje – ne vien tik jų nuosavose kompanijose, bet ir atlyginimą gaunančiuose privačiuose bei valstybiniuose sektoriuose.

Universitetas siekia, kad studentų antrepreneriškumas būtų skatinamas kiekvienoje studentų paskaitoje, būtent dėl šios priežasties universitete dėsto įžymūs ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautiniu mastu pasižymėję dėstytojai. Šie dėstytojai yra užsiėmę ne vien tik akademinė veikla, bet ir konsultuojasi su įvairiausiomis įmonėmis, tokiu būdu puikiai suprantant šiuolaikinių firmų poreikį ir dabartinę aplinką.

ISM universitete yra sukurta tokia aplinka, kuri iš tiesų padėtų skatinti studentų antreprenerišką mąstyseną. Pavyzdžiui, dauguma universiteto auditorijų ar salių yra suprojektuotos vadinamais „Harvardo kambariais“. Tai reiškia, kad eilės studentų, sėdinčių auditorijose, yra fiziškai pakeltos aukščiau, siekiant, kad tarp dėstytojo ir visų auditorijoje esančių studentų vyrautų akių kontaktas, tokiu būdu nė vienas studentas negali išvengti dėstytojo dėmesio. Viso to tikslas yra sukurti dinamišką ir dialoginę aplinką studentams, siekiant, kad taip būtų skatinamas jų antrepreneriškas mąstymas.

Taip pat kitas pavyzdys yra tas, jog universitete studentai gali pasirinkti paskaitas iš humanitarinių ar meno srities disciplinų. Meninis studijavimas universitete yra labai populiarus ir dauguma studentų renkasi būtent šį kursą. Šių paskaitų metu studentai kuria savo asmeninius paveikslus, kurie vėliau būna iškabinti ant universiteto sienų. Viso šio pedagoginio metodo tikslas yra suardyti studentų sienas tarp to, ką jie mano gali padaryti ir ko jie mano negali padaryti – šis būdas padeda atsiskleisti studentų antrepreneriškumui.

Taip pat didelis dėmesys universitete yra skiriamas praktiniams užsiėmimams, bendradarbiavimams su įmonėmis, įmonių vadovais. ISM universitetas pabrėžia savo tarptautinius ryšius, universitetas yra narys ir partneris tarptautinių tyrinėjimų organizacijų, dalyvauja tarptautiniuose projektuose, mainų programose, tiriamojoje veikloje Europoje ir t.t.

Universitetas aktyviai įsitraukęs daugybėje tarptautinių veiklų, apimant artimą bendradarbiavimą su tokiomis organizacijomis kaip:

- Baltijos vadybos plėtros asociacija (MBDA)
- Baltijos jūros regiono universitetų tinklas (BSRUN);
- Centrinė ir Rytų Europos vadybos plėtros asociacija (CEEMAN);
- Europos vadybos plėtros fondas (EFMD);
- Europos progresyvių vadybos tyrimų institutas (EIASM).

Tarptautiškumas yra vienas iš pagrindinių ISM universiteto tikslų. Mainų programos yra vienas iš efektyviausių būdų didinti studentų tarpkultūrinę kompetenciją, formuoti platų požiūrį ir mokyti studentus antrepreneriškai atsakyti į šiuolaikinio pasaulio iššūkius.

Nuo 2009 m. ISM universitetas dalyvauja TEMPUS projekte „Verslumo didinimas universitetuose“, kurį kuruoja Zagrebo universitetas.

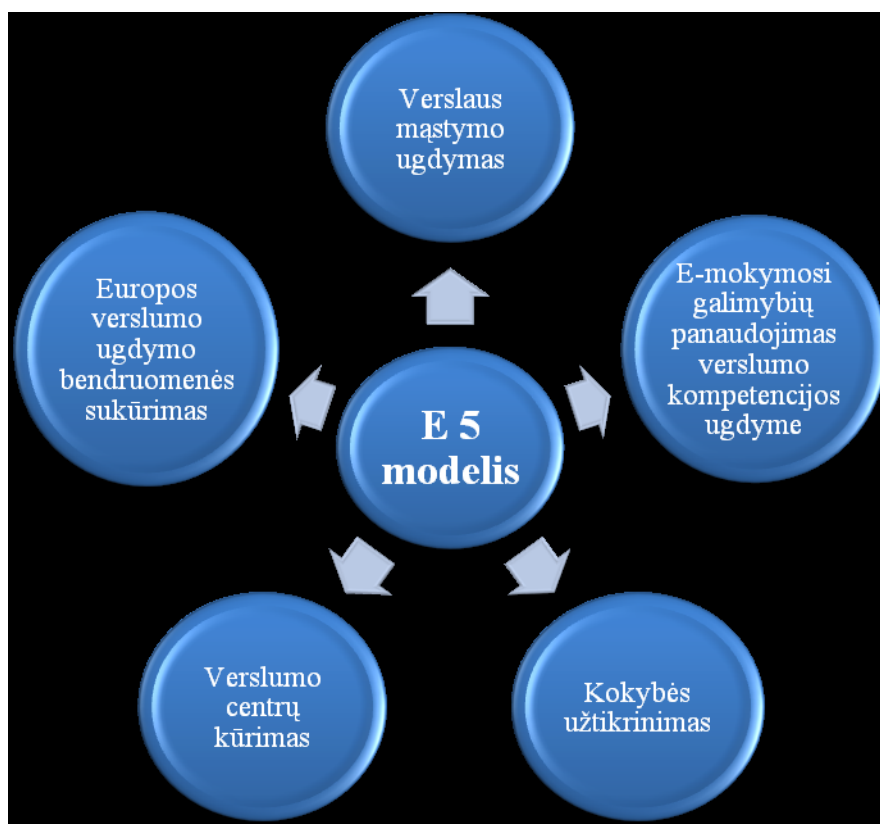
Projekto trukmė - 2009-01-15 - 2012-01-14

Projekto bendrasis tikslas – kurti ir palaikyti verslumo dviasią universitetuose.

Projekto uždaviniai grindžiami 5 E modeliu:

1. „Entrepreneurial mindset“ – Verslaus mąstymo ugdymas
2. „E-learning“ – E-mokymosi galimybių panaudojimas verslumo kompetencijos ugdyme
3. „Excellence“ – Kokybės užtikrinimas

4. „E/E Centres (education/entrepreneurship)“ – Verslumo centrų kūrimas
 5. „European network“ – Europos verslumo ugdymo bendruomenės sukūrimas
- E 5 modelis pavaizduotas 10 paveiksle.

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Europos komisija (2008) „Survey of Entrepreneurship in Higher Education in Europe“. Appendix B. Good practise examples. Initiative [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/highedsurvey_b_en.pdf

10 pav. 5 E modelis

Projekto rezultatai:

1. Naujos verslumo dalykų programos pirmos ir antros studijų pakopų įvairių specialybių studentams – daugiau nei 160 studentų iš Europos ir partnerių šalių;
2. Verslumo dėstymo programos tarptautiškumo didinimas distancinio mokymo pagalba;
3. Išorinės ir vidinės kontrolės mechanizmų sukūrimas – 3 knygos, 13 seminarų ir 3 vizitai į Verslumo centrus partnerių šalyse, 2 tarptautinės konferencijos;
4. Universitetinių verslumo centrų įkūrimas Zagrebe ir Splito, Kroatijoje;
5. Projekto rezultatų sklaida ir tolesnė veikla – internetinis portalas, informaciniai biuletiniai, lankstinukai, žurnalai.

Apibendrinus pateiktą medžiagą galima daryti išvadą, jog Lietuvoje programų, skirtų verslumo ugdymui, yra iš tiesų dar pakankamai mažai ir jos neišvystytos tinkamu laipsniu. Šiuo

metu tik keletas aukštųjų mokyklų į savo mokymų programas įtraukia antrepreneriškumo ugdymą kaip visiškai atskirą discipliną. Pateikta medžiaga atskleidžia, jog vis daugiau Lietuvoje yra steigiami verslo centrų ar inkubatorių, skirtų verslo ir mokslo bendradarbiavimui, tačiau realybėje ši veikla yra vykdoma iš tiesų vangiai ir šie centrai labiau skiriami vystyti verslui, o mokslo integracija lieka pamirštama.

2.5 Verslumo ugdymas skirtingų šalių universitetuose

Kaip jau buvo minėta, aukštojo mokslo įstaigos atlieka itin svarbų vaidmenį visame pasaulyje – jos teikia aukščiausio lygmens išsilavinimą, atlieka pažangius mokslinius tyrimus ir kuria inovacijas bei yra svarbiausia vadinamojo Europos žinių trikampio dalis. Siekiant bendrųjų Lisabonos strategijos tikslų švietimas ir mokymas pripažinti esminiu veiksniumi. Kad Europos visuomenė išliktų ir galėtų konkuruoti naujosios globalizuotos ekonomikos sąlygomis, jos piliečiai turi būti labiau verslesni, antrepreneriškesni.

Aukštojo mokslo mokyklos gali būti lemiama varomąja jėga Europai siekiant tapti pasaulyje pirmaujančia žiniomis grindžiama ekonomika ir visuomene. ES politikoje jau nuo 2005 m. spalio mėn. „Hampton Court“ vykusio viršūnių susitikimo pripažįstama, jog aukštojo mokslo įstaigos vaidina itin svarbų vaidmenį, siekiant, kad Europa taptų konkurencingiausia visuomene pasaulyje, tačiau taip pat ir aišku, kad norint pasiekti šį tikslą, būtini nemaži pokyčiai.

Universitetai turi parengti tinkamas antrepreneriškumo ugdymo strategijas, kas leistų skatinti Europos ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą bei konkurencingumo skatinimą.

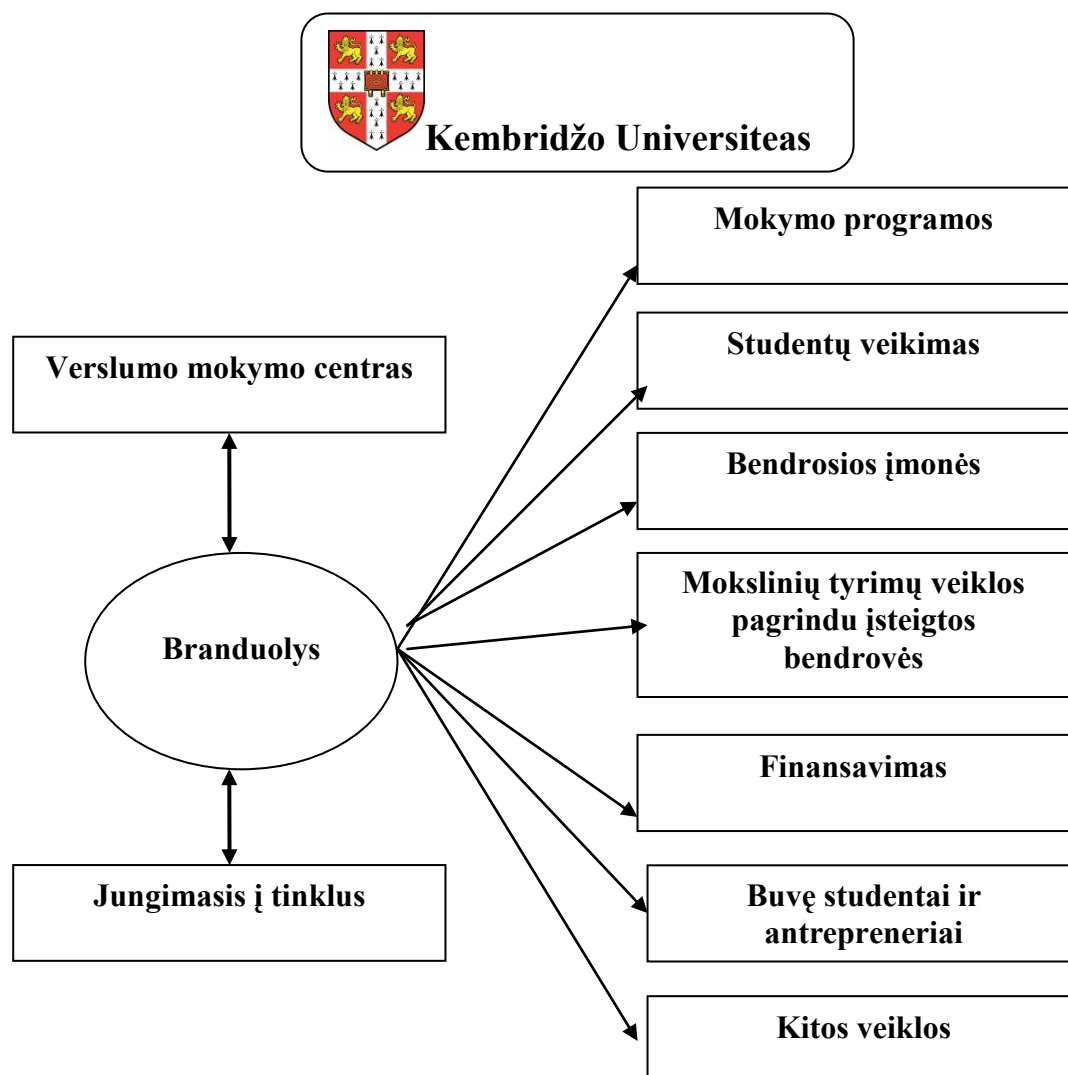
Šioje darbo dalyje bus aptariama keletas pasaulio universitetų ir kaip antrepreneriškumo ugdymas yra vykdomas juose.

Kembridžo universitetas (Anglija)

Kembridžo universitetas buvo įsteigtas 1209 metais ir šis universitetas nuolat patenka į geriausių pasaulio universitetų Top 5. Nuo 1999 m. Jungtinė Karalystė nacionalinės politikos lygmenyje skatina aukštojo mokslo institucijas užsiimti antreprenerystės ugdymu ir skatinimu. Būtent dėl šios priežasties 1999 m. buvo įsteigtas Kembridžo universiteto verslumo centras (CEC), kurio tikslas – skatinti labiau antreprenerišką kultūrą universitete.

Antrepreneriškumo ugdymas turi gan ilgą tradiciją Kembridžo universitete. Kembridžo tyrimų parkas ar kitaip dar technopolis yra geografinis intensyvios technologinės pažangos rajonas ir viena iš greičiausiai augančių sričių Jungtinėje Karalystėje

11 paveiksle pavaizduota Kembridžo universiteto infrastruktūra, kuri yra skirta skatinti studentų antrepreneriškumą.

11 pav. Kembridžo universiteto infrastruktūra

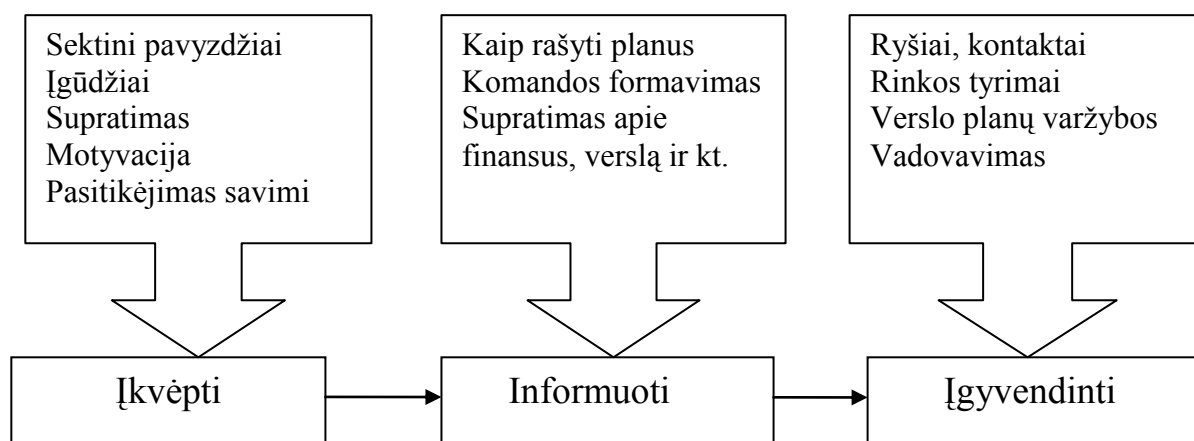
Šaltinis: sudarya autoriaus pagal World Economic forum (2009) "Educating the next wave of entrepreneurs: unlocking entrepreneurial capabilities to meet the global challenges of the 21 st. century". A report of Global Education Initiative [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.weforum.org/pdf/GEI/2009/Entrepreneurship_Education_Report.pdf

2003 m. Kembridžo universiteto verslumo centras (CEC) buvo padalytas į verslumo mokymo centrą (CfEL) ir Kembridžo įmonę. Visa mokymo ir ugdymo veikla buvo vykdoma Verslumo mokymo centre (CfEL), o tuo tarpu Kembridžo įmonė buvo įkurta tam, kad dirbtų greta

technologijų perdavimo įstaigos, universiteto iššūkių fondo ir kitų organizacijų universiteto viduje, siekiant, kad būtų padidintas bendradarbiavimas tarp universiteto ir pramonės.

CfEL – tai verslumo mokymo centras, suteikiantis platų diapazoną praktiškai antrepreneriškumą ugdančių veiklų, įkvepiantis ir ugdantis antrepreneriškus įgūdžius, ir skleidžiantis antrepreneriškumo dvasią ne tik universitete, bet ir už jo ribų. Mokymo programos verslumo mokymo centre (CfEL) yra įrėmintos į trijų dalių modelį. Pirmoje dalyje yra siekiama įkvėpti studentus pamatyti save kaip turinčius antrepreneriškumo gebėjimų, antroje dalyje, kai jie galvoja apie savo ambicijas - yra suteikiama informacija apie tai, kaip jų mintis perkelti į tikrovę. Trečioje dalyje studentai bendrauja su vadovais, patarėjais ir yra duodamos įvairios praktinio palaikymo formos.

Trijų dalių modelis pavaizduotas 12 pav.

12 pav. Ugdymo modelis, taikomas Kembridžo universiteto verslumo centre

Šaltinis: Europos komisija (2008) „Survey of Entrepreneurship in Higher Education in Europe“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/highedsurvey_b_en.pdf

Verslumo mokymo centro (CfEL) misija - skleisti antrepreneriškumo dvasią. Suteikiant galimybę mokytis antrepreneriškumą skatinančius įgūdžius, centras siekia padrašinti studentus pasirinkti antreprenerio karjerą ar išsiugdyti antrepreneriškus įgūdžius būsimiems darbdaviams. Tai yra vykdoma aprūpinant mokomąją veiklą, kad būtų įkvėpti ir suteikti tam tikri antrepreneriški įgūdžiai praktiškai.

Be to, centras turi daug ir kitų tikslų, tokių kaip:

- Antrepreneriškumo ugdymo mokymo sąlygų gerinimas;
- Aprūpinti geriausiais šaltiniais „antreprenerius klasėse“, kurie visiškai informuoti apie mokymo programas;

- Suteikti atitinkamas ir aktualias programas praktiniam antrepreneriškumo ugdymo mokymui;
- Sukurti įkvėpiančią ir uždegančią aplinką studijavimui;
- Išlaikyti pusiausvyrą ateityje per finansinį taupumą.

Per daugybę metų Kembridžo verslumo mokymo centras (CfEL) įgijo daugybę patirties siūlant antrepreneriškumą ugdančias programas, tačiau vienos iš pagrindinių mokymo programų yra šios:

„*Verslumo antradieniai*“ - tai serija laisvų vakarinių paskaitų, nuo 1999 m. valdomų antreprenerystės studijavimo centro (CfEL). Ši programa siekia supažindinti dalyvius su verslu ir padrašinti asmenis siekti antrepreneriškų ambicijų.

Tai yra pati populiariausia nevertinama ir neprivaloma antrepreneriškumą ugdanti programa Kembridžo universitete. Kiekviena paskaita suteikia dalyviams galimybę susipažinti ir diskutuoti ta pačia tema su susidomėjusiais dalyviais.

„*Verslumo antradieniai*“ yra atviri visai Kembridžo universiteto bendruomenei – darbuotojams, studentams, kitų universitetų nariams ar įvairioms verslo organizacijoms. Programa ypač tinka studentams, jau turintiems diplomą ir neapsisprendžiantiems dėl savo karjeros, ieškantiems tam tikrų verslo galimybių ir norintiems kurti tam tikrus bendrus ryšius su specialistais ar ekspertais.

Kembridžo universiteto tinklalapyje skelbiama, jog verslumo antradieniai yra skirti tiems, kurie:

- Turi tam tikrą verslo idėją, tačiau nežino kaip ją realizuoti;
- Nori išmokti, kaip vystyti tam tikrus pagrindinius verslo įgūdžius;
- Nori daugiau sužinoti apie antreprenerystę;
- Nori įgyti įgūdžių, būtinų verslo kūrime;
- Nori sužinoti, kaip savo idėjas paversti verslu;
- Nori jungtis į tinklą su sėkmingai veikiančiais ir patirtį turinčiais antrepreneriais

„*Įkvėpti*“ (*vasaros stovykla*) - Kembridžo universitetas organizuoja vasaros stovyklas ir ši programa pavadinta „*Įkvėpti*“. „*Įkvėpti*“ – tai insensyvi, vieną savaitę vykdoma programa studentams, siekiantiems tapti antrepreneriais ir norintiems savo idėjas perkelti į komercinę aplinką. Ši programa susideda iš daugybės skirtingų praktinių mokomųjų sesijų, ekspertų seminarų, įvairių patarėjų sesijų ir patyrusių verslininkų bei antreprenerių palaikymo, kurie duoda įrankius, kontaktus bei tikėjimą, ir kurie padeda mintis paversti į sėkmingą verslo projektą ar sėkmingą avantiūrą.

Programa „Įmonė“ yra nukreipta į ambicingus ir energingus asmenis. Programa yra linksma, įdomi, į veiksmą orientuota, praktinė ir pagrįsta mokymusi iš savo paties patirties, t.y. mokymasis dirbant, veikiant. Tai yra apie žmonių įkvėpimą vystyti ir tobulinti antrepreneriškas savybes ir nuostatos „aš galiu tai padaryti“ skatinimą.

Programa yra skirta padėti suprasti žmonėms, jog kiekvienas iš mūsų gali būti antrepreneriu tam tikroje aplinkoje. Programa „Įmonė“ tai:

- Programa, pagrįsta patirties įgijimu;
- Priemonė, skatinanti geriausią praktinį antreprenerystės studijavimą;
- Tarptautinis buvusiųjų studentų tinklas.

Programa apima mažiausiai aštuoniasdešimt žmonių, didelę dalį organizacijų, vieną savaitę ir daug energijos.

Šios programos tikslas:

- Skatinti žmonėse antreprenerišką pasitikėjimą savimi;
- Palaikyti socialinį ir etinį kontekstą naujos avantiūros kūrimui;
- Sukelti ir skatinti kūrybiškumą;
- Skatinti antrepreneriškus projektus.

Pateikta lentelė atskleidžia programas, kurios yra siūlomos Kembridžo universiteto antreprenerystės studijavime centre ir kaip jos yra paskirstomos tarp studentų, bendruomenės ar kitų dalyvių.

9 lentelė

Kembridžo universiteto siūlomos programos studentų verslumui ugdyti

Aš noriu mokytis..	Apie ką yra antreprenerystė	Naujos žinios ir įgūdžiai verslo planavime	Kaip pradėti įgyvendinti savo idėjas	Kaip išlikti ir užaugti ankstyvojoje stadijoje	Kaip išvystyti ir užauginti kompanijas	Kaip mokyti antreprenerystės
Aš esu studentas ir noriu antreprenerystės ugdymo kaip dalies savo studijų programos	Paskutinio kursto studentams ir magistrantams nustatytos programos					
Aš esu studentas, darbuotojas ar šiaip vietininė asmenybė	Verslumo antradieniai					
Aš esu studentas	Programa „Įmonė“					
Aš esu savarankiškas antrepreneris su technologinėmis idėjom			„Greitas kelias nuo idėjos iki komercinės sėkmės“			
Aš esu korporacinis intrapreneris ar					Vyresnių, pagyvenusių	

antrepreneriškas vadybininkas			„Ignite“	vadybininkų vadovų programa	
Aš esu antrepreneris ar antrepreneriškas dėstytojas, akademikas					Vasaros forumas

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal : Europos komisija (2008) „Survey of Entrepreneurship in Higher Education in Europe“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/highedsurvey_b_en.pdf

Plati įvairovė mokomųjų metodų yra naudojama skirtinguose kursuose, kuriuos siūlo Kembridžo verslumo mokymo centras. Jose yra skaitomos paskaitos, mokymas grindžiamas problemų sprendimu, projektų metu dirbama su tikromis bei naujomis technologijomis ar antrepreneriais ir pan. Viena iš pagrindinių veiklų, kurios yra imamos centre – tai video knygos metodas. Šis antrepreneriškumą ugdantis centras suprato, jog pradėdant verslą, atsiranda tūkstančiai klausimų, į kuriuos visus atsakyti kurso metu tiesiog yra neįmanoma. Būtent dėl šios priežasties centras pamažu kuria didžiulę video knygų biblioteką, kuri sugebės suteikti visus norimus atsakymus į klausimus, išskylančius pačioje pradžioje.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog Kembridžo universitete siekiama išvystyti studentų pasitikėjimą savimi ir savi-efektyvumą, suteikiant jiems galimybę įgyti verslius įgūdžius ir supratimą. Būtent dėl šios priežasties universitetas labiausiai dirba ties tuo, kad būtų visas dėmesys kreipiamas į programų, skatinančių studentų antrepreneriškumą, pasiūlą.

Kaip teigia Kembridžo verslumo mokymo centro direktorius Dr. Vyakarnam⁴⁶ - „Mes nemokome kaip parašyti verslo planą – tai mes liovėmės daryti prieš 4-5 metus. Vietoj to, mes turime dirbti ties pasitikėjimu savimi, karjeros pasirinkimais, galimybių atpažinimu. Taip mes nuoširdžiai dirbame su antrepreneriškumo ugdymu, o neverslo studijos pasidarė daug paprastesnės.“

Šio paties centro dėstytojas Dr. Shima Barakat⁴⁷ teigia - „Mes į verslumą žvelgiame ypatingai plačiu vaizdu. Verslumą mes suprantame daug daugiau nei vien tik kaip rinkinį tam tikrų įgūdžių, charakteristikų ar požiūrių, kad tai tik rizikingo sumanymo kūrimas. Taigi, tokiu būdu jūs galite būti antrepreneriu, jūs galite būti verslus įmonėje, jūs galite būti verslus socialinėje aplinkoje. Jūs netgi galite būti verslus dėstytojas ir niekad nepalikti universiteto.“

⁴⁶ Europos komisija (2008) „Survey of Entrepreneurship in Higher Education in Europe“. Appendix B. Goog practise examples. Initiative [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/highedsurvey_b_en.pdf

⁴⁷ Europos komisija (2008) „Survey of Entrepreneurship in Higher Education in Europe“. Appendix B. Goog practise examples. Initiative [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/highedsurvey_b_en.pdf

Europos komisija⁴⁸ išskiria, jog Kembridžo universitete mokslo ir technikos programų studentams dėmesys antrepreneriškumo ugdyme yra skiriamas trimis aspektais:

- Antrepreneriška motyvacija: keliamas klausimas, kas skatina asmenis; socialinė ir ekonominė nauda sukomercinant mokslą ir technologijas; linksmieji aspektai viso to; klasės diskusijų pavyzdžiai;
- Galimybių atpažinimas: tai yra labai svarbus antrepreneriškumo ugdymo aspektas,
- Komercializacijos daugybė skirtingų kelių ir būdų skirtinguose lygiuose. Paskaitos su praktikais, verslo planų konkursai, mažų grupių stebėjimai ir t.t.

Stanfordo Universitetas (JAV)

Stanfordo universitetas randasi Šiaurinėje Kalifornijos dalyje ir yra žinomas kaip antrepreneriškumą ugdanti aukštoji mokykla. Panašiai kaip ir Kembridžo universitetas, Stanfordo aukštoji mokykla siūlo plačią sritį studijų programų ir užklausinės veiklos, skirtos studentų antrepreneriškumui ugdyti. Universiteto programos nukreiptos į antrepreneriškumo ugdymą ir tai pateikia daugybę skirtingų departamentų ir institucijų. Mokymo programos apima daugiau nei 50 kursų, siūlomų reguliariai.

„Stanford technology venture program“ (STVP) – tai verslumo švietimo ir mokslinių tyrimų centras, įsikūręs Stanfordo universiteto inžinerijos mokykloje. Šio centro misija yra sukurti pasaulinės klasės centrą, skirtą paspartinti aukštųjų technologijų verslo tyrimus bei išugdyti inžinierių bei mokslininkų antrepreneriškas sąvybes. Šis centras vykdo pasaulinio masto programas, apimančias konferencijas, kurios apima skirtingus kontinentus, o taip pat centras atsakingas už internetinę svetainę, kurioje patalpinama tūkstančiai vaizdo klipų, skatinančių antreprenerystę, novatoriškumą.

Universitete antrepreneriškumą ugdantys mokymo metodai yra kuriami ir plėtojami per universitetines platformas, tokias kaip Stanfordo antreprenerystės kampelis ar antreprenerystės ugdymo apskritasis stalas (REE).

„Verslumo kampelis“ - tai nemokamų gyvai internete patalpintų archyvų rinkinys apie antreprenerystės ugdymą ir plėtojimą. Antreprenerystės kampelio svetainė yra tarptautiniu mastu pripažintas šaltinis mokytojams ir dėstytojams, kurie moko studentus apie technologijas ir antreprenerystę. Šio projekto misija yra paremti ir padrašinti antrepreneriškumo įgūdžių ugdymą visame pasaulyje. Svetainė sukurta energingos komandos, susidedančios iš pedagogų, antreprenerių, inžinierių, dizainerių ir t.t. Projektas finansiškai yra remiamas Stanfordo universiteto ir kitų turtingų rėmėjų. Ši programa siūlo platų rangą video ir audio temų, susijusių su

⁴⁸ Europos komisija (2008) „Entrepreneurship in higher education, especially in non-business studies“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.emuni.si/Files/knjiznica/78_EC-Entrepreneurship-in-Higher-Education-2008.pdf

antrepreneriškumu, kurias plėtoja plataus profilio antrepreneriai – tokie kaip Mark Zuckerberg iš facebook ar Larry Page iš google.

Šis projektas yra skirtas skatinti fakultetus galvoti apie tai, kaip antrepreneriškumas turėtų būti ugdomas visiems universiteto studentams;

„*Verslumo ugdymo apskritis stalas*“ - ši programa siūlo plačią sritį konferencijų, kur aukštojo mokslo profesionalai susitinka, kad pasidalytų ir plėtotų naują ir neįprastą praktiką antrepreneriškumo ugdyme, išryškinant universitetų svarbą ir jų pastangas, siūlant plataus rango programas.

„Apskritojo stalo“ konferencijos yra skirtos stimuliuoti bendravimą ir bendradarbiavimą tarp verslo, mokslo ir inžinerijos fakultetų. Kiekvienais metais vykdomas renginys iš 4 tarptautinių konferencijų, kur antrepreneriškumą ugdančių programų dalyviai gali dalytis sėkme ir išmokti naujų būdų, kaip padidinti savo pasiūlymus.

„*Stanfordo aukštosios verslo mokyklos vasaros institutas*“ taip pat rengia ir siūlo magistro studentams unikalią programą, kurioje studentai gali atskleisti savo antrepreneriškuosius bruožus tiek praktiškai, tiek ir teoriškai. Šioje 4 savaites intensyviai trunkančioje programoje kiekvienas studentas gali įgyti žinias bei tam tikrus įgūdžius, reikalingus tikram antrepreneriui. Ši programa susideda iš įvairių paskaitų, komandinių projektų, mažų grupių diskusijų bei įvairių seminarų, kurių metu duodama visapusiška patirtis ir tvirtas supratimas apie tai, kaip sukurti tam tikrą verslo galimybę. Programa baigiasi nepakartojama galimybe studentų komandoms pristatyti savo verslo planus, tam tikras idėjas patyrusiems antrepreneriams iš Silicio slėnio firmų.

Nacionalinis Singapūro universitetas

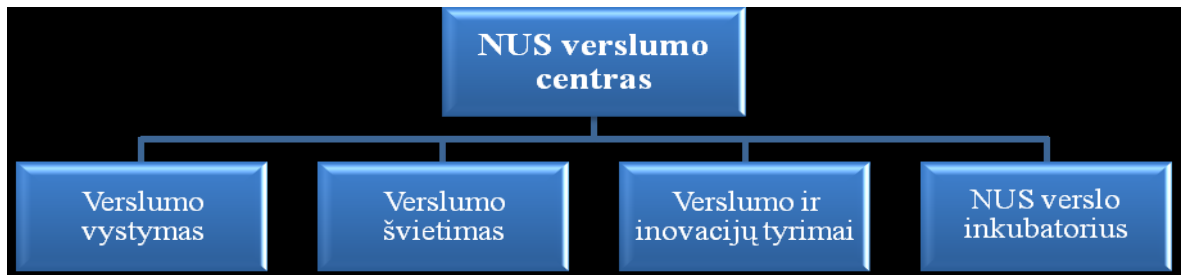
Nacionalinis Singapūro universitetas – tai vienas didžiausių viešųjų universitetų Singapūre. 1990 m. universitete buvo įvykdytas pertvarkymas iš tradicinio mokymo/tyrimų instituto į labiau antrepreneriškumą skatinantį universitetą. Buvo įkurtas NEC – nacionalinės studentų sąjungos verslumo centras.

NEC siekia ugdyti antrepreneriškumą ir kūrybiškumą, naujų idėjų kūrimą universiteto bendruomenėje

2006 m. NEC centras buvo reorganizuotas į 4 departamentus:

- Verslumo plėtra, vystymas
- Verslumo švietimas;
- Verslumo ir inovacijų tyrimai;
- NUS verslumo inkubatorius.

Organizacijos struktūra pavaizduota 13 paveiksle

13 pav. Nacionalio Singapūro Universiteto verslumo centro struktūra

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Verslumo vystymas apima šias programas:

- Verslo planų kūrimo konkursai;
- Antreprenerystės forumai ir seminarai;
- Tarptautinės antreprenerystės mainų programos;
- Vietiniai ir tarptautiniai paslaugų centrai;

Verslumo švietimo vykdomo programos:

- Universiteto studentams suteikiama galimybė atlikti praktiką novatoriškose įmonėse;
- NUS vasaros programa;
- Inovacijų ir technologijų sukomercinimo seminarai;

Verslumo ir inovacijų tyrimų vykdomos programos:

- Antreprenerystės ir inovacijų tyrimų seminarai;
- Seminarų ir žurnalų medžiagų sąrašai;
- GEM (tarptautinis tyrinėjimų projektas, kuris siekia nustatyti antreprenerystės lygį skirtingose šalyse)

Verslumo inkubatorius:

- Mokymo programos;
- Finansavimo shemos;
- Finansuojamos kompanijos ir t.t

Lund universitetas (Švedija)

Antrepreneriškumo ugdymas Lund universitete yra pakankamai nauja sritis, kuriai didesnis dėmesys pradėtas rodyti tik nuo 2004 m. Kiekvienas studijuojantis šiame universitete gali prisijungti prie antrepreneriškumo ugdymo ir visiškai nesvarbu, kokiam fakultetui jis priklauso. Visi verslumo kursai yra neprivalomi dalykai. Dauguma studentų, kurie siekia antrepreneriškumo ugdymo, pasirenka trumpus kursus ar vieno semestro programą.

Antreprenerystė užima pakankamai svarbią vietą Lund universiteto strateginiame plane. Bendras universiteto siekis yra skatinti antrepreneriškumą ir inovacijas. Vienas iš pagrindinių tikslų yra suformuoti antreprenerišką ir inovatyvų požiūrį, o taip pat skatinti bei puoselėti verslią bei inovatyvią mąstyseną, kuria studentai galės pasinaudoti jų būsimoje karjeroje – ne vien tik kaip antrepreneriai, bet ir atlyginimus gaunamuose privačiuose bei visuomeniniuose sektoriuose.

Universitete veikia „Venture Lab“ inkubatorius, kuris yra atviras visiems universiteto studentams. Šiame inkubatoriuje dažnai vyksta įvairios paskaitos, seminarai, kuriuos rengia įvairūs svečiai. „Venture Lab“ inkubatorius siūlo mažoms dar tik savo veiklą pradedančioms įmonėms tam tikrus tinklus bei ryšius su kitom tokio paties rango įmonėm.

Lund universiteto mokymo metodai:

Galima atkreipti dėmesį, jog Lund universitete antrepreneriškumo ugdymas vyksta iš tiesų labai įdomiais metodais. Pavyzdžiui, visi studentai, kurie studijuoja magistro laipsnyje, privalo pradėti savo asmeninį verslą ir tikrai magistro programos pabaigoje jų verslo planai ar tam tikri įmonių prototipai, kurie buvo vystomi viso semestro metu, yra įvertinami.

Kaip dalis tam tikrų verslumo kursų, studentai vykdo projektus bendradarbiaudami su mažomis įmonėmis, vykdančiomis savo veiklą universiteto mokslų parke, kuris vadinasi „IDEON“. Tai yra vienas iš didžiausių mokslų parkų Europoje ir jis apytiksliai apima apie 150 kompanijų. Studentai taip pat kaip ir įmonės, esančios „IDEON“ parke, labai teigiamai bei pozityviai vertina šį tarpusavio bendradarbiavimą.

Universitetas labai stipriai pabrėžia įvertinimo aspektą ryšium su antrepreneriškumo kursais. Visi studentai privalo patys įvertinti savo projektus, o taip pat jie turi rašyti dienoraščius, kuriuose yra vertinami jų iniciatyva tebevykstantys projektų procesai. Tai taip pat suteikiama galimybė patiems studentams įvertinti savo pačių įvairius pasirinkimus drauge su mokytojais ar kitais studentais. Tokiu būdu įdėtos pastangos leidžia viltis, jog ateityje bus išvengta grubių klaidų.

Wupertal universitetas (Vokietija)

Wupertal universitetą galima pavadinti multidisciplinariniu, kadangi jis turi fakultetus beveik visoms akademinėms disciplinoms, išskyrus medicina ir teisė. Šiandien universitetas siūlo antrepreneriškumo ugdymą visiems studentams bei darbuotojams. Antrepreneriškumo ugdymas

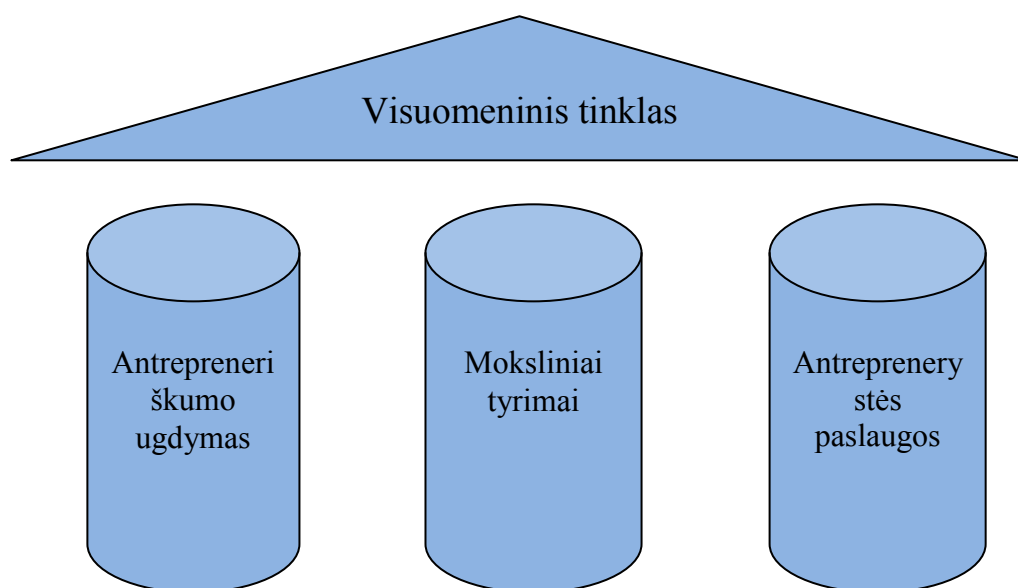
apima platų diapazoną įvairiausių kursų, plačius ryšius su vietine pramone ir finansais, o taip pat yra finansuojamos įvairios galimybės studentams bei darbuotojams.

Universitetas yra susifokusavęs ties dviem aspektais: dirbti ties antrepreneriškumo ugdymu, o taip pat ir ugdyti mokytojus.

Universiteto antreprenerystės ugdymo tikslas yra garantuoti, kad studentams sektųsi. Kad sektųsi, dažnai reikia bent kelių metų profesinės patirties, todėl dėstytojai siekia, kad geriau jau studentams pradėtų sektis vėliau, negu pabandžius per anksti ir pasiduodant, jei nepasiseka iš pirmo karto. Taigi tikslas universiteto – skatinti studentų antreprenerišką mąstyseną.

Wuppertal universitete antreprenerystės ugdymas fokusuojasi labiau į naujoves ir augimą, vystymąsi negu į smulkųjų verslą. Šiuo atžvilgiu, universitetas labiau primena JAV, negu kitas Europos šalis.

Antrepreneriškumo ugdymo metodai Wuppertal universitete yra pagrįsti trimis kolonomis, kurios pavaizduotos 14 paveiksle.

14 pav. Wuppertal universiteto antrepreneriškumo ugdymo schema

Šaltinis: sudryta autorės, pagal Europos komisija (2008) „Survey of Entrepreneurship in Higher Education in Europe“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/highedsurvey_b_en.pdf

1 kolona: Antrepreneriškumo ugdymas Wuppertal universitete yra skirtas visiems universiteto studentams.

Mokymo metodai universitete svyruoja nuo paskaitų skaitymo, projektų, imituojančių verslą (su pažangiais informacinių technologijų įrankiais, kur dėstytojai gali reguliuoti išorinius veiksnius)

iki vizitų į kompanijas (bankus, inkubatorius ir t.t.). Idėja yra ta, kad mokymas už universiteto ribų turi būti šiuolaikinis, bet visada pagrįstas mokslu.

Antrepreneriškumo ugdymas yra labai populiarus tarp studentų. Viso to priežastimi galima įvardinti antreprenerystę ugdančių kursų viešą populiarinimą. Tikslas yra padaryti taip, kad antreprenerystės kursai būtų matomi ir apie juos žinoma visame universitete – tam netgi yra pasamdytas atskiras žmogus, kuris tuo rūpinasi. Kasmet yra sukuriama vis nauja reklaminė kampanija, kuri pritraukia studentus į šias programas. Tačiau universitetas pripažįsta, jog antrepreneriškumo ugdymo populiarinimas turėtų būti šiek tiek geresnis už universiteto ribų, kadangi nors ir universitetas užima pirmą vietą Vokietijoje antreprenerystės ugdyme, tačiau yra visgi pritraukiamas per mažas skaičius studentų iš kitų miestų.

2 kolona. Universitete tyrinėjimai visada yra pagrįsti šiuolaikinių tyrimų. Tyrimai dažniausiai susiję su antreprenerystės procesu. Temos keičiasi pagal numatomą finansavimą.

3 kolona. Antreprenerystės paslaugų kolonoje yra randami įvairiausi „greito kelio“ įrankiai (verslo imitavimas ir kt.). Šie kursai nutaikyti į „tuos, kurie norėjo pradėti savo verslą jau „vakar“. Šioje mokymų dalyje yra suteikiamos galimybės tiems studentams, kurie nori išvystyti savo idėjas ir pradėti nuosavą verslą. Universitetas turi galimybę pasiūlyti studentams stipendijas iki 50 000 eurų. Studentai taip pat dažnai turi galimybę gauti finansavimą prieš išvystant verslo planą, kadangi vietinės firmos kai kuriais atvejais aprūpina tokią išankstinį finansavimą.

Galima atkreipti dėmesį į tai, jog Wuppertal universitetas yra sukūręs platų visuomeninį tinklą su vietinėm firmom, verslo inkubatoriais, verslo angelais ar bankininkais. Antrepreneriai iš šių sričių jaučiasi atsakingi už regiono vystymą ir palaiko antreprenerystės ugdymą.

Paskutiniaisiais metais universitete buvo dedamos visos pastangos, kad būtų sukurtas buvusių studentų klubas. Tikslas šios iniciatyvos – pasiūlyti antrepreneriškumo kursus buvusiems universiteto studentams. Yra tikimasi, kad asmenis, turinčius šios tokios darbinės patirties ir tuo pačiu šiokių tokių praktinių žinių, suteikiant pagalbą, galima padrašinti kurti savas įmones ar įgyvendinti seniai puoselėjamas svajones. Būtent dėl šios priežasties yra siekiama suteikti įrankius, kurie padrašintų ir paskatintų veikti. Šioje programoje Wuppertal universitetas bendradarbiauja su Potsdam universitetu.

Įvairios kompanijos remia buvusių studentų klubą. Studentai turi visas galimybes jungtis prie interneto, jie sodinami ne eilėse, o ratu, tokiu būdu siekiant išgauti tarpusavio bendravimą, studentai naudoja naujausias technologijas pristatymams ir t.t. Tikslas yra tas, kad studentai turi žinoti, kaip naudoti įrankius, kurie yra naudojami kasdieniniuose darbuose įmonėse ir taip juos geriau paruošti geresniam darbui ir naujiems iššūkiams.

Corvinus universitetas (Vengrija)

Corvinus universitetas yra didžiausias ekonomikos universitetas šalyje, o taip pat labai gerai žinomas visoje Rytų Europoje.

Antrepreneriškumo ugdymo tikslas yra suteikti studentams pagrindinius antreprenerystės įgūdžius. Universitete siekiama, kad studentų antrepreneriškumas universitete būtų ugdomas labai praktiškai ir artimai bendradarbiaujant su Vengrijos verslo gyvenimu. Dažnai paskaitas veda svečiai, vykdomi vizitai į įvairias kompanijas. Studentai turi galimybę dalyvauti verslo planų varžybose, o nugalėtojams suteikiama didžiulė pagalba įvykdant savo projektą.

Geriausi mokymo metodai dažniausiai priklauso nuo tikslinės grupės ir objekto. Mokymas universitete reiškia, kad teorija turi būti pagrįsta mokslu. Yra pabrėžiama, kad antreprenerystės ugdymas turi vykti praktiškai. Taip pat universitete dėsto lektoriai, kurie yra antrepreneriai ir vadovauja tam tikroms firmoms šalia jų darbo universitete.

Mokymas universitete susitelkia ties smulkiuoju verslu, kadangi 99 proc. visų įmonių Vengrijoje – smulkaus ar vidutinio dydžio įmonės.

Antreprenerystės kursai yra labai populiarūs studentų tarpe ir maždaug 700 studentų kiekvienais metais lanko šiuos kursus Corvinus universitete.

Antreprenerystės departamentas reguliariai organizuoja konferencijas žmonėms, esantiems už universiteto ribų, o taip pat ir studentams. Taip pat universitetas yra sudaręs sutartis su verslo inkubatoriais, įvairiais fondais. Be kitų užduočių, yra daromos užduotys studentams, bendradarbiaujant su šiais partneriais.

Internetiniame puslapyje <http://www.entrepreneur.com/topcolleges/grad/0.html> yra sureitinguotos Europos aukštosios mokyklos pagal tai, koks dėmesys yra skiriamas verslumo ugdymui jose. 10 lentelėje pavaizduota Top 10 pačių geriausių antrepreneriškumą ugdančių aukštųjų mokyklų.

10 lentelė

Antrepreneriškumą ugdančių mokyklų Top 10

Nr.	Aukštoji mokykla	Studentų skaičius	Fakultetai, kurie yra antrepreneriški	Antreprenerystės klubų skaičius	Kuruojamos programos
1.	Babson Koledžas	1,559	96%	9	5
2.	Pietų kalifornijos universitetas	1,342	82%	3	5
3.	Drexel Universitetas	78	100%	4	6
4.	Tulane Universitetas	120	100%	1	3
5.	Rice University	227	100%	5	5
6.	Temple Universitetas	396	75%	1	5

7.	Wašingtono universitetas	410	74%	2	11
8.	Arizonos universitetas	50	74%	2	10
9.	DePaul Universitetas	237	100%	3	3
10.	Mičigano universitetas - Ann Arbor	1,600	50%	7	3

Šaltinis: <http://www.entrepreneur.com/topcolleges/grad/0.html>

Donald F. Kuratko ir Richard M. Hodgetts (2004) taip pat pateikia tam tikrą sąrašą aukštųjų mokyklų, kurios yra ranguojamos pagal tai, koks dėmesys yra skiriamas praktiniam verslumo ugdymui jose. Autoriai pažymi, jog nuo 1970 metų antrepreneriškumą ugdančios programos buvo siūlomi tik labai nedaugelyje aukštųjų mokyklų, tačiau šiandien skaičius gan sparčiai keičiasi ir vis daugiau aukštųjų mokyklų siūlo antrepreneriškumą ugdančias programas savo studijų programose. Šių aukštųjų mokyklų reitingavimas pateiktas 5 priede.

Pateikta medžiaga atskleidžia, jog užsienio universitetuose antrepreneriškumo ugdymui yra skiriamas iš tiesų labai didelis dėmesys ir jis vis dar auga. Užsienio universitetai stengiasi savo studentams suformuoti antreprenerišką mąstyseną ir išugdyti antrepreneriškus įgūdžius sutelkiant visą dėmesį į praktinius mokymo metodus

Apibendrinus pateiktą medžiagą galima daryti išvadą, jog Lietuvoje, palyginus su užsieniu, yra skiriamas labai menkas dėmesys jaunų žmonių antrepreneriškumo ugdymui. Pateikta medžiaga atskleidė, jog daugelyje pasaulio aukštojo mokslo institucijų yra siūlomas iš ties labai platus spektras programų, skirtų studentų antrepreneriškosios sąvybės ugdyti, ko Lietuvoje vis dar pasigendama.

3. VERSLUMO UGDYMAS LIETUVOS UNIVERSITETUOSE TYRIMAS

Siekiant išsiaiškinti Lietuvos studentų požiūrį į antrepreneriško ugdymą ir Lietuvos universitetų organizuojamas ugdymo programas, šioje darbo dalyje bus atliekamas tyrimas „Verslumo ugdymas Lietuvos universitetuose“.

3.1 Tyrimo metodika

Empirinio tyrimo tikslas – atskleisti Lietuvos studentų požiūrį į verslumo ugdymą universitete, kuriame studijuoja.

Empirinio tyrimo uždaviniai:

- Parengti klausimyną;
- Patikrinti klausimyną pilotinio tyrimo metu ir jį patobulinti;
- Atlikti respondentų apklausą;
- Atlikti statistinę duomenų analizę ir apibendrinti gautus rezultatus.

Tyrimo visuma, iš kurios siekiama gauti norimą informaciją, yra visi Lietuvos universitetų studentai.

Kadangi visos tiriamos visumos neįmanoma apklausti ir gauti norimą rezultatą, todėl bus tirama tik visumos dalis. Tiriamą visumos dalį buvo parinkta netikimybinio atrankos metodu – grupės formavimas „Gniūžtės principu“. Pirmiausiai tyrimui buvo pasirinkti savo VUKHF studijuojamo universiteto studentai, kurių po to buvo prašoma persiųsti anketą savo draugams studentams iš kitų Lietuvos universitetų, o kad šie persiųstų dar kitiems ir t.t.

Siekiant nustatyti tinkamą imties dydį, kuris leistų tinkamai ir pakankamai atstovauti visumai bei teikti reikalingą informaciją, buvo pasirinktas statistinis – didelės visumos metodas, kuris leido apskaičiuoti imties dydį remiantis šia formule:

$$n = z^2 p(1-p)/e^2 = 1,96^2 0,5 (1-0,5)/0,05^2 = 384,16$$

n – reikiamas imties dydis;

z – patikimumo laipsnis, dažniausiai naudojamas 95%, tai z=1,96;

e – atrankos klaida 5%;

p – visumos proporcijos – 50%.

Pagal formulę šiam tyrimui atlikti reikia apklausti 384 respondentus.

Siekiant išsiaiškinti, kaip verslumo ugdymas yra organizuojamas Lietuvos universitetuose, buvo atliekamas pirminis kiekybinis tyrimas, kuriame buvo siekiama gauti atsakymus į konkrečius pateiktus klausimus. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas duomenų rinkimo metodas – apklausa.

Apklausa yra laikoma svarbiausiu pirminės informacijos gavimo metodu. Apklausa - tai susistemintas informacijos iš respondentų rinkimas, pateikus anketą. Anketa - tai tam tikru būdu struktūriškai organizuotas rinkinys klausimų, kurių kiekvienas logiškai susijęs su pagrindiniais tyrimo uždaviniais. Tai toks apklausos metodas, kuris yra taikomas tais atvejais, kai reikia gauti informaciją apie teiginius, nuomones, vertinimus iš didesnio žmonių skaičiaus⁴⁹.

Klausimynas sudarytas autoriaus, remiantis pirmoje ir antroje darbo dalyje pateiktos teorinės medžiagos apžvalga bei suformuluotu tyrimo tikslu (anketos pavyzdys pateikiamas 6 priede).

Informacijai surinkti buvo sukurta anketa, sudaryta iš 19 klausimų. Klausimyne vyrauja uždari multichotominiai klausimai, kadangi respondentams lengviau atsakyti į tokio tipo klausimus nei į atvirus, tačiau kur buvo sunku numatyti galimus variantus, buvo įterptas punktas „kita ___“.

Dauguma anketos klausimų yra uždaros formos, kadangi jie turi šiuos privalumus⁵⁰:

- 1) kai yra alternatyvų, lengviau pasirinkti; be to, tyrėjui nereikia klasifikuoti atsakymų, o tai padeda išvengti subjektyvumo;
- 2) lengviau kiekybiškai apdoroti duomenis;
- 3) lengviau lyginti, gretinti;
- 4) didesnis indikatorius patikimumas.

Pateiktos anketos klausimai visiems respondentams buvo vienodi, jų pateikimo tvarka nesikeitė. Dauguma anketos klausimų - tai požiūrio klausimai, kuomet pasitelkiant savo patirtį, reikia įvertinti tam tikrus kriterijus, pateikti savo asmeninį požiūrį.

Klausimyne klausimai yra sudėlioti eilės tvarka, naudojant sekcijinį projektavimo metodą, kurio dėka pateikiami klausimai iš pradžių viena tema, o po to jau atskira tema.

Pirmoje anketos dalyje yra pateikiami klausimai, leidžiantys išsiaiškinti, kaip respondentai supranta, kas yra antreprenerystė, kokios savybės yra būdingos antrepreneriams, kur antreprenerystė gali būti pritaikyta praktiškai ir kt. Toliau seka klausimai, kurie suteikia informacijos apie antrepreneriškumo ugdymą – siekiama sužinoti respondentų nuomonę, kokios mokymo programos, pasak jų, ugdo antrepreneriškumą, kurios ne; siekiama sužinoti, koks dėmesys šiam ugdymui yra skiriamas respondentų studijuojamame universitete, kokių pakraipų studentams turėtų būti suteikiamas šis ugdymas ir kt. Galiausiai prieinama prie anketos dalies apie respondento

⁴⁹ TIDIKIS, R. (2003) *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.

⁵⁰ K.Kardelis (2005) „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“, Kaunas

demografinius rodiklius – amžių, lytį, aukštąją mokyklą, kurioje studijuoja ir kt. Anketos klausimų pagrindimas pateiktas 11 lentelėje.

11 lentelė

Anketos klausimų pagrindimas

Klausimas	Pagrindimas
1. Kas, Jūsų nuomone, yra antreprenerystė?	Šis klausimas padeda išsiaiškinti, ar respondentai žinai antreprenerystės reikšmę ir ar tinkamai ją interpretuoja.
2. Ar pažįstate tokių žmonių, kuriuos galėtumėte įvardinti antrepreneriais?	Šis klausimas padeda išsiaiškinti, ar Lietuvoje yra daug antreprenerių.
3. Kurios savybės būdingos antrepreneriui?	Šiuo klausimu yra siekiama išsiaiškinti, kokias savybes, būdingas antrepreneriui, įvardija studentai. Šis klausimas padeda išsiaiškinti, ar studentai supranta, kas yra būdinga šiai asmenybei.
4. Ar išvardintos savybės yra išgdomos, ar įgyjamos gimstant?	Leis sužinoti, ar respondentai neturi klaidingos nuomonės, jog šios savybės nėra išgdomos.
5. Ar jūs norėtumėte šias savybes išsiugdyti?	Šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti, ar būtų antrepreneriškumo ugdymo paklausa studentų tarpe.
6. Kokiose gyvenimo srityse, Jūsų nuomone, galima pritaikyti antrepreneriškus (verslius) įgūdžius?	Šis klausimas padeda išsiaiškinti, ar respondentai teisingai supranta, kur antrepreneriškumas gali būti pritaikytas gyvenime.
7. Įvertinkite, ar verslumo kultūros sklaida bei efektyviai veiklai būtinų įgūdžių ugdymas yra svarbi sudėtinė jaunų žmonių ugdymo ir rengimo savarankiškam gyvenimui dalis?	Atsakymai į šį klausimą suteikia informacijos apie tai, ar respondentai supranta, jog verslumo ugdymas parengia jaunus žmones savarankiškam gyvenimui.
8. Ar pakankamai dėmesio antrepreneriškųjų savybių ugdymui yra skiriama Jūsų universitete?	Šis klausimas padeda išsiaiškinti, ar verslumo ugdymui yra skiriamas dėmesys Lietuvos universitetuose.
9. Ar norėtumėte, jog antrepreneriškumo ugdymas būtų sudedamoji studijų dalis visų mokslo sričių studentams?	Iš respondentų atsakymų galima nustatyti, ar būtų poreikis antrepreneriškumo ugdymo visų mokslo sričių studentams.
10. Kurios iš pateiktų mokymo formų, Jūsų nuomone, studentų antrepreneriškumą ugdo, o kurios ne?	Atsakymo variantuose yra pateikiama daugybė įvairiausių mokymo formų ir yra siekiama sužinoti respondentų nuomone, kurios, pasak jų, yra ugdančios antrepreneriškumą, o kurios ne.
11. Įvardinkite, su kuriomis išvardintomis (11 klausime) mokymo programomis teko susidurti savo studijų metu?	Atsakymai į šį klausimą suteikia informacijos apie programas, kurios šiuo metu yra vykdomos Lietuvos universitetuose.
12. Ar Jums pakanka informacijos apie Lietuvos aukštųjų mokyklų vykdomas programas, skirtas jaunų žmonių antrepreneriškųjų (verslių) savybių ugdymui?	Atsakymai į klausimą suteikia informacijos apie tai, ar pakankamai gerai yra vykdomos reklaminės kampanijos, skirtos suteikt informacijos apie vykdomas universitetų programas.
13. Kokiai verslumo ugdymo formai teiktumėte pirmenybę?	Šis klausimas suteikia informacijos apie tai, kokiai mokymo formai didžioji dalis studentų teiktų pirmenybę ir būtų didžiausia paklausa.
14. Ar galite save įvardinti antrepreneriu (verslia asmenybe)?	Suteikia informacijos apie respondento požiūrį į save kaip novatorišką, kūrybišką asmenybę – antreprenerį.
15. Jei ne, tuomet ko Jums trūksta, kad taptumėte antrepreneriu?	Suteikia informacijos apie tai, ko, pasak respondentų, jiems trūkta, kad jie galėtų tapti tikrais antrepreneriais.
16. Jūsų lytis:	Atsakymai į šį klausimą suteikia informacijos apie respondentų pasiskirstymą pagal lytį.
17. Kelinto kurso studentas esate?	Suteikia informacijos apie respondento mokymosi kursą.
18. Kokioje aukštojoje mokykloje studijujete?	Suteikia informacijos apie tai, kaip ir kiek dėmesio skiriama antrepreneriškumo ugdymui įvairiuose Lietuvos universitetuose.
19. Jūsų fakultetas/institutas?	Suteikia informacijos apie respondento studijuojamąją kryptį.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Prieš pradėdant tyrimą buvo atliktas anketos testavimas, anketa buvo pateikta užpildyti keliems studijų draugams, tam, kad būtų įvertinta klausimyno suprantamumas, aiškumas bei sudėtingumas. Po testavimo buvo pašalinti trūkumai ir buvo vykdomas tyrimas toliau.

Apklausa buvo vykdoma dviem būdais: apklausa buvo vykdoma Kauno Technologijos universite, Vytauto Didžiojo universitete ir Lietuvos Žemės ūkio universitete gyvai bendraujant su respondentais, o kita dalis apklausos buvo vykdoma interneto pagalba – siuntinėjant anketas draugams studentams, draugų draugams ir t.t. Asmeniškai bendraujant su respondentais buvo užpildytos 115 anketos, o internetinės apklausos metu grįžo 225 anketos.

Apklausa buvo vykdoma nuo 2010 m. vasario 03 dienos iki 2010 m. balandžio 30d.

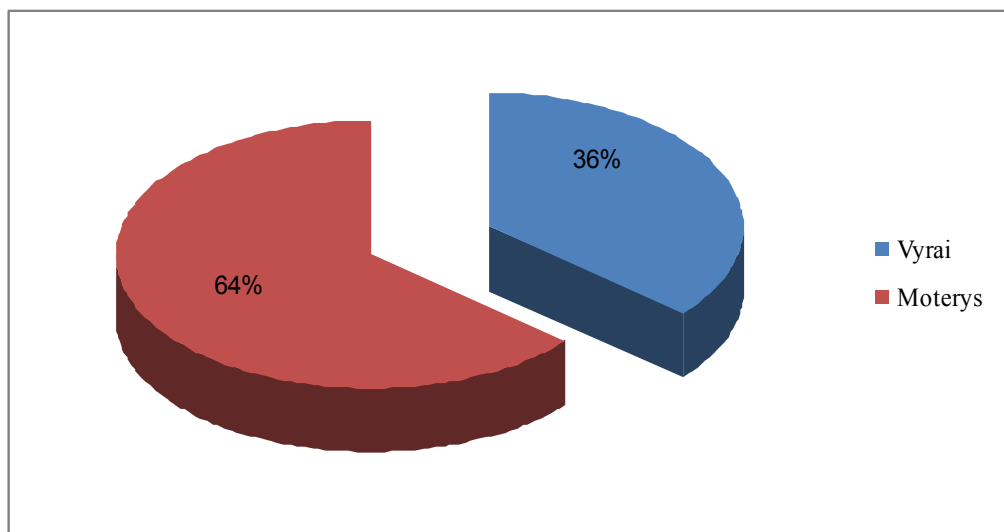
3.2 Verslumo ugdymas Lietuvos universitetuose tyrimo rezultatai

Trečioje magistrinio darbo dalyje yra pristatomi autoriaus atlikto tyrimo „Verslumo ugdymas Lietuvos universitetuose“ rezultatai.

3.2.1 Bendra tyrime dalyvavusių respondentų charakteristika

Anketinėje apklausoje iš viso dalyvavo 340 respondentų - iš jų 36% sudarė vyrai ir 64% visų apklaustųjų sudarė moterys.

Šį respondentų pasiskirstymą pagal lytį atspindi 15 paveikslas.

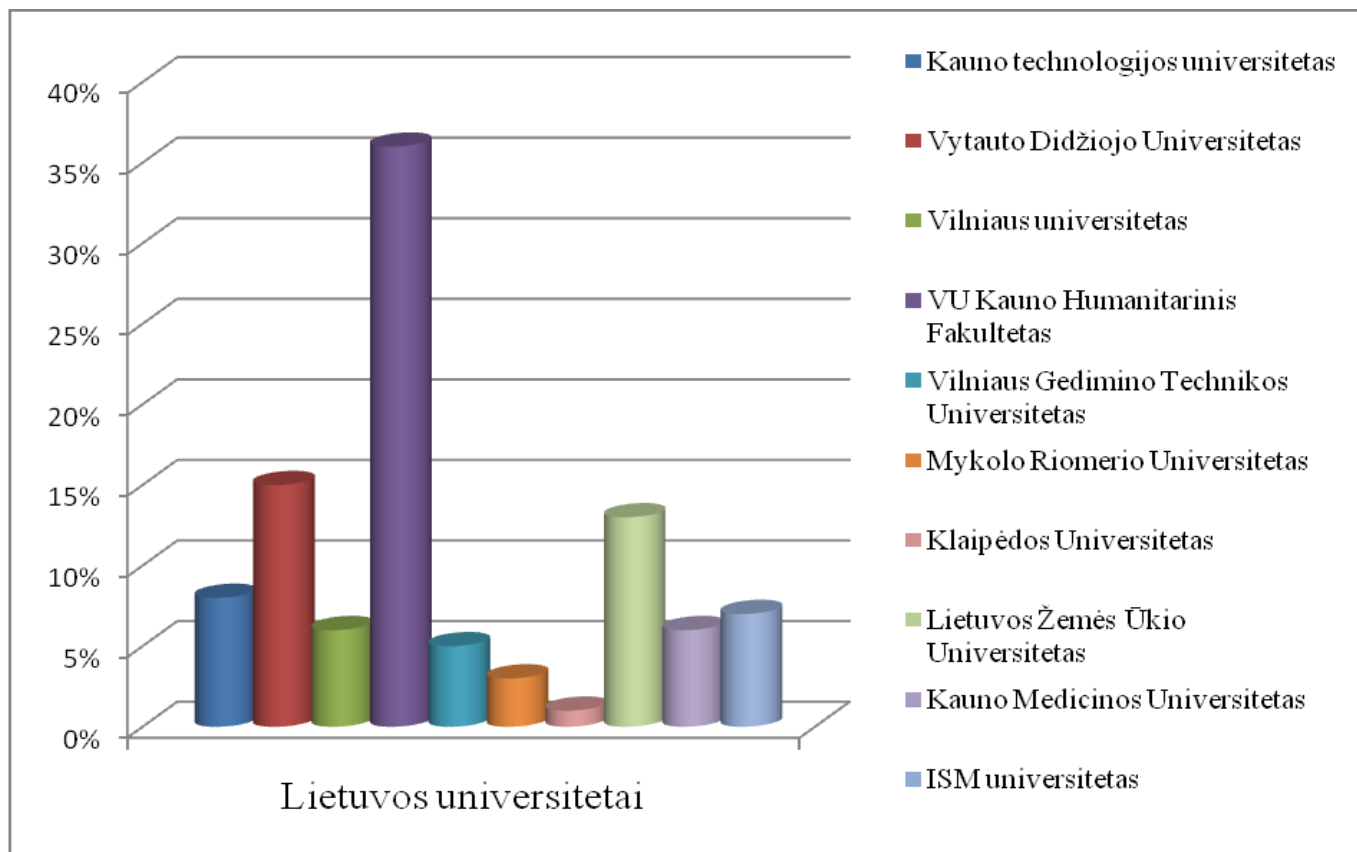
Šaltinis: sudaryta autoriaus

15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

Pateiktas paveikslas atskleidžia, jog apklausoje moterų dalyvavo net 27% daugiau negu vyrų, kurie tyrimo metu taip pat buvo ir pasyvesni. Taip pat šį netolygų studentų pasiskirstymą

pagal lytį galima sieti ir su demografiniais procesais - universitetuose moteriškos lyties studentų mokosi žymiai daugiau negu vyriškosios lyties. Remiantis Statistikos departamento duomenimis⁵¹, 2008–2009 m. Lietuvos universitetuose studijavo 84 679 vyrai ir 123 126 moterys.

Siekiant, kad į tyrimo imtį papultų kuo įvairesni studentai, tyrimo metu nebuvo apsiribojama vien tik vienu miestu ir jame esančiais universitetais. Žinoma, apklausti visų Lietuvoje esančių universitetų studentus buvo tiesiog fiziškai neįmanoma, tačiau tyrime dalyvavo studentai net iš 10 skirtingų aukštųjų mokyklų - tai KTU, VDU, VU, VUKHF, VGTU, MRUNI, KU, LŽŪU, KMU ir ISM. Studentų pasiskirstymas pagal universitetus pavaizduotas 16 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

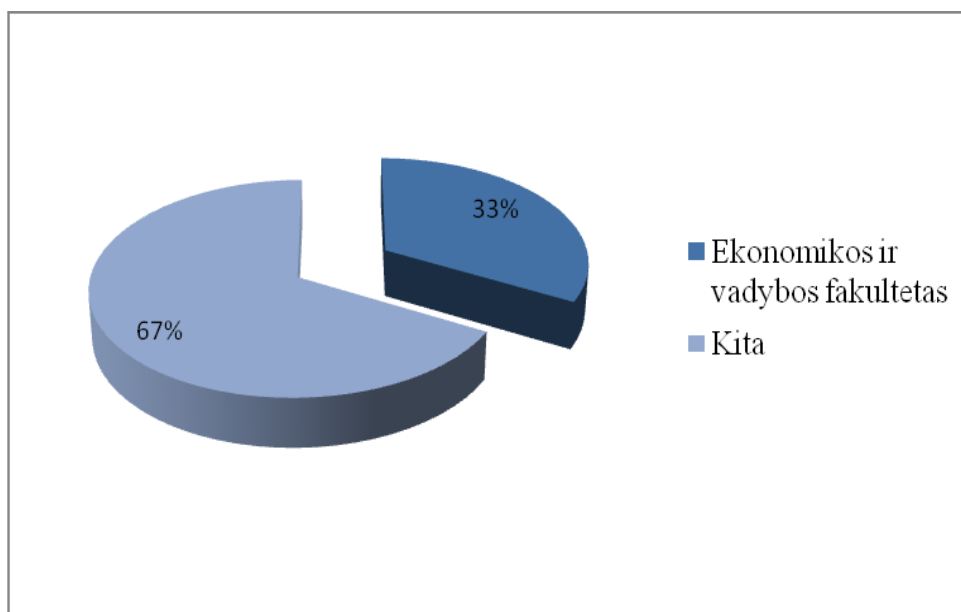
16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal universitetus

Pateiktas paveikslas atskleidžia, jog didžioji dauguma tyrime dalyvavusių respondentų – tai Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto studentai – šie studentai sudaro net 36%. Taip pat nemažai respondentų yra iš Vytauto Didžiojo universiteto bei Lietuvos žemės ūkio universiteto – tai sudaro 15% ir 13%. Diagrama atskleidžia, jog mažiausiai tyrime dalyvavusių respondentų yra iš Klaipėdos universiteto ir tai sudaro vos 1%. Tokį studentų pasiskirstymą pagal universitetus sąlygoja tai, jog Kauno mieste tyrimas buvo vykdomas ne tik interneto pagalba, bet ir gyvai bendraujant su respondентаis, o į kitus Lietuvos miestus anketos buvo siuntinėjamos tik internetu.

⁵¹ www.stat.gov.lt

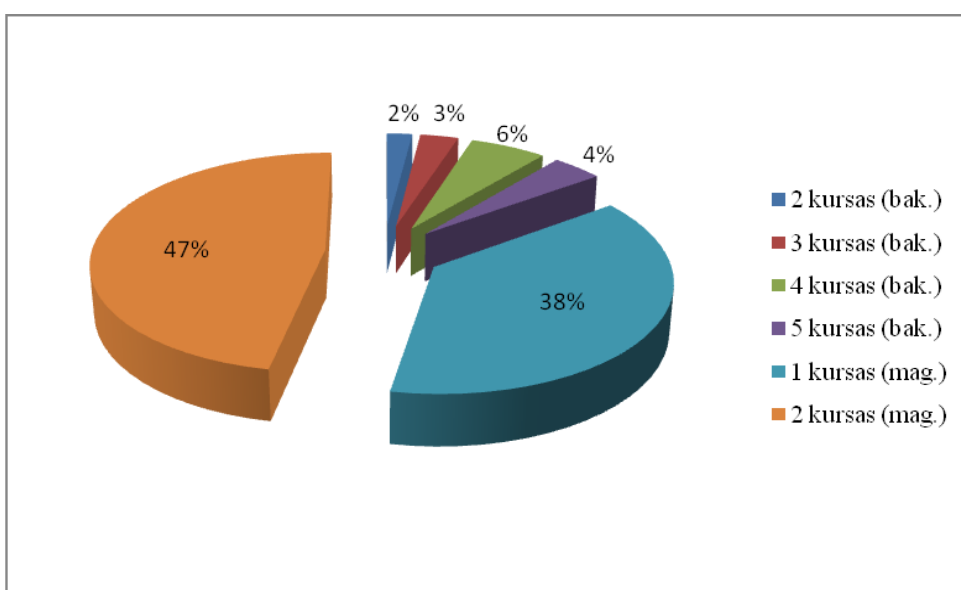
Kalbant apie įvairovę, būtina atkreipti dėmesį į tai, jog tyrime dalyvavo įvairiausių universitetų studentai, todėl ir iš skirtingų pakraipų specializacijos, skirtingų fakultetų. Esant labai dideliame fakultetų skaičiui kiekviename universitete, duomenys, susiję su fakultetais, buvo padalyti į dvi sritis – tai ekonomikos ir vadybos fakultetas bei „kita“ – tai filosofijos, inžinerijos, teisės, aplinkosaugos, chemijos, politikos, kalbų fakultetai ir kt. Taip pat buvo apklausiami įvairiausių kursų studentai, pradedant nuo pirmojo bakalauro kurso iki paskutiniojo magistro kurso.

Studentų pasiskirstymas pagal fakultetus ir kursus pavaizduotas 17 ir 18 paveiksluose.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal fakultetus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų kursus

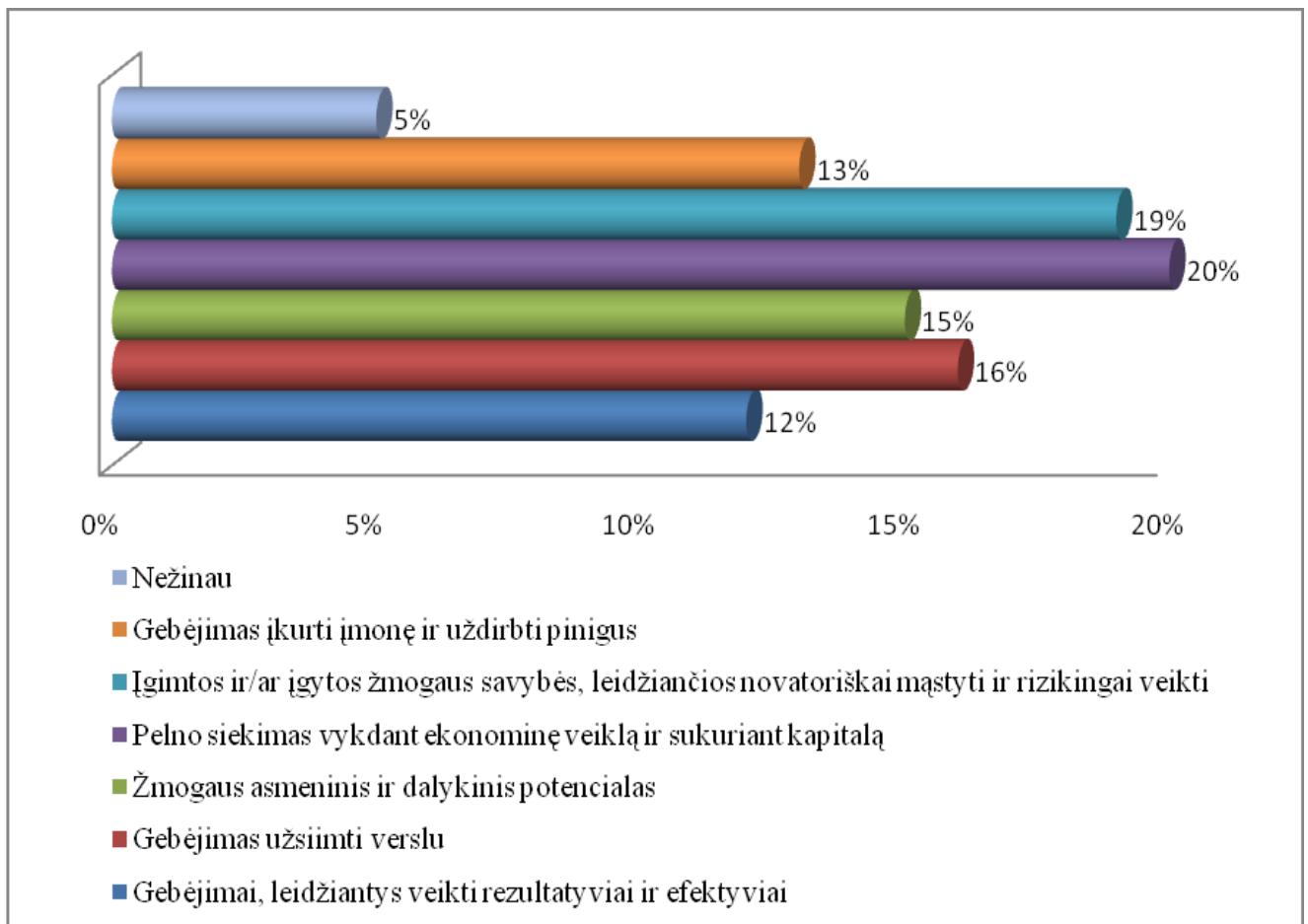
17 paveikslas atskleidžia, jog didžioji dalis apklaustųjų – tai studentai iš pačių įvairiausių fakultetų, o ne vien tik ekonomikos ir vadybos.

Taip pat yra matoma, jog didžiąją dalį apklaustųjų sudaro žmonės, turintys pakankamai aukštą išsilavinimą, kadangi didžioji dalis respondentų – tai paskutiniojo kurso magistrantai ir jie sudaro net 47%, gan nemažai ir pirmojo kurso magistrantų – net 38%. Įdomu pastebėti tai, jog tyrime nedalyvavo nė vienas pirmakursis studentas, antrakursiai ir trečiakursiai sudaro taip pat gan nežymią dalį – vos 2% ir 3%. Ketvirto kurso studentai sudaro 6%, o 5 kurso studentai – 4%.

Įvertinus bendrus dalyvavusių respondentų demografinius duomenis, toliau darbe bus analizuojama, kaip tiriamieji supranta, kas yra antreprenerystė, antrepreneris, kaip jie vertina, kokios savybės yra būdingos antrepreneriams ir kt.

3.2.2 Respondentų požiūris į antreprenerystę ir antrepreneriškus įgūdžius

Kaip jau buvo minėta pirmosiose darbo dalyse, terminas antreprenerystė Lietuvoje dar yra pakankamai nauja sąvoka, todėl ne visiškai dar aiški daugumai Lietuvos gyventojų. Kadangi tyrimo respondentai yra universitetų studentai, yra daroma prielaida, jog su antreprenerystės sąvoka ši tiriamoji grupė iš tiesų turėtų būti susidūrusi ir turėtų tinkamai interpretuoti šios sąvokos reikšmę. Siekiant patvirtinti arba paneigti pateiktą teiginį, tyrimo metu respondentų buvo prašoma pažymėti, kas jų nuomone yra ir kaip jie supranta sąvoką „antreprenerystė“ (verslumas). Iš pateiktų vyraujančių alternatyvių apibrėžimų studentai nurodė jiems priimtinausią. Studentai, neatradę sau tinkamo apibrėžimo, jį galėjo įrašyti į skiltį „kita“. 19 pav. atskleidžia, kaip studentai supranta, kas yra antreprenerystė.

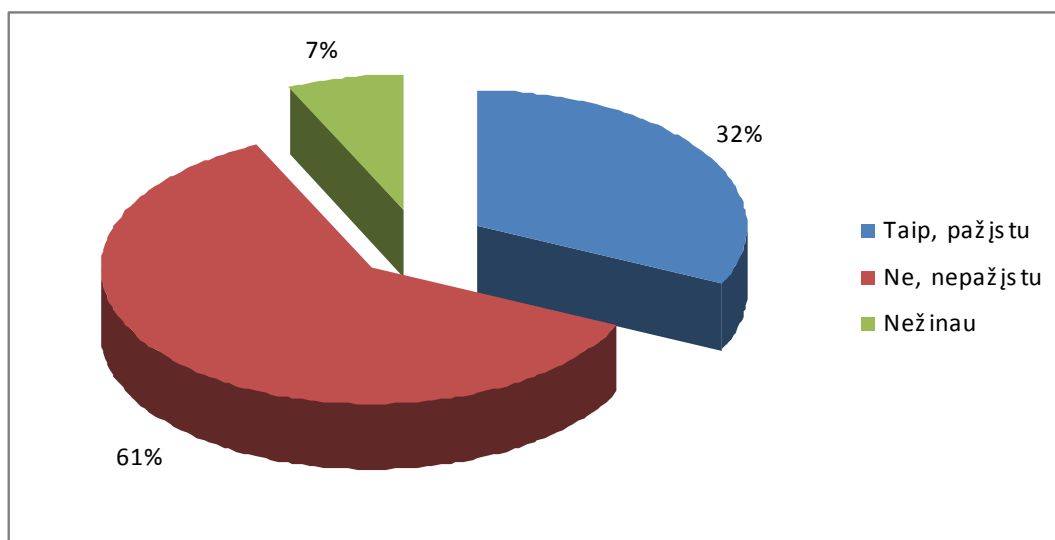
Šaltinis: sudaryta autoriaus

19 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal antreprenerystės sampratą

19 pav. atskleidžia, jog dauguma atsakymų pasiskirstė gan tolygiai, nėra nė vieno pasirinkimo, kuris sudarytų daugumą ir labai žymiai išsiskirtų iš kitų atsakymų – tačiau tai nėra visiškai gerai. Pateikti duomenys atskleidžia, jog didelė dalis apklaustųjų respondentų klaidingai supranta termino „antreprenerystė“ prasmę. Net 20% respondentų teigia, jog antreprenerystė – tai pelno siekimas vykdant ekonominę veiklą ir sukuriant kapitalą, 16% apklaustųjų mano, jog tai yra gebėjimas užsiimti verslu, o net 13% respondentų antreprenerystę sieja tiesiog su įmonės įkūrimu ir pinigų uždirbimu. Tyrimas atskleidė, jog tik 19% apklaustųjų antreprenerystę sieja su įgimtom ar įgytom savybėmis, leidžiančiom novatoriškai mąstyti ir rizikingai veikti, 15% sieja tai su žmogaus asmeniniu ir dalykiniu potencialu, 12% tai supranta kaip gebėjimus, leidžiančius veikti rezultatyviai ir efektyviai. Gan didelis procentas respondentų nurodė, jog jie iš viso nežino, kas yra antreprenerystė – tai sudaro net 5%.

Šie tyrimo rezultatai leidžia nustebti, kadangi yra pastebima tendencija, jog didžioji dalis apklaustųjų studentų klaidingai supranta ir interpretuoja sąvoką „antreprenerystė“. Kaip jau buvo minėta, dauguma respondentų – tai studentai magistrantai, kurie visų savo studijų metu turėtų būti susidūrę su šiuo terminu ir jį teisingai interpretuoti, tačiau pateiktas paveikslas atskleidžia visiškai priešingą vaizdą.

Ne tik visame pasaulyje, bet ir Lietuvoje yra daugybė antreprenerių, tačiau didelė problema yra ta, jog dažniausiai jie yra neteisingai įvardijami maišant juos su verslininkais. Siekiant, kad respondentai teisingai atsakytų į pateiktus klausimus, o taip pat žinant, kad ne visi respondentai gali būti susidūrę su antreprenerio terminu, tyrimo metu buvo pateiktas C.Turner (2004) apibrėžimas, kuris teigia, jog antrepreneris – tai kūrybingas novatorius, kuris veikdamas savo paties iniciatyva ieško galimybių, jas išnaudoja, prisiima riziką ir energingai siekia prasmingo rezultato - pinigai ar pelningumas nėra jo tikslas. Respondentų buvo prašoma įvardinti, ar jie pažįsta tokių asmenų, kuriuos galėtų įvardinti antrepreneriais. Gauti tyrimo rezultatai pateikti 20 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

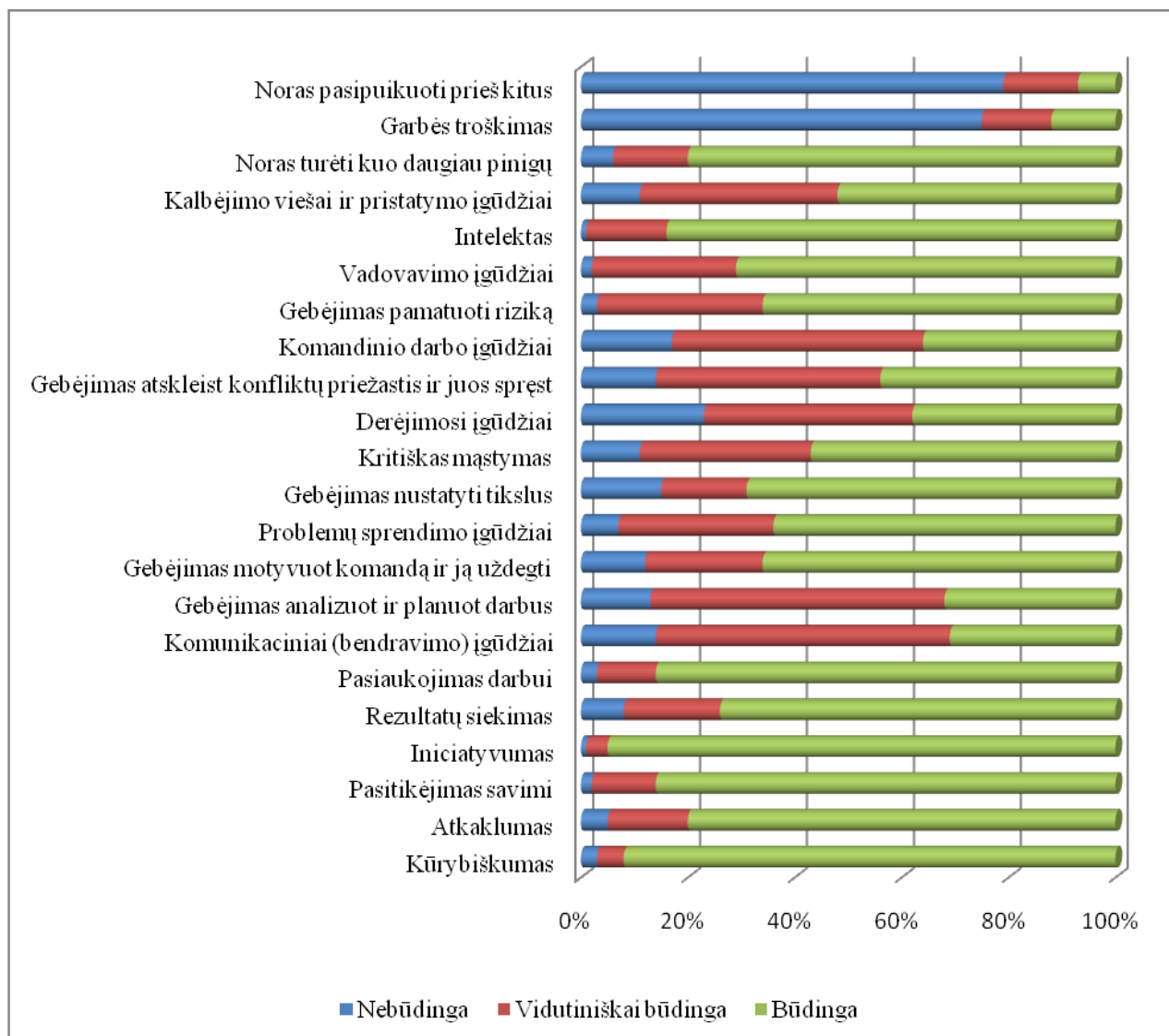
20 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, ar jie asmeniškai pažįsta antreprenerių

Pateikta diagrama atskleidžia, jog didžioji dauguma respondentų teigia, jog nepažįsta tokių žmonių, kuriuos galėtų įvardinti antrepreneriais – tai sudaro net 61%. Kaip bebūtų gaila, vos 32% apklaustųjų savo tarpe pažįsta antreprenerių, kiti 7% teigia, jog jie nežino.

Pateikti duomenys leidžia daryti išvadą, jog Lietuvoje iš tiesų yra jaučiamas gan žymus trūkumas inovatyvių, kūrybiškų antreprenerių, kurie padėtų vesti ne tik save, bet ir visą visuomenę į gražesnę rytojų. Būtent dėl šios priežasties yra būtina ugdyti jaunų žmonių antrepreneriškumą ir jiems padėti tapti antrepreneriais.

Pirmojoje darbo dalyje buvo išsiaiškinta, jog skirtingi autoriai nurodo daugybę įvairiausių savybių, kurias galima būtų priskirti antrepreneriams – tai ir kūrybiškumas, inovatyvumas, rizikingumas, imlumas, siekimas tobulėti ir kt. Tyrimo metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, ar respondentai teisingai supranta, kokios savybės yra būdingos antrepreneriams. Anketos trečiajame klausime buvo pateiktos 22 įvairiausių savybių rinkinys ir buvo prašoma 3 balų sistemoje įvertinti,

kiek jos, korespondentų nuomone, yra būdingos antrepneriams (1 balas – nebūdinga; 2 balai – vidutiniškai būdinga, o 3 balai – būdinga). Gauti tyrimo rezultatai pavaizduoti 21 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

21 pav. Antrepneriui būdingų savybių vertinimas

21 pav. atskleidžia, jog didžioji dalis korespondentų mano, jog labiausiai antrepneriui yra būdinga iniciatyvumas ir kūrybiškumas – taip mano net 95% ir 92% apklaustųjų. Taip pat prie svarbių savybių yra išskiriama ir pasitikėjimas savimi bei atsidavimas darbui – taip mano net 86% respondentų. Mažiausiai antrepneriui būdingas savybes respondentai įvardija norą pasipuikuoti prieš kitus ir garbės troškimą.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog net 80% respondentų viena iš antrepneriui būdingų savybių įvardija norą turėti kuo daugiau pinigų, net 12% įvardija garbės troškimą ir 7% apklaustųjų viena iš būdingų antrepneriui savybių įvardija norą pasipuikuoti prieš kitus – šios savybės yra visiškai netinkamos antrepnerio apibūdinimui.

12 lentelėje yra suranguotos respondentų pasirinktos savybės, būdingos antrepneriui.

12 lentelė

Antrepneriui būdingų savybių vertinimas

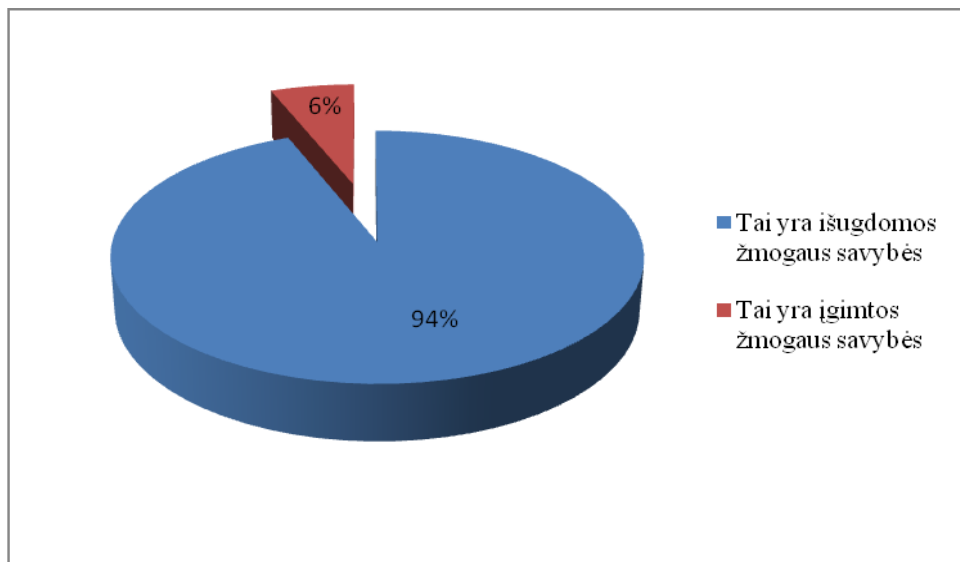
Nr.	Savybės	Respondentų skaičius
1.	Iniciatyvumas	95%
2.	Kūrybiškumas	92%
3.	Pasitikėjimas savimi	86%
4.	Pasiuokojimas darbui	86%
5.	Intelektas	84%
6.	Atkaklumas	80%
7.	Noras turėti kuo daugiau pinigų	80%
8.	Rezultatų siekimas	74%
9.	Vadovavimo įgūdžiai	71%
10.	Gebėjimas nustatyti tikslus	69%
11.	Gebėjimas motyvuot komandą ir ją uždegt	66%
12.	Gebėjimas pamatuot riziką	66%
13.	Problemų sprendimo įgūdžiai	64%
14.	Kritiškas mąstymas	57%
15.	Kalbėjimo viešai ir pristatymo įgūdžiai	52%
16.	Gebėjimas atskleist konfliktų priežastis ir juos spręst	44%
17.	Derėjimosi įgūdžiai	38%
18.	Komandinio darbo įgūdžiai	36%
19.	Gebėjimas analizuot ir planuot darbus	32%
20.	Bendravimo įgūdžiai	31%
21.	Garbės troškimas	12%
22.	Noras pasipuikuot prieš kitus	7%

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Pateikti tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, jog respondentams nėra dar visiškai aišku, kas gi yra tas antrepneris ir kokios savybės jam yra būdingos – nemaža dalis pasirinko antrepneriui visiškai nebūdingas savybes.

Pirmosiose darbo dalyse buvo išsiaiškinta, jog visos antrepneriui būdingos savybės, anot skirtingų autorių, yra išugdomos su jomis daug dirbant, todėl tyrimo metu buvo siekiama sužinoti ir

Lietuvos studentų nuomonę šiuo klausimu. Respondentų buvo klausiama, ar antrepreneriui būdingos savybės gali būti išugdomos, ar tai tiesiog įgimtos savybės, su kuriomis žmogus jau gimsta, todėl jos išugdomos negali būti. Respondentų nuomonė šiuo klausimu atsispindi 22 paveiksle.

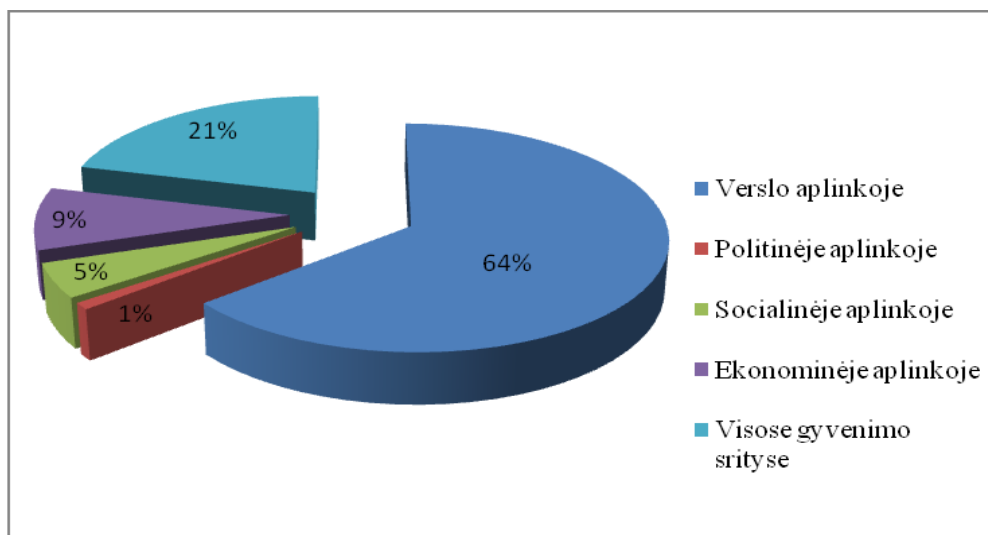
Šaltinis: sudaryta autoriaus

22 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų požiūrį į antrepreneriškųjų savybių išugdymą

Pateiktas Paveikslas atskleidžia, jog didžioji dalis respondentų – net 94% sutinka su nuomone, jog antrepreneriškosios savybės ne tik, kad gali būti, bet ir yra išugdomos tam tikrą laiką dirbant su jomis. Tik 6% apklaustųjų su šia nuomone nesutinka ir mano, jog su antrepreneriškosiomis savybėmis yra jau gimstama, todėl jų išugdyti negalima.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog respondentų pasiteiravus, ar jie norėtų išsiugdyti šias savybes, net 98% atsakė, kad taip - jie norėtų šias savybes išsiugdyti.

Šiuo metu ne tik, kad Lietuvoje, bet dažnai ir kitose Europos šalyse, kalbant apie antreprenerystę, yra laikomasi klaidingos nuomonės, jog antrepreneriškus įgūdžius galima pritaikyti tik verslo aplinkoje. Galima daryti prielaidą, jog ši neteisinga nuomonė yra paplitusi dėl to, jog antreprenerystė dažnai dar kitaip yra vadinama verslumu, todėl yra laikomasi klaidingos nuostatos, jog ir verslius (antrepreneriškus) įgūdžius galima taikyti tik verslo aplinkoje. Siekiant išsiaiškinti, kokia nuomonė šiuo klausimu yra paplitusi Lietuvoje tarp jaunų žmonių, buvo pateiktas 6 anketos klausimas, kuriame buvo prašoma įvardinti, kokiose gyvenimo srityse, pasak respondentų, galima pritaikyti antrepreneriškus (verslius) įgūdžius. Tyrimo metu gauti rezultatai pateikti 23 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

23 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų požiūrį į antrepreneriškų įgūdžių naudojimą tam tikroje aplinkoje

Tyrimo metu gauta informacija atskleidžia, jog didžioji dalis respondentų įsitikinę, jog antrepreneriški įgūdžiai gali būti naudojami tik verslo aplinkoje – taip galvoja daugiau negu pusė apklaustųjų – net 64%. Tik 9% apklaustųjų mano, jog antrepreneriškumas gali būti pritaikomas ekonominėje aplinkoje, 5% mano, kad socialinėje aplinkoje ir tik 1% respondentų įsitikinę, jog tai gali būti pritaikoma politinėje aplinkoje. Mažiau negu trečdalis (21%) apklaustųjų mano, jog antrepreneriški įgūdžiai gali būti pritaikomi visose gyvenimo srityse – tiek politinėj, tiek ekonominė, tiek socialinėj ar verslo aplinkose.

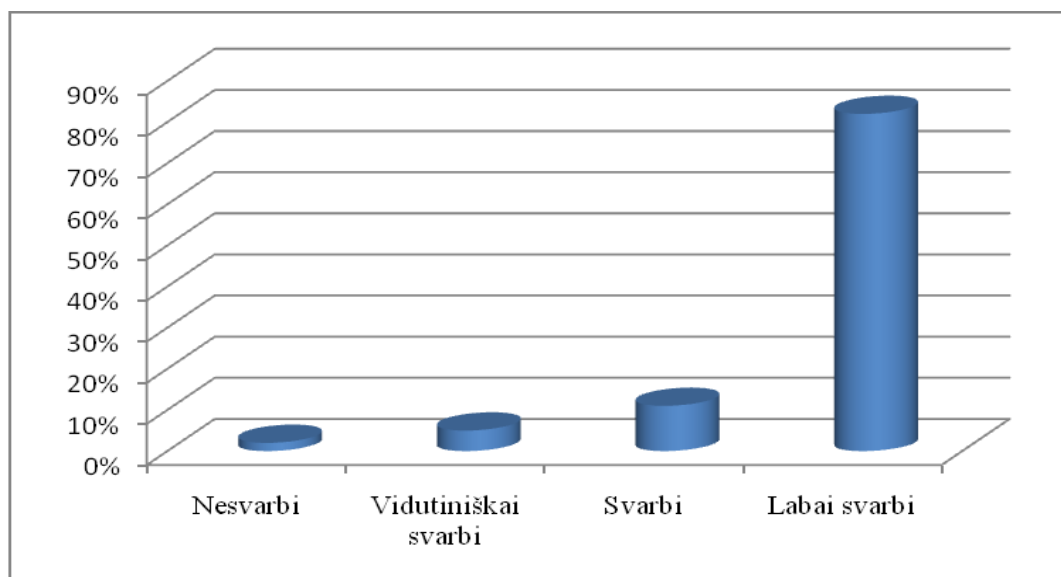
Įdomus pastebėjimas yra tas, jog didžioji dalis respondentų, manančių, jog antrepreneriški įgūdžiai gali būti pritaikomi tik verslo aplinkoje, yra studentai, kurie studijuoja ne ekonomikos ir vadybos fakultetuose.

Gauti tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, jog Lietuvos studentams yra suteikiama per mažai informacijos arba, tiksliau, jos yra visiškai nesuteikiama apie tai, kur ir kaip antrepreneriški įgūdžiai gali būti panaudojami gyvenime. Yra labai klaidinga nuomonė galvoti, jog antrepreneriškumas gali būti pritaikomas tik versle, kadangi šie įgūdžiai praverčia visose gyvenimo srityse – tiek socialinėje, politinėje, ekonominėje ar teisinėje.

Apibendrinus pateiktus duomenis galima daryti išvadą, jog didžiajai daliai tyrime dalyvavusių respondentų yra vis dar neaiškios sąvokos „antreprenerystė“ ir „antrepreneris“. Tyrimo dalyviai taip pat klaidingai suvokia, kur ir kaip antrepreneriškumas gali būti pritaikomas gyvenime, kokios savybės yra būdingos antrepreneriams. Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog Lietuvos universitetai per mažai savo studentams suteikia informacijos apie antreprenerystę, antrepreneriškus įgūdžius, jų panaudojimo galimybes visuomenėje.

3.2.3 Respondentų požiūris į antrepreneriškumo ugdymą

Šiame darbe, remiantis įvairių autorių nuostatomis, buvo įrodyta, jog antrepreneriški įgūdžiai yra išugdomi ir yra labai svarbūs kiekvienam jaunam žmogui. Su teiginiu, jog antrepreneriški įgūdžiai gali būti išugdomi, taip pat sutiko ir net 94% Lietuvos studentų. Būtent dėl šios priežasties, taip pat buvo siekiama sužinoti respondentų nuomone apie tai, ar verslumo kultūros sklaida bei efektyviai veiklai būtinų įgūdžių ugdymas yra svarbi sudėtinė jaunų žmonių ugdymo ir rengimo savarankiškam gyvenimui dalis. Tyrimo metu gauti rezultatai pateikti 24 paveiksle.

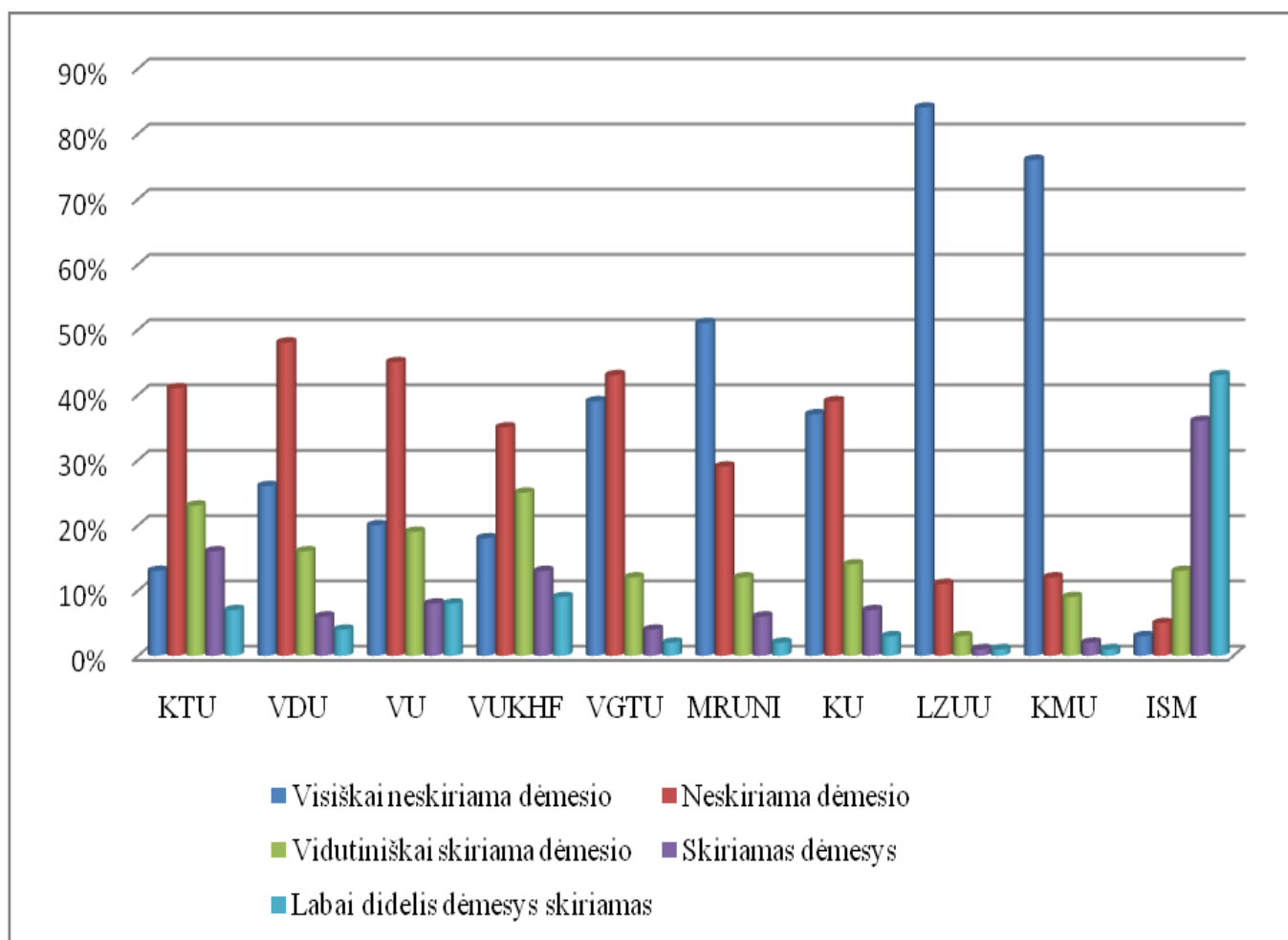
Šaltinis: sudaryta autoriaus

24 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas pagal verslumo kultūros sklaidos svarbą

Paveikslas atskleidžia, jog didžioji dauguma respondentų mano, jog verslumo kultūros sklaida bei efektyviai veiklai būtinų įgūdžių ugdymas yra svarbi sudėtinė jaunų žmonių ugdymo ir rengimo savarankiškam gyvenimui dalis – taip mano net 82% apklaustųjų. Vos 2% respondentų nesutinka su daugumos nuomone ir mano, jog verslumo kultūros sklaida bei efektyviai veiklai būtinų įgūdžių ugdymas nėra svarbi sudėtinė jaunų žmonių ugdymo ir rengimo savarankiškam gyvenimui dalis. 5% apklaustųjų mano, jog yra vidutiniškai svarbi ir yra 11% respondentų, kurie mano, jog yra svarbi sudėtinė dalis. Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog nė vienas tiriamųjų nepasirinko atsakymo – „verslumo kultūros sklaida bei efektyviai veiklai būtinų įgūdžių ugdymas yra visiškai nesvarbi sudėtinė jaunų žmonių ugdymo ir rengimo savarankiškam gyvenimui dalis“.

Kaip jau yra žinoma, pagrindinis šio tyrimo tikslas yra išsiaiškinti, kaip antrepreneriškumas yra ugdomas ir kiek jam dėmesio yra skiriama Lietuvos aukštosiose mokyklose, todėl pateiktoje anketoje respondentų buvo prašoma nurodyti, ar yra skiriamas tam tikras dėmesys antrepreneriškuju

savybių ugdymui jų studijuojamame universitete. Siekiant išsamesnio vaizdo, tyrimo rezultatai buvo pateikiami paskirstant juos pagal konkrečius universitetus, kurių studentai dalyvavo apklausoje. Gauti tyrimo rezultatai pavaizduoti 25 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

25 pav. Lietuvos universitetų pasiskirstymas pagal juose skiriamą dėmesį antrepreneriškumo ugdymui

Pateikta diagrama atskleidžia, jog Lietuvos universitetuose yra skiriama per mažai dėmesio studentų antrepreneriškųjų savybių ugdymui. Didžioji dauguma respondentų tyrimo metu atsakė, jog jų universitetuose antrepreneriškųjų savybių ugdymui yra „neskiriama dėmesio“ arba buvo pasirinkti atsakymai „visiškai neskiriama dėmesio“.

Kauno Technologijos universiteto didžioji dalis studentų teigia, jo šiame universitete antrepreneriškųjų savybių ugdymui „neskiriama dėmesio“ – taip mano net 41% respondentų, net 13% pasirinko atsakymą „visiškai neskiriama dėmesio“ ir tik 7% apklaustųjų mano, jog Kauno Technologijos universitete yra skiriamas didelis dėmesys antrepreneriškumo ugdymui.

Kalbant apie Vytauto Didžiojo universitetą, yra pastebima taip pat gan prasta situacija, susijusiu antrepreneriškumo ugdymu. Beveik pusė - net 48% šio universiteto apklaustų studentų mano, jog šioje įstaigoje „neskiriamas dėmesys“ antrepreneriškumo ugdymui, o net 26% teigia, jog tam yra „visiškai neskiriamas“ dėmesys, vos 4% apklaustųjų mano, jog antrepreneriškųjų savybių ugdymui Vytauto Didžiojo universitete yra „skiriamas labai didelis dėmesys“.

Pateiktas universitetų palyginimas atskleidžia, jog gan panaši situacija yra susiklosčiusi ir kituose tyrimo metu dalyvavusiuose universitetuose (VU, VUKHF, VGTU, MRUNI, KU) – didžioji dalis respondentų įsitikinę, jog antrepreneriškųjų savybių ugdymui yra „neskiriamas dėmesys“ arba „visiškai neskiriamas dėmesys“ juose. Diagramoje ypatingai išsiskiria trys universitetai – tai LZUU, KMU bei ISM, todėl šie universitetai bus aptarti šiek tiek plačiau.

Net 84% apklaustųjų Lietuvos Žemės ūkio universiteto studentų teigia, jog antrepreneriškumo ugdymui universitetas „neskiria visiškai jokio dėmesio“, 11% yra manančių, kad „neskiriama dėmesio“ ir tik vos 1% tyrime dalyvavusių respondentų teigė, jog yra skiriamas labai didelis dėmesys šiam procesui.

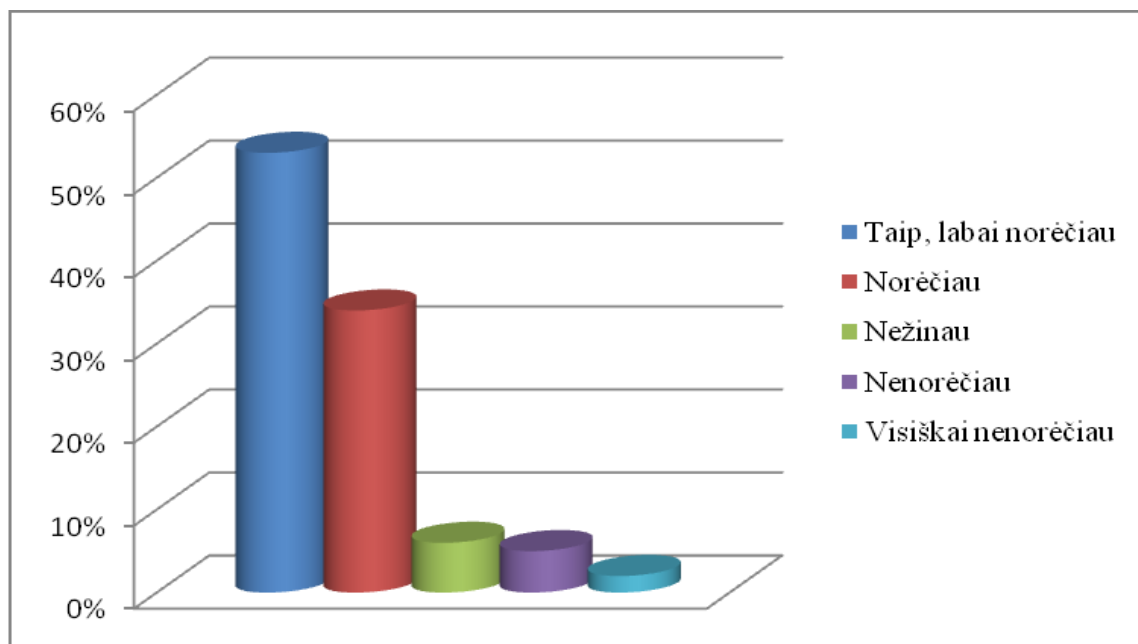
Diagrama leidžia pamatyti, jog gan panaši situacija yra susiklosčiusi ir Kauno Medicinos universitete. Didžioji dalis šio universiteto studentų - net 76% teigia, jog antrepreneriškųjų savybių ugdymui yra „visiškai neskiriama dėmesio“, 12% apklaustųjų pasirinko atsakymus „neskiriama dėmesio“ ir vėlgi vos 1% tyrime dalyvavusių studentų mano, jog jų universitete yra skiriamas labai didelis dėmesys šiam ugdymui.

Tačiau galima pastebėti, jog X paveiksle visiškai išsiskiria ISM universiteto studentų tyrimo rezultatai. Didžioji dalis ISM universiteto studentų – net 43% mano, jog jų universitete yra skiriamas labai didelis dėmesys antrepreneriškųjų savybių ugdymui, net 36% mano, jog „skiriamas dėmesys“, 13% respondentų pasirinko atsakymus „vidutiniškai skiriamas dėmesys“ ir, priešingai nei kituose universitetuose, vos 3% apklaustųjų teigia, jog jame visiškai neskiriama dėmesio šiam aptariamam ugdymo procesui.

Pateikti tyrimo rezultatai atskleidžia iš tiesų labai prastą situaciją, susijusią su verslumo ugdymu Lietuvos universitetuose. Pateikta medžiaga leidžia daryti išvadą, jog Lietuvos aukštosiose mokyklos verslumo ugdymas yra visiškai nevykdomas arba yra vykdomas labai minimaliai.

Antroje šio darbo dalyje buvo išsiaiškinta, jog Lietuvoje yra nedaug, tačiau yra keletas universitetų, siūlančių antrepreneriškumo ugdymą studentams. Tačiau studentai, siekiantys išsiugdyti savo antrepreneriškąsias savybes, susiduria su didele kliūtimi – antrepreneriškumo ugdymas yra siūlomas tik ekonomikos ir vadybos fakultetų studentams. Šio tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę apie tai, ar jie norėtų, jog antrepreneriškumo ugdymas

būtų sudedamoji studijų dalis visų mokslo sričių studentams – medicinos, inžinerijos, filosofijos, menų, gamtos ir t.t. Gauti tyrimo metu rezultatai pateikti 26 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

26 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas pagal tai, ar jie norėtų, kad antrepreneriško ugdymas būtų sudedamoji dalis visų studijų sričių studentams

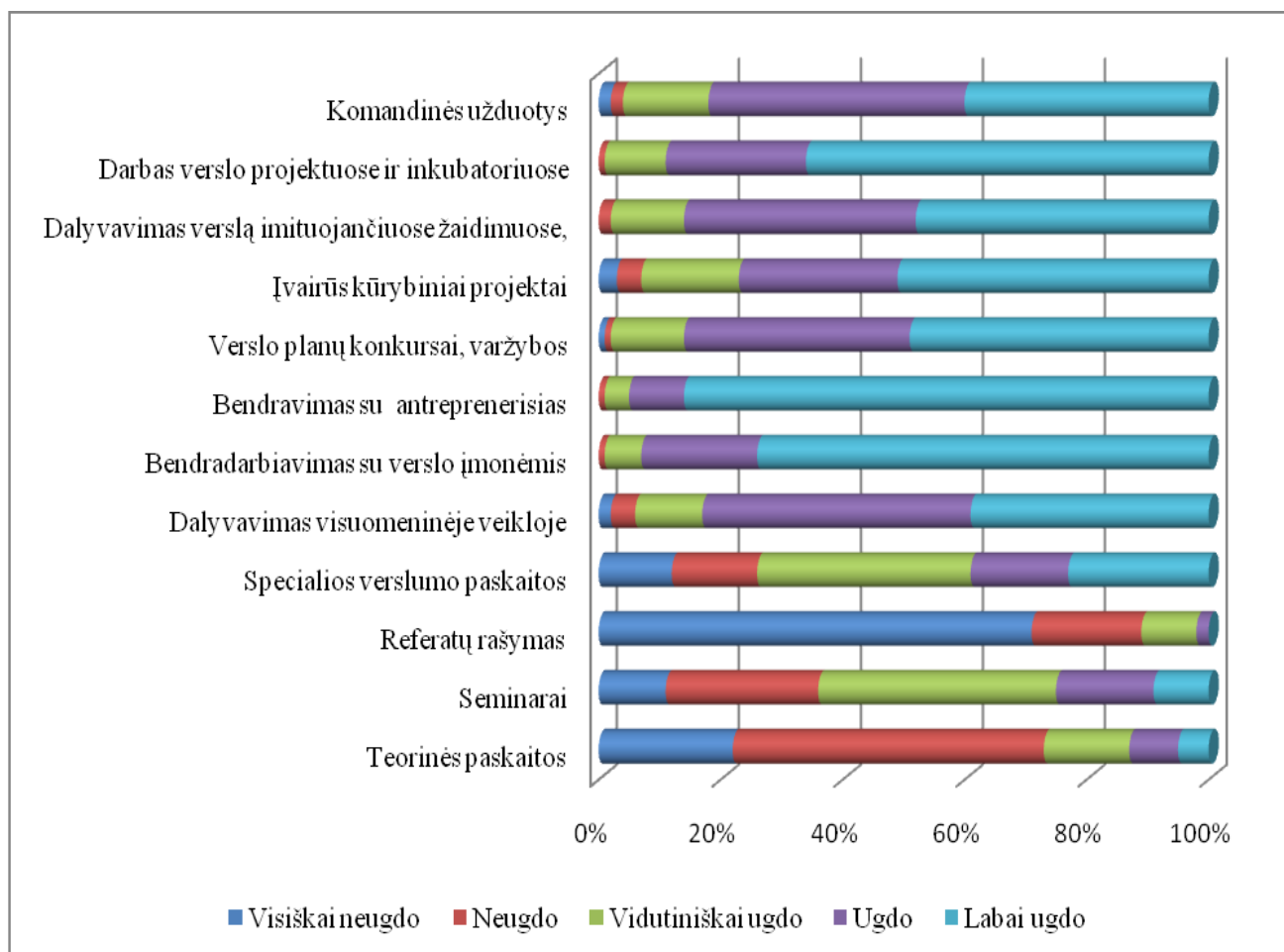
Tyrimo metu gauti rezultatai atskleidžia, jog didžioji dalis apklaustų studentų teigia, jog jie norėtų, kad antrepreneriško ugdymas būtų suteikiamas visiems, o ne vien tik ekonomikos ir vadybos fakultetų studentams. Net 53% apklaustųjų pasirinko atsakymus „taip, labai norėčiau“ ir net 34% respondentų įvardijo tai kaip „norėčiau“. Vos 2% respondentų visiškai nenorėtų, kad antrepreneriško ugdymas būtų suteikiamas visų sričių studentams ir yra 5% apklaustųjų, kurie nenorėtų, kad antrepreneriško ugdymas būtų suteikiamas visų mokslo sričių studentams. Galima atkreipti dėmesį į tai, jog yra gan nemažai studentų, kurie pasirinko atsakymą „nežinau“ ir tai leidžia daryti prielaidą, jog šiems studentams galbūt trūksta informacijos apie tai, kur jie galėtų šiuos antrepreneriškus įgūdžius panaudoti savo gyvenime ar pasirinktoje tam tikroje darbinėje veikloje.

Apibendrinus tyrimo rezultatus galima daryti bendrą išvadą, jog didžioji dalis respondentų norėtų, jog antrepreneriško ugdymas būtų siūlomas visų studijų sričių studentams – o ne tik ekonomikos ir vadybos.

3.2.4 Antrepreneriško ugdančių mokymo formų vertinimas

Antroje šio darbo dalyje buvo atskleista, jog yra daugybė įvairiausių mokymo formų, kurios yra skiriamos studentų antrepreneriško ugdymui universitetuose. Todėl tyrimo metu buvo

siekama sužinoti respondentų nuomonę apie tai, kaip jie vertina įvairias pateiktas mokymo formas – jos ugdo antrepreneriškumą ar neugdo. Tyrimo metu gauti rezultatai pavaizduoti 27 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

27 pav. Antrepreneriškumą ugdančių mokymo formų vertinimas

Tyrimo metu gauti rezultatai atskleidžia, jog didžiąją dalį išvardintų mokymo formų respondentai įvardijo teigiamai - kaip ugdančias antrepreneriškumą. Paveikslas atskleidžia, jog labiausiai ugdančias antrepreneriškumą mokymo formas respondentai įvardijo šias:

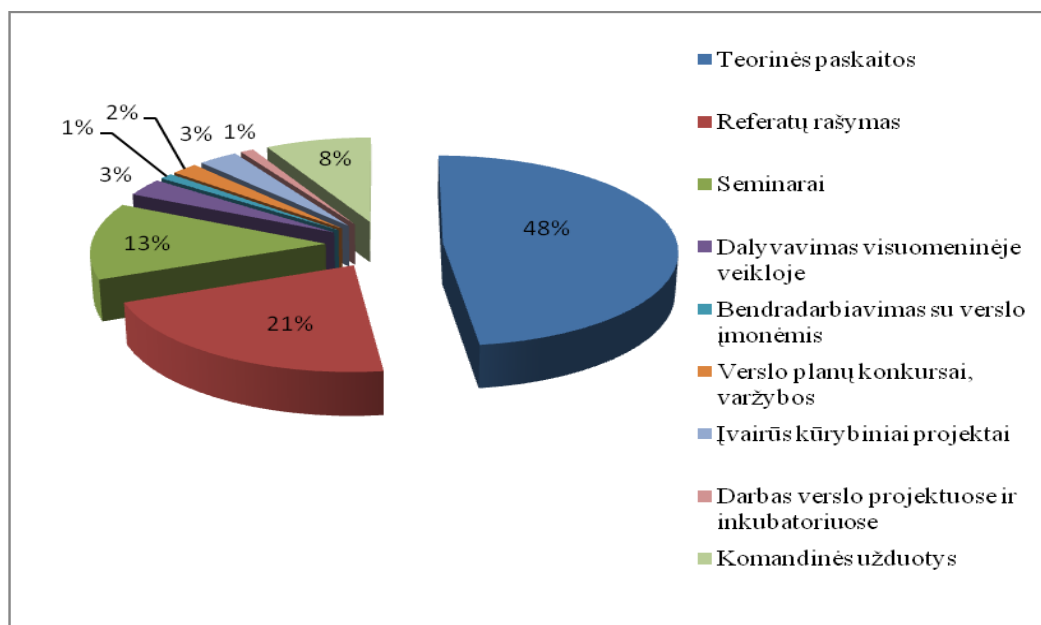
- Bendravimas su patirtį turinčiais antrepreneriais, diskusijos
- Bendradarbiavimas su verslo įmonėmis
- Darbas verslo projektuose ir verslo inkubatoriuose
- Dalyvavimas virtualiuose verslą imituojančiuose žaidimuose, turnyruose
- Įvairūs kūrybiniai projektai.

Labiausiai antrepreneriškumą neugdančia mokymo forma respondentai įvardijo teorines paskaitas ir referatų rašymą.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog nebuvo nė vieno respondento, kuris teigtų, jog referatų ugdymas labai ugdo antrepreneriškumą. Taip pat įdomu tai, jog nebuvo nė vieno respondento, kuris

teigtų, jog antrepreneriškumo visiškai neugdo šios mokymo formos - bendradarbiavimas su verslo įmonėmis, bendravimas su antrepreneriais, dalyvavimas verslą imituojančiuose žaidimuose ir darbas verslo projektuose ir inkubatoriuose.

Pateikta medžiaga atskleidė, jog yra daugybė įvairiausių antrepreneriškumą ugdančių mokymo formų, tačiau nėra visiškai aišku, ar šias mokymo formas siūlo Lietuvos universitetai. Siekiant tai išsiaiškinti, buvo respondentams užduotas 11 klausimas, kuriame buvo prašoma įvardinti, su kuriomis 10 klausime jau išvardintomis programomis jiems teko susidurti savo studijų metu universitete. Tyrimo metu gauti rezultatai pavaizduoti 28 paveiksle.

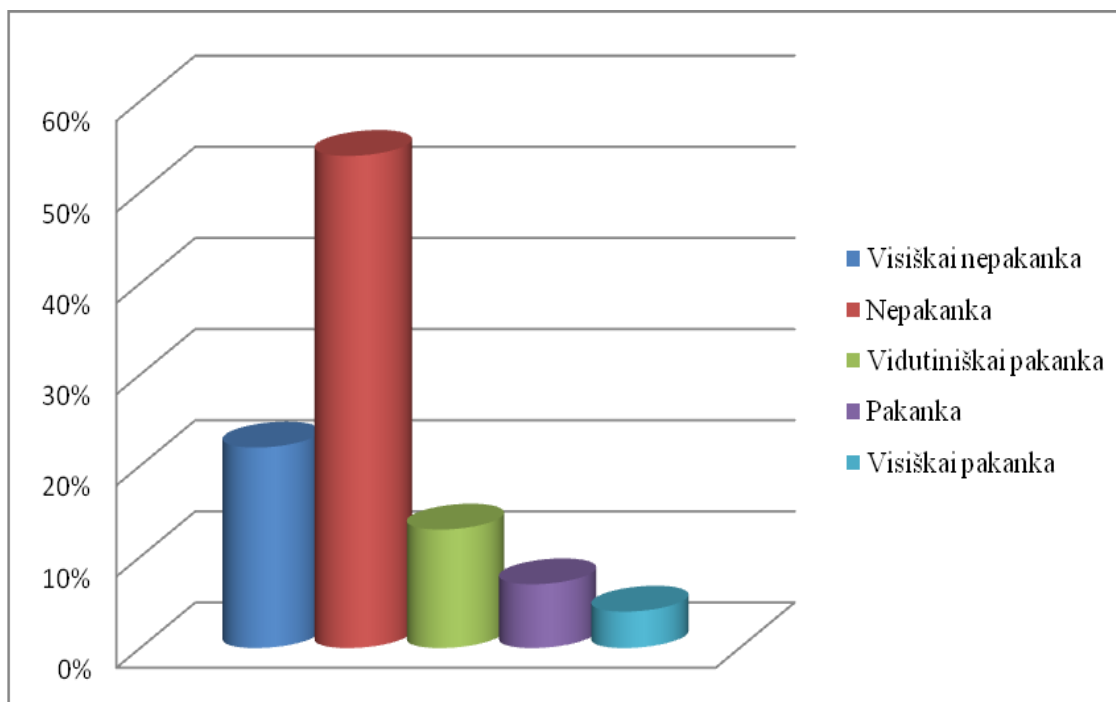
Šaltinis: sudaryta autoriaus

28 pav. Mokymo programų, su kuriomis respondentai susidūrė savo studijų metu, pasiskirstymas

Pateiktas paveikslas labai aiškiai atskleidžia, kokios mokymo programos vyrauja Lietuvos universitetuose. Didžioji dalis respondentų šio klausimo skiltyje įrašė, jog jiems teko susidurti su teorinėm paskaitom (šį pasirinkimą įvardijo net 48%), taip pat didelė dalis respondentų įvardijo ir referatų rašymą – net 21%. Mažiausiai respondentai savo studijų metu yra susidūrę su darbu verslo projektuose ir verslo inkubatoriuose (1%), bendradarbiavimu su verslo įmonėmis(1%), verslo planų konkursais (2%), įvairiais kūrybiniais projektais (3%), dalyvavimu visuomeninėje veikloje (3%). Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog nė vienas respondentas nepažymėjo, jog jiems savo studijų metu yra tekę susidurti su šiom mokymo formom: specialios verslumo paskaitos, bendravimas su didele patirtį turinčiais antrepreneriais, dalyvavimas virtualiuose verslą imituojančiuose žaidimuose, turnyruose.

Pateikti tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, jog Lietuvos universitetuose yra siūlomos įprastinės teorinės paskaitos, o pasigendama novatoriškesnių mokymo formų, kurios leistų įgyti jauniems žmonėms praktinių žinių, leistų tobulinti tam tikrus antrepreneriškus įgūdžius praktiškai.

Yra žinoma, jog Lietuvoje jau yra keletas universitetų, kurie siūlo tam tikras programas, ugdančias antrepreneriškumą. Nors šios programos ir yra naujiena Lietuvoje, tačiau yra pastebima, jog šių programų paklausa studentų tarpe vis tiek yra pakankamai maža, todėl iškyla klausimas - kodėl taip yra? Galima daryti prielaidą, jog ši susiklosčiusi situacija yra dėl to, jog dauguma studentų apie šias universitetų vykdomas mokymo programas nieko nežino – yra jaučiamas informacijos trūkumas. Siekiant patvirtinti arba paneigti šią prielaidą, tyrimo metu respondentams buvo užduodamas klausimas, kurio metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar jiems (studentams) pakanka informacijos apie Lietuvos aukštųjų mokyklų vykdomas programas, skirtas jaunų žmonių antrepreneriškųjų savybių ugdymui. Gauti tyrimo rezultatai pavaizduoti 29 paveiksle.

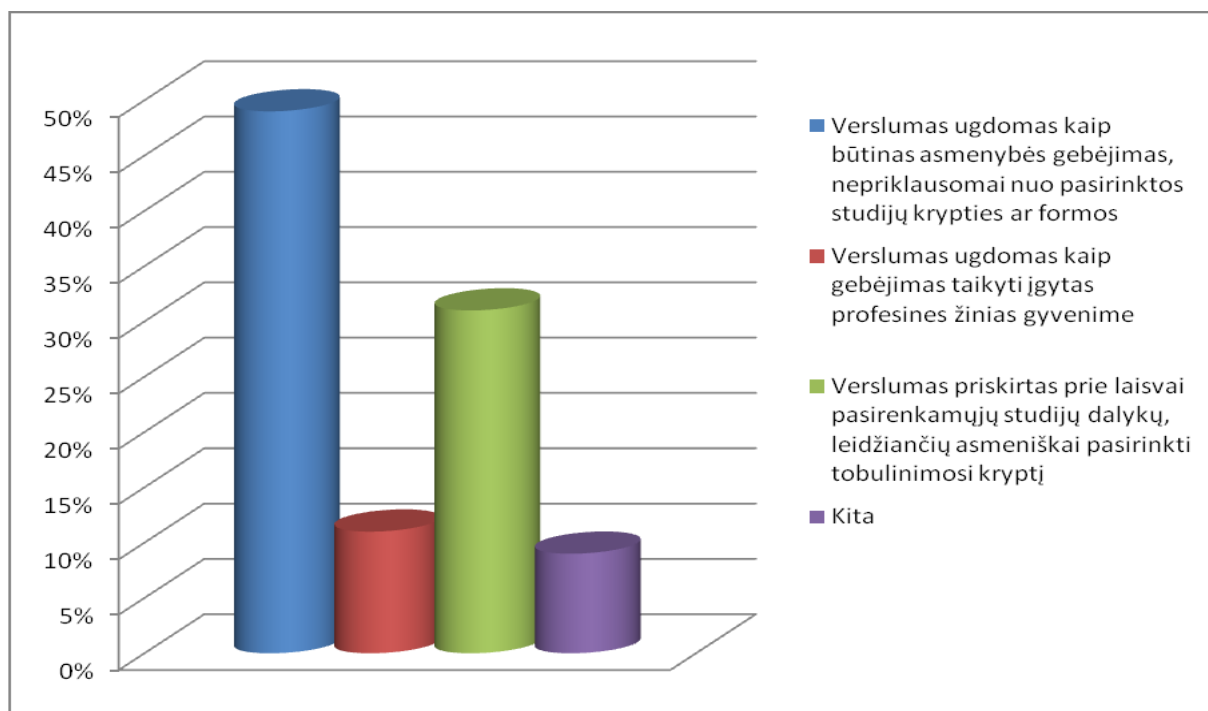
Šaltinis: sudaryta autoriaus

29 pav. Informacijos, susijusios su mokymo programom, sklaidos vertinimas

29 paveikslas leidžia patvirtinti prielaidą, jog Lietuvoje iš tiesų yra jaučiamas informacijos, susijusios su programų vykdymu, trūkumas. Net 54% tyrime dalyvavusių respondentų atsakė, jog jiems nepakanka informacijos, susijusios su programų vykdymu, o 22% visų apklaustųjų atsakė - „visiškai nepakanka“. 13% informacijos, susijusios su programų vykdymu, vidutiniškai pakanka, 7% - pakanka, o 4% - visiškai pakanka.

Taigi, apibendrinus pateiktus tyrimo duomenis, galima daryti išvadą, jog studentams Lietuvoje trūksta informacijos sklaidos, susijusios su vykdomom universitetų programom, skirtom antrepreneriškumo ugdymui.

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, kokiai verslumo ugdymo formai respondentai teiktų pirmenybę. Gautus rezultatus atspindi 30 paveikslas.

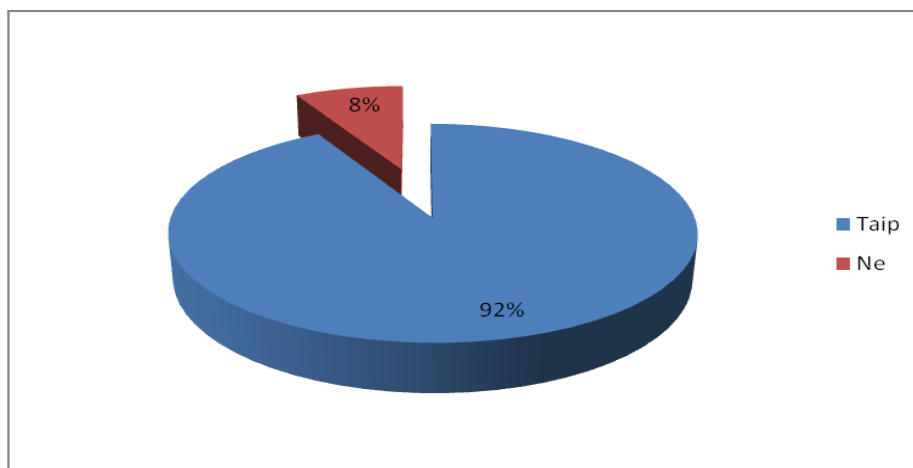
Šaltinis: sudaryta autoriaus

30 pav. Verslumo ugdymo formų vertinimas

Pateikta diagrama atskleidžia, jog didesnioji dalis respondentų pirmenybę teiktų tam, kad verslumas būtų ugdomas kaip būtinas asmenybės gebėjimas, nepriklausomai nuo pasirinktos studijų krypties ar formos – taip mano net 49% apklaustųjų. Net 31% studentų norėtų, jog verslumo ugdymas būtų priskirtas prie laisvai pasirenkamųjų studijų dalykų, leidžiančių asmeniškai pasirinkti tobulinimosi kryptį. Gan keista, tačiau net 11% pasirinko atsakymus, kuriuose teigiama, kad verslumas turėtų būti ugdomas kaip gebėjimas taikyti įgytas profesines žinias gyvenime. 9% apklaustųjų pasirinko atsakymą – „kita“.

3.2.5 Respondentų savęs kaip antreprenerių vertinimas

Galima teigti, jog Lietuvos jaunimas dažnai yra įvardijamas kaip ypač kūrybingas, veržlus, nebijantis rizikuoti, novatoriškai mąstantis. Būtent dėl šios priežasties, galima daryti prielaidą, jog didžioji dalis Lietuvos studentų galėtų save įvardinti antreprenerius. Siekiant šią prielaidą patvirtinti arba paneigti, tyrimo metu respondentų buvo prašoma save įvertinti kaip antreprenerį. Gautus tyrimo rezultatus atspindi 31 paveikslas.

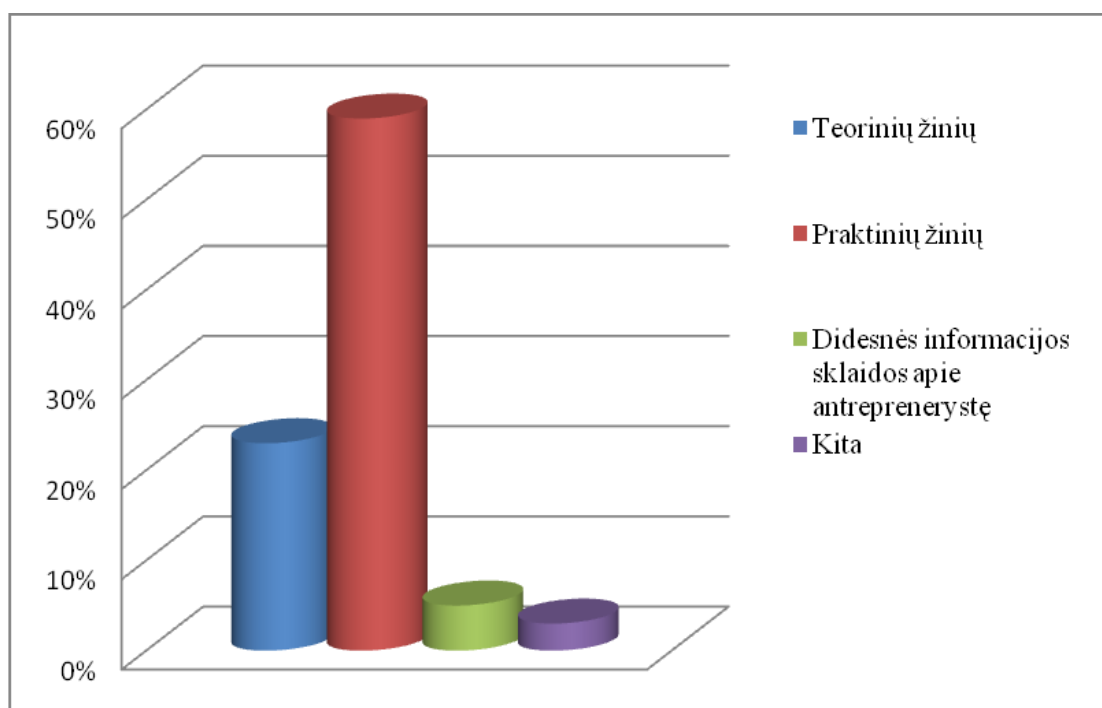

Šaltinis: sudaryta autoriaus

31 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal savęs kaip antreprenerio vertinimą

31 paveiksle atsispindintys rezultatai leidžia nustebti ir nusivilti, kadangi tik labai maža dalis tyrimo respondentų save įvardija kaip antreprenerius – tai sudaro vos 8% . Kaip bebūtų keista, diagramoje pateikti rezultatai atskleidžia, jog net 92% tyrime dalyvavusių studentų savęs antrepreneriais įvardinti negali.

15 tyrimo anketos klausimas buvo pateikiamas tiems respondentams, kurie teigė, jog savęs įvardinti antrepreneriais negali. Šiuo klausimu buvo siekiama sužinoti, ko jiems trūksta, kad galėtų save įvardinti antrepreneriais (versliom asmenybėm). Gautus rezultatus atspindi 32 paveikslas.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

32 pav. Veiksnių, stabdančių antrepreneriškumą, vertinimas

Gauti rezultatai atskleidžia, jog respondentai pagrindine priežastimi įvardija praktinių žinių trūkumą – taip teigia net 59% apklaustųjų. 23% tiriamųjų įvardijo, kad jiems trūksta teorinių žinių, 5% apklaustųjų jaučia trūkumą didesnės informacijos sklaidos apie antreprenerystę, na o 3% pasirinko atsakymą „kita“.

Apibendrinus pateiktą tyrimo medžiagą galima daryti išvadą, jog Lietuvoje yra matoma susiklosčiusi prasta situacija, susijusi su antreprenerystės procesu. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių apklaustųjų teisingai nesuvokia antreprenerystės proceso, jo svarbos jaunų žmonių gyvenime. Taip pat gan liūdna tai, jog dauguma respondentų ne tik, kad nepažįsta savo aplinkoje asmenų, kuriuos galėtų įvardinti antrepreneriais, bet jie netgi ir savęs tokiom asmenybėm įvardinti negali. Atliktas tyrimas leido išsiaiškinti, jog viso šio neigiamo proceso pagrindinė priežastis – tai antrepreneriškumo ugdymo trūkumas mūsų šalies universitetuose, o vienintelis šio tyrimo teigiamas rezultatas yra tas, jog Lietuvoje iš tiesų yra jaučiamas didelis antrepreneriškumo ugdymo poreikis jaunų žmonių tarpe.

IŠVADOS

- Antreprenerystė – tai mąstymo būdas, kuris gali būti pritaikomas ne tik versle, bet ir asmeniniame gyvenime. Verslumas apima tokias savybes kaip kūrybiškumas, novatoriškumas, imlumas naujovėms, motyvacija, noras rizikuoti ir kt. Verslumą sąlygoja ne tiek individo santykis su kapitalu, kiek veiklos tikslai ir veikimo stilius. Skirtingų autorių nuomonės leido suprasti, jog antreprenerystė negali būti siejama vien tik su tam tikro verslo įkūrimu, bet greičiau tai yra siejama su tam tikru elgsenos modeliu, tam tikrų žmogaus savybių rinkiniu.
- Antrepreneris – tai asmuo, kuris visuomet ieško naujų iššūkių gyvenime – jis gali neturėti tam tikrų išteklių, tačiau jis visuomet turės tinkamų idėjų. Tikras antrepreneris sugeba grėsmes paversti galimybėmis.
- Antrepreneriškumas yra svarbi koncepcija ne tik verslo srityje, bet ir kitose visuomeninio gyvenimo sferose: socialinėje, politinėje, kultūrinėje ir ekonominėje.
- Antrepreneriškumas – tai išugdomų savybių rinkinys;
- Antrepreneriškumo ugdymas yra ne tik apie tai, kaip „gaminti“ pinigus ir gauti pelną, tai yra apie tai, kaip padaryti mūsų visuomenę labiau atvirą šiandieniniams pokyčiams. Tai yra apie tai, kaip idėjas paversti realybe, apie ryžtingą gyvenimo būdą, atsakomybės priėmimą ne tik už save, bet ir už kitus.
- Nuo 2005 m. Europos Bendrijų Komisijos siūlymu antreprenerystė yra išskiriama kaip prioritetinga edukacinės veiklos kryptis, o antrepreneriškumo ugdymo skatinimas Europoje - tai vienas kertinių Lisabonos strategijos objektų ir įrankių siekiant, kad Europos Sąjunga taptų konkurencingiausia ekonomika pasaulyje. Lyginant Europos ir JAV vystymosi potencialą, viena pagrindinių ES atsilikimo priežasčių yra įvardijamas verslumo trūkumas.
- Lietuvos švietimo programose verslumo ugdymas nurodomas kaip vienas prioritetų, tačiau iniciatyvų ir tinkamų įrankių jam įgyvendinti vis dar trūksta
- Lietuvoje yra jaučiamas informacijos, susijusios su antrepreneryste, trūkumas. Didžioji dalis Lietuvos studentų nežino tikrosios antreprenerystės sąvokos prasmės ir neteisingai ją interpretuoja. Antreprenerystė siejama su tam tikro verslo įkūrimu, o antrepreneris suprantamas kaip verslininkas.
- Lietuvos universitetuose yra per mažai dėmesio skiriama jaunų žmonių antrepreneriškumo ugdymui, nors paklausa studentų tarpe pakankamai didelė;

- Lietuvos universitetai antrepreneriškumo ugdymą siūlo tik ekonomikos ar vadybos fakultetų studentams, nors antrepreneriškumo ugdymo paklausa yra jaučiama iš visų studijų kryptių studentų.
- Lietuvos studentams trūksta informacijos sklaidos, susijusios su universitetų vykdomom antrepreneriškumo ugdymo programom;
- Lietuvos universitetuose studentams suteikiamos tik teorinės žinios, pasigendama praktinių ir naujoviškų užsiėmimų, skirtų antrepreneriškumo ugdymui.
- Didžioji dalis Lietuvos studentų savęs antrepreneriais įvardinti negali, kadangi jiems trūksta praktinių žinių.

PASIŪLYMAI

√ Yra būtina, kad universitetams verslumas taptų svarbia jų ugdymo programų dalimi, paskirstant verslumo ugdymą įvairiuose dėstomuosiuose dalykuose ir reikalaujant arba skatintinant studentus rinktis verslumo kursus;

√ Universitetai antreneriškumo ugdymą turėtų suteikti visų mokslo sričių studentams - menų, filosofijos, inžinerijos, medicinos, žemės ūkio ir kt.

√ Turėtų būti skatinamas universitetų ir vietos bendruomenės, o ypačiai įmonių glaudus bendradarbiavimas; Studentams turi būti suteikiamos galimybės spręsti realias įmonėse iškilusias problemines situacijas;

√ Verslo mokyklos ir kitų mokslų fakultetai turėtų glaudžiau bendradarbiauti, pavyzdžiui, kurdami tarpkryptines studijuojančiųjų studentų grupes. Reikia daugiau dėmesio skirti įgūdžių ir gebėjimų, būtinų visiškai inovacijų ir žinių perdavimo veiklos panaudojimui, derinant tą veiklą su naujų technologijų komercinimu. (Pavyzdžiui, turėtų būti vykdomi projektai, kuomet grupėse dirbtų studentai iš visiškai skirtingų universitetų: 1 studentas iš medicinos srities + 1 studentas iš inžinerinės srities +1 studentas iš menų srities + 1 studentas iš verslo srities ir t.t.).

√ Reikėtų skatinti aukštųjų mokyklų mokslinių tyrimų veiklos pagrindu steigiamų bendrovių kūrimą, kadangi jos vis dažniau laikomos svarbia vietos ekonomikos plėtros stiprinimo priemone. Studijų pradžioje studentams turėtų būti suteikta galimybė kurti virtualias įmones ir visų studijų metu jas plėtoti – geriausias projektas turėtų būti suteikiama galimybė savo projektą įgyvendinti.

√ Siekiant išspręsti specializuotų dėstytojų trūkumo problemą, verslumą reikėtų pripažinti specializuota doktorantūros studijų sritimi;

√ Lietuvos universitetams reikia aiškiai nustatyti, kokį strateginį vaidmenį antreneriškumo ugdymas vaidina bendroje institucijos misijoje;

√ Nacionalinės ir regioninės institucijos turėtų užtikrinti įvairių žinybų bendradarbiavimą, kad būtų galima parengti strategiją su aiškiais tikslais ir apimančią visus švietimo etapus Lisabonos nacionalinių programų kontekste;

√ Nors novatoriški mokymo metodai, taikomi dėstant verslumą universitetuose, šiuo metu Europoje dar tik išmėginami, reikėtų aktyviau keistis šia praktika, pasitelkiant tarptautinį universitetų bendradarbiavimą;

√ Pasenusius mokymo metodus turi pakeisti nauji, novatoriškesni - dalyvavimas virtualiuose verslą imituojančiuose projektuose, socialiniai projektai, specialios verslumo paskaitos, darbas verslo projektuose ir verslo inkubatoriuose, diskusijos su patirtį turinčiais antreneriais.

√ Ypač reikalinga valstybės institucijų parama kuriant pasikeitimo gera praktika tinklus.

√ Reikėtų skatinti mokytojų mobilumą tarp universitetų ir verslo pasaulyje bei antreprenierių dalyvavimą mokyme.

√ Yra būtina išnaudoti mokslo ir technologijų parkus – juose turėtų būti rengiama daugiau seminarų, studentai aktyviai turėtų dalyvauti jų veiklose.

√ Verslumo ugdymas turėtų būti suteikiamas ne tik studijuojantiems studentams, bet ir visiems jauniems žmonėms. Verslumo ugdymas turėtų būti prieinamas ir verslą jau turintiems ar dirbantiems žmonėms – tai yra naudinga, nes žmonės, turintys žinių ir patyrimo, gali juo dalintis ir su kitais. Seminarai arba darbo grupės yra aktualūs jaunimui, nes jiems svarbu dalytis patirtimi ir semtis energijos iš kitų žmonių sėkmės istorijų. Be to, seminaruose ar darbo grupėse užsimezga kontaktai, kurių pagrindu galima kurti bendradarbiavimo tinklus – tai yra sistemos, leidžiančias ir toliau bendradarbiauti, dalytis patirtimi ir gauti pagalbą.

DIMŠAITĖ, Agilija. (2010) *Entrepreneurship Training at the Lithuanian Universities*. BA Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilniaus University. 131 p.

SUMMARY

Business globalization and rapid technological change in organizations and their employees require some human behavior the way you describe the qualities of innovation, creativity, tolerance of risk, the ability to identify opportunities and implement them. For this reason, the state must ensure that all young people in education and training institutions would be able to improve the entrepreneurial skills of youth, yet the same.

Today, however, Lithuania is facing an extremely serious problem - a lack of entrepreneurial skills in young people's ownership. It is for this reason, in today's society it is necessary to pay special attention to education's role in enhancing the uptake of the principles of entrepreneurship in Lithuania

Not only universities, but students and schools from an early age should be provided with information on business opportunities as a possible future activity nurtures essential Entrepreneurship and creativity skills are taught to trust him in whatever they undertake. Universities should be the principles of entrepreneurship as an important part of the curriculum included the teaching of the plans, and require or encourage students to take courses in entrepreneurship education.

The object - Entrepreneurship training at the Lithuanian Universities;

The main goal - analyse theoretical aspects of the concept of entrepreneurship, to explore how entrepreneurship education is organized by Lithuanian universities;

The goals:

- To reveal the essence of entrepreneurship and basic properties of Entrepreneurs
- To reveal the basic differences between a businessman and entrepreneur;
- Provide basic training to promote entrepreneurship in Europe and Lithuania aspects;
- Conduct a study to examine how entrepreneurship education is organised at the Lithuanian universities.

The main results: Lithuanian universities is too little attention is paid to young people Entrepreneurship education, although the demand among students sufficiently high;

The methods of research: second literature source analysis, statistical data analysis, a questionnaire, data systematization, generalization.

The work consist of three part, 131 pages, 32 pictures, 12 tables, 5 appendixes and 67 literature source.

LITERATŪRA

1. ABRUGAR, Victorino, Q. (2009) „Difference between Business and Entrepreneurship: Businessman versus Entrepreneur“. [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. kovo 23d.]. Prieiga per internetą: <http://businessaccent.com/2009/06/09/difference-between-business-and-entrepreneurship-businessman-versus-entrepreneur/>
2. BARON, A.Robert; SHONE,A.Scott (2005),„Entrepreneurship: a process perspective“; South Western Educational Publishing, 431p. ISBN 0324273568;
3. BALDASSARRI, Simone (2009) „Call: Entrepreneurial culture of young people, and entrepreneurship education“. [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. lapkričio 14d.]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/document.cfm?action=display&doc_id=2242&user_service_id=1&request.id=0
4. BARTKUS, Edvardas; PIKTYS, Romualdas (2007) „Įmonių organizavimas ir rizika: smulkaus verslo organizavimas“. Kaunas: Technologija, 214p. ISBN 978-9955-25-221-4.
5. COLETTE, Henry; HILL, Frances; LEITCH, Claire (2003) “Entrepreneurship Education and training:the issue of effectiveness” Ashgate publishing Limited, England. ISBN 0754 632156
6. DRUCKER, Peter F. (2006). „Innovation and entrepreneurship – practise and principles“. Harper Collins publisher, 277 p. ISBN 0060851139.
7. DUBINAS,Valentinas (2001). „Vadybos sprendimų realizavimas šiuolaikinėm sąlygom“. Šiaulių universitetas, 138 p. ISBN 9986-38-276-9;
8. DIKŠAITIS, Dainius. (2007) „Lietuvos aukštųjų mokyklų ir verslo bendradarbiavimas – verslaus jaunimo ugdymui“ (studija). Vilnius: Lietuvos studentų sąjunga, Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija. ISBN 978-9955-9900-1-7. [ineraktyvus], [žiūrėta 2009 m. kovo 23d.]. Prieiga per internetą: www.lss.lt/kiti-45/lt/verslumostudija-pdf-102.html
9. European Commision (2008) Final Report of the exper group „Entrepreneurship in higher education, especially within non-busines studies“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.emuni.si/Files/knjiznica/78_EC-Entrepreneurship-in-Higher-Education-2008.pdf
10. European Forum for entrepreneurship research (2008) „Over 20 years of promoting entrepreneurship“[interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.efer.eu/web/index.htm>
11. Europos Komisija (2007) „Pirmiausia – VMI“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.tpa.lt/7BP/Specifines_programos/Pajegumai/files/MVI/sme_pack_lt.pdf

12. Europos komisija (2008) „Entrepreneurship in higher education, especially in non-business studies“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14d.]. Prieiga per internetą: http://www.emuni.si/Files/knjiznica/78_EC-Entrepreneurship-in-Higher-Education-2008.pdf
13. European commission (2008) “Entrepreneurship in higher education, especially in non-business studies” [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.emuni.si/Files/knjiznica/78_EC-Entrepreneurship-in-Higher-Education-2008.pdf
14. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Verslumo ugdymo ir Lisabonos darbotvarkės“ (2008) [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. lapkričio 14d.]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:044:0084:01:LT:HTML>
15. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (2009) „Naujoji universitetų modernizavimo partnerystė. ES forumas “Universitetų ir įmonių dialogas“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14d.]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0158:FIN:LT:PDF>
16. Entrepreneur „Collegess and Business Schools“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.entrepreneur.com/topcolleges/grad/0.html>
17. European Commision (2008) „Survey of Entrepreneurship in Higher Education in Europe“. Appendix B. Goog practise examples. Initiative [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14d.]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/highedsurvey_b_en.pdf
18. GREBEL, Thomas. (2004) Entrepreneurship: a new perspective. Routledge: Taylor & Francis Group. 203 p. ISBN 0-415-34118-3.
19. GINEITIENĖ, Zina (2005). „Verslo kūrimas ir valdymas“. Vilnius: Rosma, 327 p. ISBN 9986004446;
20. GAIŽUTIS, Algirdas. (2006) Universitetų atvirumas ir verslumas. Iš DUŽINSKAS, Raimundas. Lietuvos ūkio transformacija 1990 – 2005 metais: ekonominės ir socialinės politikos studijos. Vilnius: VPU leidykla, ISBN 9955-20-105-3., p. 11.
21. HISRIC, Robert D., PETERS, Michael, P.; SHEPHERD, Dean, A. (2006) „Entrepreneurship“. Irwin Professional Pub, 672 p. ISBN 0073210560
22. IRIS, Helayne „Never say Never to an Entrepreneur“ [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 08d.]. Prieiga per internetą: <http://www.solostream.com/2006/05/20/never-say-never-to-an-entrepreneur/>
23. JASINAVIČIUS, Rimvydas; BARKAUSKIENĖ, Rasa; KAUNELIENĖ, Violeta ir kt. (2007) “Verslumo ugdymas Mykolo Riomerio, Kauno Technologijos ir Vilniaus Gedimino Technikos

- universitetuose socialinių ir inžinerinių mokslų srityse” [interaktyvus], žiūrėta 2010 m. sausio 08d.]. Prieiga per internetą: http://www.i-manager.lt/upload/200705/Verslumo_studija.doc
24. JACKEVIČIUS, Mindaugas (2010) „D.Grybauskaitė: Lietuvos žmonės nepakankamai verslūs“. [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/education/dgrybauskaite-lietuvos-zmones-nepakankamai-verslus.d?id=28220049>
 25. JUCEVIČIUS, Robertas (2009) „Naujoviškos vadybos magistrų studijos“. [interaktyvus], . [žiūrėta 2010 m. sausio 08d.]. Prieiga per internetą: http://www.inovadis.lt/attachments/029_PRIEDAS3_Najoviskos_studijos_Fortuna.pdf
 26. JUCEVIČIUS, Robertas (1998) Strateginis organizacijų vystymas, Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 456 p. ISBN 9986-418-07-0.
 27. JONES, Peter (2009) „Entrepreneurs are not born, they are taught“ [interaktyvus], . [žiūrėta 2009m. lapkričio 18d.]. Prieiga per internetą: <http://www.guardian.co.uk/education/2009/oct/06/dragons-den-peter-jones>
 28. KANTER, Rosabeth M. (1983). The Change masters: Innovation for Productivity in the American Corporation. New York: Simon & Schuster. 432 p. ISBN 0671428020
 29. KARDELIS, Kęstutis. (2005) Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Lucilijus. 398 p. ISBN 9955-655-35-6.
 30. KURATKO, F.Donald; HODGETTS, M.Richard (2004) „Entrepreneurship: Theory, Process, Practise“, sixth edition. 866 p. ISBN 0-324-25826-7.
 31. Kirby, D.A. (2003). „Entrepreneurship“. McGraw-Hill Education. 360 p. ISBN 0077098587
 32. KAUKAS, Erikas. (2004) Antreprenerystė keičia tradicinę vadybą. Personalo vadyba. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras. Nr. 2. ISSN 1392-5385.
 33. LEACH, J.Chris; MELICHER, W.Ronald (2009) „Entrepreneurial finance“. University of Colorado at Boulder, 744 p. ISBN 0324561253
 34. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2008) „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-2012 metų programos patvirtinimo“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. lapkričio 18d.] Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318306&p_query=&p_tr2
 35. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2008) „Siekiami ugdyti jaunimo verslumą“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. lapkričio 18d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrvk.lt/naujienos/posedziu-sprendimai/?nid=1479>
 36. Lietuvos respublikos seimas (2003) „Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatos“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. spalio 24d.] Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=214370

37. MELVIN, Emilie (2009) „Promoting entrepreneurship among EU citizens“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. spalio 24d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europolitics.info/social/promoting-entrepreneurship-among-eu-citizens-art214334-23.html>
38. MARTINKUS, Bronislovas., ŽIČKIENĖ, Skaidrė (2006) „Verslo organizavimas“. Šiauliai:UAB „Šiaulių knygriškla“. 293 p. ISBN 9986-38-635-7.
39. MORELAND, Neil. Learning & Employability, series one „Entrepreneurship and higher education: an employability perspective“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. spalio 24d.]. Prieiga per internetą: http://www.heacademy.ac.uk/assets/York/documents/ourwork/tla/employability/id461_entrepreneurship_and_higher_education_341.pdf
40. NIEUWENHUIZEN, Cecile (2008) „Entrepreneurial Skills“. Juta and Co, LTD. ISBN: 978-0-7021-7693-7.
41. O’HIGGINS, N. (1997). The Challenge of Youth Unemployment. The employment training paper, No.7. Strasbourg:International Labour office
42. PAČĖSA, Nerijus (2008) “Didžiausias verslumo kliuvinys – prastas švietimas“ . [interaktyvus], [žiūrėta 2010m. vasario 02d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tivvi.lt/lt/pokalbiai?item=19&page=1>
43. PINCHOT, Gifford (1985) “Intrapreneuring: why you don’t have to leave the corporation to become an entrepreneur”. Harpercollins. 400p. ISBN 0060153059
44. RECTOR, Amanda (2008) „Entrepreneurship Education and training in Maine“. [interaktyvus], [žiūrėta 2010m. vasario 02d.]. Prieiga per internetą: http://www.maine.gov/spo/specialprojects/qualityofplace/documents/5.26entrepreneurship_%20development_final.pdf
45. SEELIG, Tina L. (2005) Entrepreneurship around the world“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. gruodžio 14d.]. Prieiga per internetą: http://stvp.stanford.edu/documents/about/presentations/Global_E-ship_Education.pdf
46. STRAZDAS, Rolandas, JANKAUSKIENE, Vilija, POTET, Laurent ir kt.(2006) „Europos Sąjungos ir kitų valstybių neformalių individualių investuotojų („Verslo angelų“) investavimo kultūros patirties analizė“. Vilnius, 132p.
47. STAČIOKAS, Romas (1995) „Verslininkystės istorijos įvadas: mokomoji priemonė“ Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla; 101 p.
48. STRIPEIKIS, Osvaldas. (2008) „Antrepreneriško formavimas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse.“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. gruodžio 14d.]. Prieiga per internetą:

http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20081211_105148-29395/DS.005.0.01.ETD

49. SNITKA, V; GERDVILA,S (2001). „Antreprenerystės ir jos įtaka ekonomikos augimui“; *Ekonomika: mokslo darbai*, 54 p. ISSN 1392-1258
50. STOŠKUS, Stasys; BERŽINSKIENĖ, Daiva. (2005) *Vadyba*. Kaunas: Technologija. 266 p. ISBN 9955-09-860-0.
51. SETHI, Jyotsna „Entrepreneur and entrepreneurship“ [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. gruodžio 14d.]. Prieiga per internetą: http://www.du.ac.in/course/material/ug/ba/esb/Lesson_1.pdf;
52. SCHUMPETER, Joseph, a. (2003) „Entrepreneurship, style and vision“. Kluwer Academic publisher, 368 p. ISBN 1-4020-7463-8
53. STOŠKUS, Stasys; BERŽINSKIENĖ, Daiva. (2005) *Vadyba*. Kaunas: Technologija. 266 p. ISBN 9955-09-860-0.
54. STUBRIENĖ, Roma (2009) „Diskusija – „Inovatyvus verslo laboratorija“ – rezoliucija“. [interaktyvus], [žiūrėta 2009m. gruodžio 14d.]. Prieiga per internetą: <http://klaipedascienceandtechnologypark.blogspot.com/2009/06/diskusija-inovatyvus-verslo.html>
55. Statistikos departamentas prie Lietuvos respublikos vyriausybės [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. sausio 27 d.]. Prieiga per internetą: www.stat.gov.lt
56. TIMMONS J.A. (1994) „Entrepreneurship and family business:exploring the connections“ [Interaktyvus], [žiūrėta 2009m. lapkričio 14d.]. Prieiga per internetą: <http://www.questia.com/googleScholar.qst;jsessionid=K7hJ3YxQvrbq6lNJcjs5TTg2vCqX6KtGRvkHLJ1wZhpJw2h5n6h!-1829260297!1622387428?docId=5002221735>
57. TIMMONS, Jeffrey (2006) „National Standarts of Practise for Entrepreneurship Education“ [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.entre-ed.com/_what/stds-prac-brochure.pdf
58. TIDIKIS, Rimantas; (2003) *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 626 p. ISBN 9955-563-26-5.
59. TURNER, Colin (2004). *Passion V Pension: Developing Corporate Entrepreneurship* (Hardcover), 21st Century Books UK Ltd, 272 p., ISBN-10: 1904956033.
60. The Consortium for Entrepreneurship Education „National Standarts of Practise for Entrepreneurship Education“ [interaktyvus], [žiūrėta 2010m. sausio 12d.]. Prieiga per internetą: http://www.entre-ed.org/_what/stds-prac-brochure.pdf
61. UUS, Inga; MOCKEVIČIENĖ, Zita. (2005) Measuring Organizational Openness to Strategies Business Networking. *Socialiniai mokslai*. Kaunas: Technologija. Nr. 2 (48), p. 37 - 44. ISSN 1392-0758.

62. VAIDELIS, Giedrius (2008) “Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa” [interaktyvus], [žiūrėta 2010m. sausio 12d.]. Prieiga per internetą: <http://www.slideshare.net/OpenCoffeeClubVilnius/jrd-nacionalin-verslumo-skatinimo-programa20082012>
63. Verslo žinios (2010) „Prizai už verslumą – jauniems verslininkams“ [interaktyvus], [žiūrėta 2010m. sausio 12d.]. Prieiga per internetą: http://vz.lt/straipsnis/2010/04/23/Prizai_uz_versluma_-_Jauniesiems_mokslininkams
64. ZAKAREVIČIUS, Povilas, KONTAUTIENĖ, Regina, GUMULIAUSKIENĖ, Aušrinė ir kiti. (2008). „Modernių organizacijų valdymo teorijos: dėstytojo knyga“ Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas. 40 p. ISBN: 978-9955-12-318-7
65. VŠĮ „Socialinės ir ekonominės plėtros centras“ (2006) Europos Sąjungos ir kitų valstybių neformalių individualių investuotojų („Verslo angelų“) investavimo kultūros patirties analizė [interaktyvus], [žiūrėta 2010m. sausio 12d.]. Prieiga per internetą: http://www.ukmin.lt/lt/svv/.../Verslo%20angelu%20studija_20061220.doc
66. WICKHAM, Philip A. (2006). „Strategic entrepreneurship“. Financial Times/Prentice Hall. 648 p. ISBN 978-0-273-70642-7;
67. World Economic forum (2009) “Educating the next wave of entrepreneurs: unlocking entrepreneurial capabilities to meet the global challenges of the 21 st. century”. A report of Global Education Initiative [interaktyvus], [žiūrėta 2010m. kovo 21d.]. Prieiga per internetą: http://www.weforum.org/pdf/GEI/2009/Entrepreneurship_Education_Report.pdf

PRIEDAI

1 Priedas.....	110
2 Priedas.....	111
3 Priedas.....	113
4 Priedas.....	122
5 Priedas.....	126
6 Priedas.....	128

John A.Hornaday charakteristikų, būdingų antreprenieriams sąrašas

1. Pasitikėjimas;
2. Atkaklumas, ryžtingumas;
3. Energija, darbštumas;
4. Išradingumas;
5. Gebėjimas prisiimti apskaičiuotą riziką;
6. Dinamiškumas, vadovavimas;
7. Optimizmas;
8. Poreikis pasiekti;
9. Universalumas, žinios apie produktus, rinką, įrengimus, technologijas;
10. Kūrybiškumas;
11. Gebėjimas paveikti kitus;
12. Gebėjimas gerai sutarti su žmonėmis;
13. Iniciatyvumas;
14. Lankstumas;
15. Protas, intelektas;
16. Teigiama reakcija į pokyčius;
17. Orientacija į aiškius tikslus;
18. Nepriklausomybė;
19. Jautrumas patarimams ir kritikai;
20. Laiko kompetencija, dalykiškumas;
21. Gebėjimas priimti sprendimus greitai;
22. Atsakingumas;
23. Įžvalgumas;
24. Tikslumas, kruopštumas;
25. Mokėjimas bendrauti;
26. Orientavimasis į naudą;
27. Gebėjimas mokytis iš klaidų;
28. Valdžios pojūtis;
29. Maloni asmenybė;
30. Savimana;
31. Drąsa;
32. Vaizduotė;
33. Įžvalgumas;
34. Tolerancija dviprasmiškumams;
35. Agresyvumas
36. Sugebėjimas mėgautis;
37. Efektyvumas;
38. Atsidavimas;
39. Gebėjimas pasitikėti darbuotojais;
40. Jautrumas kitiems;
41. Sąžiningumas, dorumas;
42. Brandumas, pusiausvyra.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis KURATKO, Donald F.; HODGETTS, Richard M. (2004) Entrepreneurship: theory, process, practice. THOMSON: south – western.

Mitai, susiję su antrepreneriais

<ul style="list-style-type: none"> • Mitas Nr. 1. <i>Antrepreneriai yra „darytojai“ (angl. doers), bet ne mąstytojai</i>
<p>Nors tai yra tiesa, jog antrepreneriai turi polinkį į veiksmą, tačiau jie taip pat yra ir mąstytojai. Iš tikrųjų, jie yra labai metodiški, planingi žmonės, kurie planuoja savo veiksmus bei žingsnius labai rūpestingai, kruopščiai. Šiandien galima išryškinti ir pabrėžti tai, jog kūrimas aiškaus verslo plano yra požymis, jog „mąstantys“ antrepreneriai yra tiek pat svarbūs kaip ir „veikiantys“ antrepreneriai.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Mitas Nr. 2 <i>Antrepreneriais gimstama, bet ne tampama</i>
<p>Šiuo metu yra paplitusi visuomenėje idėja, jog bruožai, būdingi antrepreneriams, negali būti išugdomi ar išmokomi, o kad tai jau yra įgimtos savybės, su kuriomis jau gimstama. Šios savybės apima agresyvumą, iniciatyvumą, veržlumą, pasiryžimą prisiimti riziką, analitiniai gebėjimai, o taip pat tam tikri žmogiškųjų santykių įgūdžiai. Tačiau kaip ten bebūtų, šiandien antreprenerystė yra pripažįstama kaip tam tikra disciplina ir būtent todėl padeda paneigti šį neteisingą mitą. Kaip ir visos disciplinos, antreprenerystė turi modelius, procesus ir atvejų studijas, kurios leidžia suprasti, jog verslumo žinios ir įgūdžiai yra išugdomi.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Mitas Nr. 3 <i>Antrepreneriai visada yra išradėjai</i>
<p>Idėja, jog antrepreneriai yra išradėjai, yra siauro, „tunelio“ mąstymo rezultatas (angl. tunnel vision). Nors yra daugybė išradėjų, kurie yra antrepreneriai, tačiau taip pat gausu ir antreprenerių, kurie apima visus tipus inovatyvios veiklos. Pavyzdžiui, Ray Krock neišrado greito maisto frančizės, tačiau jo inovatyvios idėjos padarė McDonaldu didžiausia greito maisto įmone visame pasaulyje. Šiuolaikinis supratimas teigia tai, jog antreprenerystė apima daug daugiau nei vien tik išradimus.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Mitas Nr. 4 <i>Antrepreneriai yra akademiniai ir socialiniai nepritapėliai</i>
<p>Manymas, jog antrepreneriai yra akademiškai ir socialiai neefektyvūs, yra rezultatas, išplaukiantis iš verslo savininkų, kurie įkuria savo sėkmingas įmones po to, kai jie yra išmetami iš mokyklos ar išeina iš darbo. Istoriskai, iš tiesų švietimo ir socialinės organizacijos neatpažįsta antreprenerių. Šios įstaigos palieka ir apleidžia jį ar ją kaip kaip tam tikrą neprisitaikėlį korporacinių milžinų pasaulyje. Šiandien į antreprenerius yra žiūrima kaip į herojus – socialiai, ekonomiškai ir akademiškai. Šiuo metu į antreprenerį nebežiūrima kaip į nepritapėlį, į jį žiūrima kaip į profesionalą.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Mitas Nr. 5 <i>Antrepreneriai turi atitikti „profilį“</i>
<p>Daugybė knygų ir straipsnių pateikia sąrašus charakteristikų, kurios yra būdingos sėkmingam antrepreneriui. Šie sąrašai nebuvo nei patvirtinti, nei užbaigti; jie buvo pagrįsti socialiniais tyrimais ir tyrimų rezultatais, orientuotais į kažką jau pasiekusius žmones. Šiandien yra suprantama, jog standartinio antreprenerio profilis yra sunkiai sudaromas. Aplinka ir antrepreneris turi sąveikaujančius padarinius, kurie yra daugelio skirtingų profilių tipų priežastys. Šiuo metu buvo atlikta daugybė tyrimų ir buvo suprasta, jog „antrepreneriška perspektyva“ kiekvieno individo viduje yra daug labiau suprantamesnė negu tam tikras profilis.</p>

2 PRIEDAS (TĘSINYS)

<ul style="list-style-type: none">• Mitas Nr. 6 <i>Visa, ko antreprenieriams reik – tai pinigai</i>
<p>Tai yra tiesa, jog kiekvienam sumanymui reikia kapitalo norint išlikti; taip pat tiesa yra tai, jog didelis skaičius nesėkmių įvyksta dėl trūkumo atitinkamo finansavimo. Tačiau net ir turėjimas pinigų nėra apsauga nuo nesėkmių. Nesėkmė dėl tinkamo finansavimo trūkumo, dažnai yra kitų problemų indikatorius: valdymo trūkumas, finansinio supratimo trūkumas, prastos investicijos, prastas planavimas ir kt. Daugybė sėkmingų antrepnierių įveikia trūkumą pinigų, jei yra sudaromos sąlygos jų sumanymams. Antrepnieriams pinigai yra ištekliai, bet niekada ne jų pačių egzistavimo pabaiga.</p>
<ul style="list-style-type: none">• Mitas Nr. 7 <i>Visa, ko antreprenieriams reik – tai sėkmė</i>
<p>Būti „tinkamoje vietoje tinkamu laiku“ visada yra pliusas. Bet „sėkmė nutinka kai pasiruošimas sutinka galimybę“ yra taip pat tinkama patarlė. Antrepnieriams sėkmė yra pačiumpti galimybę tuomet, kuomet ji dar tik kyla. Antrepneriai yra pasiruošę susidoroti su kiekviena situacija ir pasukti ją link sėkmės. Atrodo, kas iš tiesų yra laimė, iš tiesų tai yra tik pasiruošimas, ryžtingumas, aistra, žinios ir inovatyvumas.</p>
<ul style="list-style-type: none">• Mitas Nr. 8 <i>Neišmanymas yra palaima antrepnieriams</i>
<p>Mitas yra tai, jog per didelis planavimas ir vertinimas veda prie nuolatinių problemų – per didelė analizė veda prie paralyžiaus – netinka šiuolaikinėms konkurencinėms rinkoms, kurios reikalauja išsamaus planavimo ir ruošimosi.</p>
<ul style="list-style-type: none">• Mitas Nr. 9 <i>Antrepneriai siekia sėkmės, bet patiria aukštas nepasisekimų normas</i>
<p>Tai yra tiesa, jog daugybė antrepnierių patiria didelį skaičių nesėkmių iki kol jie tampa sėkmingais antrepneriais. Jie seka posakiu „jei iš karto nepasisekė, bandyk ir bandyk toliau“. Iš tiesų, nesėkmės gali suteikti daugybę gerų pamokų tiems, kurie nori mokytis ir dažnai atveda prie ateities sėkmės. Tai aiškiai parodo koridoriaus principas, kuris išdėsto, kad su kiekviena avantiūra pradėtos naujos ir nenumatytos galimybės dažnai labai aukštai iškyla.</p>
<ul style="list-style-type: none">• Mitas Nr. 10 <i>Antrepneriai yra ekstremalios rizikos ėmėjai (lošėjai)</i>
<p>Kaip jau buvo minėta, rizikos koncepcija yra pagrindinis elementas antrepnerystės procese. Kaip visada, visuomenės suvokimas apie riziką, kurią prisiima antrepneriai, yra iškraipytas. Nors gali atrodyti, jog antrepnerys „lošia“ su neapgalvotom galimybėm, tačiau faktas yra tas, jog antrepnerys paprastai veikia ties saikingu ir apskaičiuotu pavojumi. Daugiausiai sėkmingų antrepnierių dirba sunkiai ties planavimu ir pasiruošimu mažinant apimtą riziką, siekiant, kad būtų geriau kontroliuojamas jų vizijos likimas.</p>

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis KURATKO, Donald F.; HODGETTS, Richard M. (2004) Entrepreneurship: theory, process, practice. THOMSON: south – western.

Europos komisijos rekomendacijos verslumo ugdymui universitetuose ir praktiniai pavyzdžiai

1. Skatinti verslumo sklaidą regioniniu lygiu, sutelkiant skirtingus universitetus ir vietos bendruomenę į bendrą strategiją.

„Verslumo namai“ Grenoble universitetas (Prancūzija)

Tikslas yra skatinti ir skleisti antrepreneriškumą Grenoble teritorijoje ir ypač:

- Didinti informuotumą per mokymo programas;
- Teikti pagalbą pasitelkiant įvairius bendruomeninius tinklus;

Tai galima pasiekti skatinant antreprenerystę plačiaja šio žodžio prasme: rizikos verslas, smulkusis verslas, prekyba, paslaugos, savisamda, socialinė antreprenerystė ir t.t.

Partnerystė yra susieta su socialine ir ekonomine aplinka: finansavimas pagal regioną ir vietos bendruomenę; bendradarbiavimas su vietos organizacijom yra skirtas prisidėti prie pagalbos ugdant antrepreneriškumą.

Naudojami metodai:

- Antreprenerystės kursai;
- Konferencijos ir seminarai;
- Kasmetiniai verslo planų konkursai;
- Informacija ir pagalba studentams nuo verslo idėjos iki projekto tinkamumo.

Pagrindinės charakteristikos šios iniciatyvos:

- Bendra iniciatyva keturiuose Grenoblio universitetuose;
- Kursai visų studijų programų studentams (ne tik vadybos ir verslo studijų programoms) – bakalauro, magistro ar doktorantų programoms.
- Universiteto antrepreneriškumą ugdanti aplinka skirta ne tik studentams, bet ir darbuotojams;
- „Verslumo namai“ apima studentų asociaciją, įkurtą 2004 m. (partnerystė su studentų antreprenerių asociacijos klubu Quebec.)

Apie 3000 studentų dalyvauja kiekvienais metais ir apie 50 kursų įsteigiama akademinių programų viduje, apimant 4 universitetus. Maždaug 15 studentų ar absolventų įkuria verslą kiekvienais metais. Remiantis “Grenoble verslo namais”, šeši nauji regioniniai “verslumo namų” projektai Prancūzijoje buvo pradėti nuo 2004 m.

2. Plati valstybinė verslumo programa, kuri siūlo visoms aukštojo mokslo institucijoms mokymo priemones ir medžiagą, siekiant skleisti antrepreneriškumo ugdymą šalyje.

Leon Kozminski Verslumo ir Vadybos Akademija (Lenkija)

3PRIEDAS (TĘSINYS)

Tai nacionalinio lygio programa, skirta sustiprinti antrepreneriškumo ugdymą Lenkijos aukštojo mokslo institucijose, ypač ne verslo studijose. Lenkija yra augančios ekonomikos šalis su labai ribota patirtimi šioje srityje. Nelaukiant individualių pastangų iš kiekvieno universiteto, programa sukuria nacionalinį tinklą ir numato priemones bei mechanizmus greitam antrepreneriškumo kursų įvedimui į aukštesniąsias mokyklas, universitetus, žemės ūkio mokyklas ir t.t.

Programa buvo pradėta 2004 m. siekiant parengti metodiką ir priemones ugdyti antrepreneriškumą akademinio lygiu Lenkijoje. Pirmieji mokymo metodai, įrankiai bei atvejai buvo išbandyti Kozminski Akademijoje (verslo mokykloje) ir iš dalies Europos sąjungos finansuojamas projektas buvo išbandomas tarp 120 studentų iš 32 aukštųjų mokyklų (daugiausiai ne verslo mokyklose) Mazovia regione. Tai atvedė į šiuolaikinio stiliaus vadovėlio parengimą 2006 m., skirtą akademinėi bendruomenei. Tuo pačiu buvo sukurtas specialus portalas, kuris šiandien atlieka įvairias funkcijas: suteikia papildomos medžiagos ir įrankių studentams; rodo mokomuosius patarimus ir medžiagas lektoriams; taip pat tarnauja kaip mokomųjų medžiagų ir atvejų duomenų bazė. Portalas supaprastina keitimąsi patirties, medžiagų ir kitų išteklių tarp dėstytojų, kurie prisijungia prie tinklo.

Su finansine mokslo ir aukštojo švietimo ministerijos pagalba, dėstytojai iš politechnikos institutų, universitetų ir žemės ūkio mokyklų yra apmokomi ir gauna nuolatinę metodinę medžiagą antrepreneriškumo bandomųjų kursų, kurie vėliau tampa neatskiriama mokymo programa akademinėse institucijose. Be to, pagrindiniams antreprenerystės kursams yra išvystyti nauji specializuoti kursai, tokie kaip tarptautinė antreprenerystė ir technologinė antreprenerystė, su tikslu dalintis patirtimi su dėstytojais, kurie prisijungia prie tinklo.

Su kursu susijusi metodologija:

- Orientacija į aukšto potencialo, dinamišką, novatorišką antreprenerystę kaip išskirtinį smulkaus verslo sektoriaus segmentą.
- Susitelkimas ties vietine verslo aplinka. Visi atvejai, įrankiai, verslo aplinkos atspindi einamąsias lenkų rinkos sąlygas, todėl yra patrauklesni studentams.

Nuo 2006 m. pradžios, kai programa tapo visiškai naudojama:

- Daugiau kaip 1000 studentų buvo ugdomas antrepreneriškumas naudojant naująją metodologiją – nauji įrankiai, elektroninės platformos, vadovėliai ir kt.

- Bandomieji antrepreneriškumo kursai buvo pradėti apytiksliai 30 aukštojo išsilavinimo įstaigų visoje Lenkijoje. Niekas iš šitų įstaigų neturėjo ankstesnės patirties antrepreneriškumo ugdyme.

3PRIEDAS (TĘSINYS)

3. Gerinimas tarpdisciplininio bendradarbiavimo tarp studentų iš skirtingų studijų krypčių, siekiant vystyti technines naujoves ir sukurti gyvybingą verslo idėją.

Johannes Kepler University Linz (Austrija)

Inovacijų laboratorija siekia paskatinti antrepreneriškumo motyvaciją ir gebėjimus, o taip pat padidinti bendradarbiavimą tarp studentų iš skirtingų studijų krypčių. Konkretus tikslas yra atlikti ekonominį pagrindimą techninei inovacijai akademiniame kontekste. Kad tai būtų įvykdyta, yra sukuriamos tarpdisciplininės komandos iš verslo ir techninių mokslų studijų krypčių studentų. Abiejų fakultetų kursuose yra sukuriamas paketas, kuris pabėžia vientisą naujo produkto vystymo procesą iš vadybinio ir techninio požiūrio. Techninio produkto idėja inovacijų laboratorijoje dažniausiai turi atlikti tris veiksmus: sukurti pačią idėją, vystyti tai pagal verslo ir rinkos potencialą ir sukurti prototipą.

Inovacijų laboratorija apima tris modulius (vieno semestro kursai):

Modulis 1 yra vieno semestro kursas inžinerijos studentams. Studentų užduotis yra vystyti inovatyvias techninių produktų naujoves. Studentai yra drąsinami pažvelgti į savo idėjas iš antrepreneriško požiūrio.

Kad tai būtų padaryta, studentai lanko modulį 2 – tai kursas, kuriam vadovauja antreprenerystės ir organizacijų vystymo institutas. 2 modulyje yra analizuojamos verslo idėjos. Čia inžinerijos studentai ir jų idėjos tampa verslo studentų komandos dalimi. Modulio 1 ir modulio 2 rezultatai nėra vien tik techniškai ir antrepreneriškai išvystyti verslo idėja, bet taip pat nuspėti, prognozuoti šios idėjos pelningumą. Abu rezultatai yra sukombinuoti raštiškame „galimybių plane“, kuris yra pirmas žingsnis link verslo plano.

Trečias modulis yra laisvai pasirenkamas ir vėl susitelkiantis ties techniniu aspektu. Šiame modulyje studentams yra duodama galimybė panaudoti techninę infrastruktūrą ir pinigus, numatytus akademinio inkubatoriaus, kad būtų sukonstruotas pirmasis prototipas. Tai apima naujo produkto išvystymo procesą žingsniu toliau.

4. „Antrepreneriškas universitetas“ kur visų disciplinų studentai yra drąsinami mąstyti ir veikti antrepreneriškai.

Munich Technikos Universitetas (Vokietija)

Su verslo, inžinerijos, medicinos ir kitų mokslų profiliais, Munich Technikos universitetas yra gavęs pravarde - „antrepreneriškas universitetas“. Munich technikos universitetas siekia suteikti antreprenerišką aplinką, kur visų disciplinų studentai yra skatinami mąstyti ir veikti antrepreneriškai. Universiteto įstaigos suteikia galimybę gauti gilesnį supratimą apie terminą - antreprenerystė.

3PRIEDAS (TĘSINYS)

Universitete yra įsteigtos dvi centrinės antreprenerystės mokslinio ir taikomojo lygio švietimo institucijos šiame universitete. Abi siūlo mokymus verslo, mokslų, inžinerijos ir medicinos studentams. Abi institucijos suteikia galimybę gauti gilesnį supratimą apie pamatinius klausimus, susijusius su terminu antreprenerystė. Didelis šių dviejų institucijų pranašumas yra tas, kad Munich technikos universitetas gali pasiūlyti gilų mokslinį foną su paskaitomis ir projektais. Abi įstaigos siūlo plačią įvairovę paskaitų ir seminarų visų fakultetų studentams, siekiant sudominti antreprenerystės tema.

„The KfW Endowed Chair in Entrepreneurial Finance“ siūlo paskaitas visiems studentams universitete. Atvejų tyrimų rezultatai didina problemą sprendžiančius įgūdžius ir studentų kūrybiškumą. Tikrojo gyvenimo atvejų studijos, kurios parašomos komandos, yra duodamos studentams, kurie dirba komandoje ir yra siekiama, kad būtų pasiūlyti tam tikri sprendimai. Rezultatai yra pristatomi klasėje studentams bei komisija – tai fakultetų ar įvairių kompanijų nariai.

Tam tikra Munich technikos universiteto studentų švietimo ypatybė, bruožas yra projektų studijavimas. Paprastai 2 ar 4 vienos komandos studentai gauna tikrą projektą bendradarbiavime su partneriu iš pramonės, ir yra siekiama, kad studentai pasiūlytu vertingus sprendimus iš tam tikrų susiklosčiusių situacijų. Daugybė šių pasiūlymų vėliau yra panaudojami kompanijos viduje, todėl turi tam tikrą poveikį. Nuolatos yra siekiama įdomių partnerių iš antrepreneriškos aplinkos (jaunos kompanijos, rizikos kapitalo investuotojai ar antrepreneriai), kad būtų suteikta galimybė studentams įgyti tikros ir gyvenimiškos patirties. Ši institucija išugdo kasmet kasmet apie 150 studentų.

„UnternehmerTUM“ siūlo verslo planų seminarus visiems studentams ir tyrėjams iš Munich technikos universiteto. Tarpdisciplininėse komandose yra rašomi verslo planai ir yra įvertinami dėstytojų, o taip pat pristatomi ir aptariami klasėse. Komandos taip pat drašinos pateikti savo verslo planus dalyvauti Munich verslo planų varžybose.

Kitas svarbus kurso pasiūlymas „Inovatyvūs antrepneriai“ paskaitos. Platus rangas svečių dėstytojų daro pranešimus apie savo kaip antrepnerių gyvenimišką patirtį. Pagrindinis tikslas yra mokyti įgūdžius, kurie gali įgalinti studentą priimti sėkmingus sprendimus antrepneriškame kontekste.

Antrame lygmenyje, „The UnternehmerTUM“ įsteigė neauditorinę stipendiją universiteto studentams. Šiai 18 mėnesių trunkančiai programai yra išrenkama 20 studentų per semestrą iš visų fakultetų. Greta jų universiteto kursų, šią stipendiją gaunantys studentai įgyja tam tikrą kvalifikaciją antrepneriškuose įgūdžiuose, kurie garantuoja jiems geresnę pradžią jų profesinėje karjeroje – kaip antrepneriams ar intraprenieriams. Korporaciniai partneriai suteikia studentams stipendiją su asmeniniu patarėju, kuris vadovauja ir palaiko, teikia patarimus. Svarbiausias dėmesys

3PRIEDAS (TĘSINYS)

yra sutelkiamas į tarpdisciplininius inovacinius projektus, kurie studentai vysto ar prekiauja naujais produktais ar paslaugomis korporacinių partnerių vardu ar kurian savus verslus. Į „UnternehmerTUM“ apytiksliai kreipiasi per 1000 studentų per metus.

5. Verslumas mokomas kaip praktinis projektas: imituojamos (netikros) įmonės kūrimas ir vadovavimas mišrių komandų iš skirtingų disciplinų studentų.

Taikomųjų mokslų Turku universitetas (Suomija)

Visaapimantis projekto tikslas yra duoti praktinį supratimą apie pagrindinius, fundamentalius įmonės valdymo procesus, nuo įmonės pradėjimo iki kasdieninių operacijų, suburiant studentus iš skirtingų disciplinų.

Kiekvienais metais daugiau kaip 200 studentų dalyvauja praktiniame verslumo projekte taikomųjų mokslų Turku universitete. Praktinė įmonė yra netikra, imituojama įmonė, suformuota iš skirtingų disciplinų studentų ir su skirtingais kultūriniais pagrindais. Yra tikra įmonė, palaikanti imituotą įmonę, su tikslu, kad palaikyti ir paremti planavimą ir aprūpinti tikro gyvenimo informacija verslo pradėjimui. Veiksmai, produktai ar paslaugos yra panašūs į tuos, kurie yra vykdomi tikroje įmonėje. Praktinės įmonės daro verslą viena su kita globaliniam tinkle. Projektas trunka 25-30 savaitių ir yra padalytas į tris fazes: pradėjimo fazė, verslo fazė, knygų užvertimo ir įvertinimo fazė.

Praktinės įmonės projektas yra pagrįstas taikomuoju problemos pagrindimo mokymu ir mokymasis darant (angl learning by doing) metodu. Studentų grupėms yra duodamos problemos ir užduotys su pirmine informacija ir šaltiniais papildomai informacijai. Mokymasis praktine įmone yra pagrįstas individualiu darbu ir bendravimu studentų grupėse. Vadovo vaidmuo praktinėje įmonėje turi būti kaip patarėjo ar grupės konsultanto. Vertinimas yra pagrįstas dialioginiu metodu: pačio savęs įvertinimai, grupės įvertinimai ir t.t.

Kaip jau buvo minėta, praktinės įmonės projektas yra paremtas mokymu-darant (angl. learning by doing) metodu todėl, kad padeda apsirūpinti tikroviška patirtimi įkuriant įmonę ir vykdant kasdienes verslo operacijas. Projektas suburia studentus iš skirtingų studijų krypčių (inžinerijos, verslo, sveikatos priežiūra, transportas ir t.t.), kurios dažniausiai nesąveikauja mokymosi aplinkoje. Tai padeda suburti platų žinių ir patirties diapazoną. Projektas artimai bendradarbiauja ir veikia su vietinėmis kompanijomis, bankais, viešosiomis organizacijomis, siekiant įvesti daugiau realistiškų situacijų į atvejus, užduotis ir problemines situacijas.

6. Kūrybinė/meno studijom taip pat reikalingi verslo komponentai:

Strathclyde Universitetas, UK

3PRIEDAS (TĘSINYS)

Šis kursas buvo išvystytas universiteto taikomosios muzikos skyriaus prašymu ir buvo norima įtraukti keletą verslo sričių į šios disciplinos kursą. Taikomosios muzikos kursas moko studentus kaip „pagaminti“ muziką - kaip atlikėjams, kaip kompozitoriams ar produseriams – bet nemoko, kaip padaryti karjerą šioje srityje naudojant tam tikrus įgūdžius. Būtent todėl, dauguma studentų tikisi tapti muzikos mokytojais. Tačiau dauguma šio kurso studentų yra labai antrepnieriški naudojant jų tam tikrus įgūdžius, siekiant gauti pajamas iš tapimo atlikėju ar privačiu mokytoju. Be to, antrepnieriški įgūdžiai yra būtini, siekiant, kad klestėtų kūrybiškos pramonės šakos. Šiam mokymui skiriama apie 20 studentų iš kurso, tačiau bet kuris universiteto studentas gali užsiregistruoti į šią mokymo programą.

Kursas turi dažniausiai šias 5 pagrindines temas:

- Įžanga į kūrybišką ekonomiką ir pagrindinės ypatybės, bruožai kūrybiškų verslų – kaip žmonės gali užsidirbti pragyvenimui kaip verslo savininkai kūrybiškoje ekonomikoje.
- Antrepnieriški įgūdžiai ir nuostatos;
- Kaip atpažinti galimybes ir kas daro galimybes „geromis“;
- Vaidmuo ir prigimtis intelektinės nuosavybės. Kūrybiškos pramonės šakos turi stiprų intelektinės nuosavybės komponentą. Iš tikrųjų, dažnai tai yra pagrindinis konkurencinis naujos verslo šakos pranašumas. Taigi, kaip intelektinė nuosavybė gali būti apsaugota ir eksploatuojama?
- Verslo finansavimas. Tradiciniai kūrybiškų pramonės šakų finansuotojai yra apdairūs dėl neapčiuopiamos produkcijos prigimties ir daugelio verslininkų komercinio supratimo trūkumo šiame sektoriuje. Štai kodėl finansiniai šaltiniai galėtų būti pasiekiami kūrybiškų antrepnierių.

7. Tradiciniai egzaminai yra pakeičiami antrepnereišku projektu socialiniame sektoriuje, tokiu kaip labdaros renginio organizavimas, tokiu būdu siūlant ir suteikiant vertę visuomenei.

Dublino Technologijos Institutas (Airija)

Kaip Dublino Technologijos Instituto programos dalis, užuot studentai sėdėję egzamine, studentai privalo organizuoti labdaros renginį. Renginio mastas yra atviras studentams, tačiau jie privalo organizuoti ir valdyti visą renginį savarankiškai.

Studentai susiskirsto į tris grupes. Jiems yra duodama maždaug trys mėnesiai, per kuriuos jie privalo:

- Identifikuoja labdarą – ką jie nori paremti/palaikyti;
- Sukurti ir išrinkti idėją labdaros renginiui;

3PRIEDAS (TĘSINYS)

- Gauti tinkamą susitikimo vietą;
- Rasti renginio rėmėjus;
- Išvystyti ir įgyvendinti marketingo strategiją;
- Parduoti renginio bilietus;
- Suorganizuoti kiekvieną operacijos elementą;
- Nustatyti renginio biudžetą ir valdyti finansus;
- Apžvelgti renginio pasisekimą;
- Parašyti individualų pranešimą apie jų mokymosi patirtį.

Nėra jokio kito tokio praktinio antrepnereystės švietimo Airijoje. Šis metodas yra labai praktinis ir tai reiškia, kad klasės tampa darbo grupėm, labiau palaikančiom labdaros organizavimą negu tradicines paskaitas. Tai taip pat reiškia, kad pamokos, studijuotos iš kitų verslo temų, gali būti panaudotos šio kurso viduje ir kad visų gebėjimų studentai turi galimybę pademonstruoti iniciatyvą ir organizacinius įgūdžius.

Šis antrepnereiškas metodas buvo įvestas maždaug prieš 4 metus, tačiau jau dabar rezultatai yra nepaprasti. Kurso įvertinimai pakilo, kadangi studentai jaučia, jog jie mokosi daug efektyviau, taip pat jie labai vertina galimybę padaryti kažką tikro. Studentai taip pat nuolatos kalba apie tai, kaip jie mėgaujasi padėdami kitiems žmonėms, mažiau laimingiems negu jie patys, ir jie tegia, jog niekad negalėjo įsivaizduoti, jog antrepnereiškosios savybės gali būti panaudotos tokiu būdu. Paklausa šio kurso augo ženkliai kiekvienais metais nuo jo pradžios.

8. Verslumo studijos inžinerijos studentams, nutaiktos į technines naujoves konkrečiuose verslo projektuose.

Norvegijos Mokslų ir Technologijų Universitete

Norvegijos Mokslų ir Technologijų Universiteto verslumo mokykla suteikia dviejų metų antreprenerystės magistro studijas inžinerijos studentams. Studentai mokomi to nuo trečių inžinerijos studijavimo metų. 50% kurso vis dar nukreipta į inžinerijos sritį, bet kiti 50% susitelkiama ties antreprenerystės įgūdžiais.

Verslumo magistro studijų dalyje, studentai ima tinkamus kursus, tačiau didelę laiko dalį jie dirba su verslo plėtros projektais. Tai prasideda pirmame semestre. Pirmiausiai jie ieško įdomių verslo idėjų, kurių šiuo metu stokoja įvairios komandos.

Kuomet studentai surenka 20-30 verslo idėjų, studentai daro pirmą savo demonstraciją ekrane, susijusią su temom – technologijos, rinka ir t.t. Drauge su patyrusių verslo ekspertų grupe, jie pasilieka tik 3-5 verslo idėjas. Nuo 2 iki 4 studentų susiburia ties viena verslo idėja.

Antrame semestre studentai sukuria savo pirmąjį verslo planą.

3PRIEDAS (TĘSINYS)

Vasaros semestre visi studentai eina į Bostono Universitetą, kur jie lanko antreprenerystės kursus, ir po Bostono Universiteto darbuotojų konsultacijų, toliau yra dirbama ties studentų verslo planais. Susikoncentruojama ties technologijom, rinka ir finansavimu, apimant tolimesnį galimų partnerių identifikavimą.

Vasaros semestro tikslas yra duoti studentui verslo patirtį užsienio verslo aplinkoje. Žymūs studentų elgesio pakitimai laikomi šio vasaros semestro pasekme.

Antraisiais metais studentai susitelkia ties specialiom problemom, susijusiom su studentų verslo planais; svarstomos problemos, kurios atstovauja ypatingiems iššūkiams. Kaip rezultatas, kai kurie iš verslo projektų susiduria su labai daug žadančiomis firmomis. Tačiau pirmasis tikslas yra ugdyti projektų lyderius tam, kad teikti vilčių kuriant naujas technologijas.

Tai yra įrodymas, kad universiteto fakultetų darbuotojai ir kitos vietos gali būti informacijos šaltiniais išradimams su įdomiu komerciniu potencialu, tačiau galima teigti, jog dažnai yra jaučiamas trūkumas patyrusių antreprenerių ir komandų.

9. Integruota programa tam, kad būtų skatinamas verslo pradėjimas universiteto viduje; tikslas: informuoti, mokyti ir patarti studentams ir tyrėjams.

Verslumo plėtros centras (CIADE), Madrido Universitetas (Ispanija).

Šis planas buvo pradėtas 1998 m. su tikslu dirbti drauge su kitais žaidėjais, ypač su vietine Madrido valdžia, kad skatinti verslo kūrimą tarp studentų. Šio universiteto strategija – tapti antreprenerišku ir socialiai naudingą universitetu.

Verslumo plėtros centras drauge su „Fundación Caja Madrid“ palaikymu siūlo pagalbą visiems verslo pradėjimo lygiams – nuo idėjos gimimo iki verslo sumanymo įgyvendinimo.

Siekiamas metodas yra integruotas, pagrįstas informavimu, mokymu, lydimas ir kuruojamas universiteto studentų ir darbuotojų. Taip pat šis verslumo centras yra labai aktyvus tyrinėjimuose ir techninėje pagalba visuose srityse, kur antrepreneriškumas tarnauja kaip išvystymo įrankis.

Taigi, apibendrintai galima teigti, jog yra vykdoma ši veikla:

- Supratimo iškelimas: veiksmas klasėse ir tyrinėjimų grupėse nukreiptas į antrepreneriškų verčių plitimą ir verslo galimybių identifikavimą;
- Techninė pagalba įmonės kūrimo procese, kasdieninės problemos su verslo pradėjimu, finansų paieškos, patalpų paieškos, specializuotų darbuotojų, komercinių ir pramoninių partnerių, rinkos vystymas, internacionalizacija ir t.t.
- „Universiteto antreprenerio prizas“ siūlo ypatingą grynųjų pinigų prizą geriausiam žmogaus ir socialinių mokslų projektui bei geriausiam socialinės antreprenerystės projektui.

3PRIEDAS (TĘSINYS)

- Socialinės antreprenerystės mokyklos tikslas yra suteikti paslaugų platformą žmonėms, skatinantiems socialines iniciatyvas geografiniame universiteto rajone.

Verslumo iniciatyvos centras paremia visų verslo rūšių iniciatyvas, išvystytas universiteto bendruomenės viduje ar partnerystėje su susijusiais atstovais. Tai yra skėčio programa, pritaikyta visom temom ir specialybėm.

10. Ugdymas naujų kompetencijų - antreprenerystės ir technologijų, leidžiant studentams kurti ir vystyti naujom technologijom pagrįstus verslus, ir galų gale sujungti tiltu spragą tarp technologinių atradimų ir inovatyvių paslaugų ar produktų sukomercinimo.

Antreprenerystės ir inovacijų magistratūros kursas (MIETE), Porto universitetas (Portugalija)

Antreprenerystės ir inovacijų magistratūros kursas (MIETE) prasidėjo 2004 m. rugsėjo mėn. palaikant „HiTEC“ centro komandos Šiaurės Karolinos universitete. Antreprenerystės ir inovacijų magistrantūros kursas buvo sugalvotas siekiant skatinti inovacijas ir antreprenerystę per daugiadisciplinarines komandas. Tuo yra siekiama pritaikyti prie kandidatų profilių iš skirtingų sričių, tokių kaip vadyba, inžinerija, biotechnologija, dizainas ir t.t. Programos metu, komandos vysto pagrindines integruotas inovacijų, antreprenerystės ir technologijų kompetencijas, kurios galiausiai duoda galimybę studentams sukurti ir išvystyti naujom technologijom pagrįstus verslus.

Antreprenerystės ir inovacijų magistrantūros kursas (MIETE) yra praktinis mokymo metodas, sprendžiantis tikras komercines problemas ir įgalintis studentus geriau suvokti aktualius inovacinius procesus ir įgauti tikros gyvenimiškos patirties. MIETE ypač yra orientuota į naujų

technologinių avantiūrų paleidimą, panaudojant realias svarstomas su technologijom susijusias svarstomas problemas. Paskutinis tikslas yra sumanyti rimtą verslo planą, paruoštą būti analizuojamu investitorių kurso pabaigoje.

Antreprenerystės ir inovacijų magistratūros kursas priima studentus iš skirtingų universiteto mokymosi sričių – medicina, farmacija, sportas, inžinerija. Šioje programoje komandos, sudarytos iš studentų ir tyrėjų iš universiteto, dirba drauge per visą procesą. Tai reiškia, jog studentai veikia realioje inovacinėje aplinkoje bendraudami su tyrėjais ir rinka. Taigi, šis kursas sujungia technologijų mokymą su kūrybiškumu ir naujų produktų ar paslaugų vystymo vadyba.

4 PRIEDAS

Mokslo ir technologijų parkas

Įkūrimo metai: 1993

Dalininkai: Ūkio ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Puslaidininkų fizikos institutas ir Fizikos institutas

Tikslai: stiprinti ryšius tarp mokslo tyrimų ir praktikos, palengvinti tyrimų rezultatų komercializavimo kelią, skatinti tarptautinį bendradarbiavimą ir inovacijas

Mokslo ir technologijų parke įsikūrusios įmonės dirba įvairiose srityse: telekomunikacijų, duomenų perdavimo, programinės įrangos kūrimo, lazerių ir elektroninių prietaisų projektavimo ir konstravimo, aplinkos technologijų, verslo paslaugų ir mokymo.

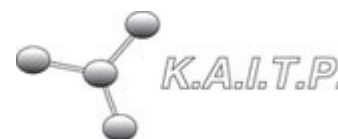
Kauno aukštųjų ir informacinių technologijų parkas

Įkūrimo metai: 2002

Steigėjai: Ūkio ministerija, Lietuvos energetikos institutas, Vytauto Didžiojo universitetas, Kauno technologijos universitetas.

Parko misija, tikslai: kurti bei diegti naujausias technologijas bei konkurencingus produktus, skatinti ir plėtoti ryšius tarp gamybinių įmonių ir mokslo bei studijų institucijų, sąlygoti ūkio plėtros strategiją, investicijų politiką bei žinių visuomenės kūrimą:

- pritraukiant universitetų dėstytojus, studentus ir verslo atstovus į konkurencingų gaminių ir paslaugų kūrimą;
- sudarant patrauklias sąlygas smulkioms ir vidutinėms inovacinėms įmonėms, užsiimančioms mokslinė, technologine ir intelektualia paslaugų veikla;
- integruojant Lietuvos mokslinį-tiriamąjį ir verslo potencialą, atveriant kelius produktyviam bendradarbiavimui su Europos Sąjungos ir kitomis šalimis.

Pramonės sektoriai: IT, automatika, atsinaujinantys energijos šaltiniai.

Šiaurės miestelio technologijų parkas

Įkūrimo metai: 2002

Steigėjai: Ūkio ministerija, Vilniaus miesto savivaldybė

VŠĮ Šiaurės miestelio technologijų parkas (ŠMTP) – viešoji įstaiga, kurios misija yra puoselėti novatorišką dvasią ir skatinti technologinių verslo įmonių kūrimąsi bei plėtrą.

Šiaurės miestelio technologijų parko tikslai:

- plėtoti ir valdyti technologijų parką Vilniuje, Šiaurės miestelyje;
- skatinti inovacijas technologijų parko aukštųjų technologijų verslo bendruomenėje;
- teikti verslo inkubavimo paslaugas novatoriškoms ir akademinės kilmės įmonėms;
- skatinti bendradarbiavimą tarp universitetų, mokslo tiriamųjų organizacijų, technologinio verslo, kapitalo rinkos ir vyriausybinių organizacijų.

4 PRIEDAS (TĘSINYS)

Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas

Įkūrimo metai: 2002

Steigėjai: Ūkio ministerija, Klaipėdos universitetas

Ypatingai didelį indėlį į verslumo ugdymą įneša Klaipėdos mokslų ir technologijų parkas. Sėkmingo regiono išvystymo sąlyga yra žiniomis ir inovacijomis grįsto verslumo skatinimas, todėl KMTP veikla sukoncentruota į inovacinėmis technologijomis ar idėjomis grįstos verslumo aplinkos sukūrimą Klaipėdos regione. Organizacija vykdo ES verslumo skatinimo strategiją, užfiksuotą „Verslumo skatinimo ES žaliwoje knygoje“ ir įgyvendina 5 pagrindines strategines nuostatas:

- skatina verslų mastymą regione;
- skatina jaunus ir veiklius žmones užsiimti privačiu verslu;
- rengia verslus plėtrai bei konkurencingumui užsienio rinkose;
- kelia verslų finansines kompetencijas;
- kuria inovatyvią bei draugišką aplinką smulkiam ir vidutiniam verslui.

Šia schema yra tikimasi aprėpti visas įmanomas verslo kryptis ir veiksmus, perduoti vertingiausias inovacines paslaugas, padėsiančias pakelti verslumo ir veiklos produktyvumo lygį Klaipėdos regione.

Visorių informacinių technologijų parkas

Įkūrimo metai: 2002

Steigėjai: Ūkio ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija,

Informacinės visuomenės komitetas, Vilniaus miesto savivaldybė, Vilniaus universitetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vilniaus kolegija, Matematikos ir informatikos institutas, privataus verslo įmonės

Pagrindinis Visorių informacinių technologijų parko siekis – sudaryti sąlygas informacinių technologijų verslo, mokslo bei studijų integracijai, kuri prisidėtų prie eksporto skatinimo, šalies konkurencingumo didinimo ir žinių pagrindu plėtojamos ekonomikos.

Visorių informacinių technologijų parko veikos tikslai:

- skatinti ir remti inovacijų pradžią bei jų inkubavimą, žiniomis pagrįstą verslą aprūpinant strateginės, techninės bei administracinės paramos priemonėmis;
- skatinti mokslo komercializaciją per naujų technologijų kūrimą, vystant ir plėtojant smulkias ir vidutines įmones;
- teikti informacines, mokymo ir konsultavimo paslaugas, susijusias su žinių visuomenės plėtra;
- skatinti ITT verslo produkcijos bei naujų technologijų eksportą;
- skatinti naujų darbo vietų ITT srityje atsiradimą;

4 PRIEDAS (TĘSINYS)

- pritraukti į regioną tarptautinių fondų, užsienio kapitalo ir vidaus kapitalo investicijas, plečiant ITT technologijų įmonių koncentraciją;
- stimuliuoti privačias kompanijas, įtraukti studentus ir mokslo atstovus į aktualių problemų sprendimą, tuo pačiu sukuriant naujas darbo vietas.

Lietuvos žemės ūkio universiteto Žemės ūkio mokslo ir technologijų parkas

LŽŪU Žemės ūkio mokslo ir technologijų parko paskirtis – kelti bendrą kaimo kultūros lygį propaguojant mokslo naujoves ir diegiant naujas technologijas, tobulinti žemės, vandens ir miškų ūkio specialistų ir Lietuvos ūkininkų kvalifikaciją, įgyvendinti Universiteto misiją subalansuotoje kaimo plėtroje.

Pagrindinės veiklos sritys

- organizuoti tęstinį žemės, vandens ir miškų ūkio specialistų mokymą;
- organizuoti tęstinį ūkininkų mokymą;
- skleisti pažangias žemės, vandens ir miškų ūkio technologijas;
- organizuoti žemės ir miškų ūkio parodas;
- rengti mokslines, gamybines konferencijas, pasitarimus, seminarus;
- organizuoti mokslinės ir techninės kūrybos taikomųjų leidinių (metodikų, rekomendacijų) rengimą ir leidimą.

Mokslo ir technologijų parkas „Technopolis“

Vizija

- TECHNOPOLIS - žiniomis grįstų verslo įmonių ir mokslo institucijų gamybinis kompleksas.

Misija

- Sutelkti pažangias Lietuvos įmones, visokeriškai padėti joms kurti bei parduoti didelės pridėtinės vertės produktus ir paslaugas.
- Šalies mokslo resursus nukreipti naujų technologijų plėtrai.
- Skatinti aukštųjų mokyklų ir inovacinių įmonių bendradarbiavimą tam, kad mokslininkų žinios būtų panaudotos realią naudą teikiančių produktų kūrimui.

Panevėžio mokslo ir technologijų parkas

Įkūrimo metai: 2006

Steigėjai: Panevėžio miesto savivaldybė ir KTU Panevėžio institutas

Panevėžio mokslo ir technologijų parko tikslas - sukurti į pramonę orientuoto mokslo ir technologijų infrastruktūrą ir paskatinti aukštųjų technologijų verslo vystymąsi Panevėžio mieste ir regione.

4 PRIEDAS (TĘSINYS)

KTU regioninis mokslo parkas

Įkūrimo metai: 2006

Steigėjai: LR ūkio ministerija, Kauno apskrities viršininko administracija, Kauno technologijos universitetas

Tikslai:

- Skatinti SVV įmonių plėtrą Kaune ir Kauno regione;
- Sukurti patrauklią verslui ir inovacijoms aplinką;
- Mokslo ir technologijų pasiekimus panaudoti regiono plėtrai;
- Išugdyti konkurentabilias ir atsparias rinkos pokyčiams įmones;
- Skatinti verslumą aukštųjų technologijų srityje;
- Skatinti naujų verslų ir naujų darbo vietų kūrimą.

5 PRIEDAS**Aukštųjų mokyklų vertinimas pagal tai, kiek jose yra ugdomas antrepreneriškumas**

Nr.	Magistrantūra	Bakalauro studijos
1.	Babson koledžas	Babson koledžas
2.	Pensilvanijos universitetas	Pensilvanijos universitetas
3.	Harvardo universitetas	Masačusetso technologijos universitetas
4.	Stanfordo universitetas	Pietų Kalifornijos universitetas
5.	Kalifornijos – Los Andželo universitetas	Teksaso universitetas Austin
6.	Pietų Kalifornijos universitetas	Niujorko universitetas
7.	Teksaso universitetas Austin	Ball State universitetas
8.	Masačusetso technologijos universitetas	Kalifornijos universitetas Berkeley
9.	Šiaurės vakarų universitetas	Baylor universitetas
10.	Kalifornijos universitetas Berkeley	Mičigano universitetas Ann Arbor
11.	Mičigano universitetas Ann Arbor	Indianos universitetas Bloomington
12.	Niujorko universitetas	Merilando universitetas College Park

13.	Baylor universitetas	Rensselaer Politechnikos universitetas
14.	Virdžinijos universitetas	Virdžinijos universitetas
15.	Kolumbijos universitetas	Case Western Reserve universitetas
16.	Kolorado universitetas Boulder	St. Louis universitetas
17.	Indianos universitetas Bloomington	Wisconsin-Madison universitetas
18.	Čikagos universitetas	
19.	Merilando universitetas College Park	

5 PRIEDAS (TĘSINYS)

20.	Ball State universitetas	
21.	Carnegie Mellon universitetas	
22.	Arizonos universitetas	
23.	Džordžijos universitetas	
24.	Bentley koledžas	
25.	Duke universitetas	

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal KURATKO, Donald F.; HODGETTS, Richard M. (2004) Entrepreneurship:theory, process, practice.THOMSON: South – western.

ANKETA

Mielas respondente,

Šios apklausos tikslas: Išsiaiškinti, kaip verslumo ugdymas yra vykdomas Lietuvos universitetuose.

Anketos trukmė 5 – 15 minučių. Ši anketa yra anoniminė

Anketa vykdoma Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto 2 kurso studentės baigiamojo magistro darbo tema „**Verslumo ugdymas Lietuvos universitetuose**”.

1. Jūsų nuomone, antrenerystė (verslumas) tai:

- Gebėjimai, leidžiantys veikti rezultatyviai ir efektyviai;
- Gebėjimas užsiimti verslu;
- Žmogaus asmeninis ir dalykinis potencialas;
- Pelno siekimas vykdant ekonominę veiklą ir sukuriant kapitalą;
- Įgimtos ar/ir įgytos savybės, leidžiančios novatoriškai mąstyti ir rizikingai veikti;
- Gebėjimas įkurti įmonę ir uždirbti pinigus
- Nežinau, kas tai yra
- Kita.....

2. C.Turner (2004) antrenerį apibūdina kaip kūrybingą novatorių, kuris veikdamas savo paties iniciatyva ieško galimybių, jas išnaudoja, prisiima riziką ir energingai siekia prasmingo rezultato - pinigai ar pelningumas nėra jo tikslas.

Ar pažįstate tokių žmonių, kuriuos galėtumėte įvardinti antreneriais?

- Taip, pažįstu
- Ne, nepažįstu
- Nežinau

3. Kurios savybės, Jūsų nuomone, yra būdingos antreprenieriui? (versliai, novatoriškai asmenybei) (3 balų sistemoje, kur 1-nebūdinga, 3-būdinga)

	1 Nebūdinga	2 Vidutiniškai būdinga	3 Būdinga
Kūrybingumas	O	O	O
Atkaklumas	O	O	O
Pasitikėjimas savimi	O	O	O
Iniciatyvumas	O	O	O
Rezultatų siekimas	O	O	O
Pasiuokojimas darbui	O	O	O
Komunikaciniai (bendravimo) įgūdžiai	O	O	O
Gebėjimas analizuoti ir planuoti savo darbus	O	O	O
Problemų sprendimo įgūdžiai	O	O	O
Gebėjimas motyvuoti komandą ir ją uždegti veiklai;	O	O	O
Gebėjimas nustatyti tikslus;	O	O	O
Kritiškas mąstymas	O	O	O
Derėjimosi įgūdžiai	O	O	O
Gebėjimas atskleisti konfliktu priežastis ir juos spręsti	O	O	O
Komandinio darbo įgūdžiai	O	O	O
Gebėjimas pamatuoti riziką	O	O	O
Vadovavimo įgūdžiai	O	O	O
Intelektas	O	O	O
Kalbėjimo viešai ir pristatymo įgūdžiai;	O	O	O
Noras turėti kuo daugiau pinigų	O	O	O

4. Jūsų nuomone, aukščiau pateiktų savybių visuma yra:

- Išugdomos žmogaus savybės;
- Įgimtos žmogaus savybės;

5. Ar Jūs norėtumėte išsiugdyti šias savybes?

- Taip
- Ne
- Nežinau

6. Kokiose gyvenimo srityse, Jūsų nuomone, galima pritaikyti antreprenieriškus (verslius) įgūdžius?

- Verslo aplinkoj
- Politinėj aplinkoj
- Socialinėj aplinkoje
- Ekonominėje aplinkoje
- Visose gyvenimo srityse

7. Įvertinkite, ar verslumo kultūros sklaida bei efektyviai veiklai būtinų įgūdžių ugdymas yra svarbi sudėtinė jaunų žmonių ugdymo ir rengimo savarankiškam gyvenimui dalis?

- Visiškai nesvarbi
- Nesvarbi
- Vidutiniškai svarbi
- Svarbi
- Labai svarbi

8. Ar pakankamai dėmesio antrepreneriškųjų savybių ugdymui yra skiriama Jūsų universitete?

- Visiškai neskiriama tam dėmesio
- Neskiriama tam dėmesio
- Vidutiniškai tam skiriama dėmesio
- Skiriama tam dėmesio
- Labai didelis dėmesys skiriamas

9. Ar norėtumėte, jog antrepreneriškumo ugdymas būtų sudedamoji studijų dalis visų mokslo sričių studentams? (ne tik ekonomikos ir vadybos fakultetų studentams, bet ir medicinos, filosofijos, inžinerijos ir t.t.)

- Taip, labai norėčiau
- Norėčiau
- Nežinau
- Nenorėčiau
- Visiškai nenorėčiau

10. Kurios iš pateiktų mokymo formų, Jūsų nuomone, studentų antrepreneriškumą ugdo, o kurios ne?

	1 Visiškai neugdo	2 Neugdo	3 Vidutiniškai ugdo	4 Ugdo	5 Labai ugdo
Teorinės paskaitos	☐	☐	☐	☐	☐
Seminarai	☐	☐	☐	☐	☐
Referatų rašymas	☐	☐	☐	☐	☐
Specialios verslumo paskaitos	☐	☐	☐	☐	☐
Dalyvavimas visuomeninėje veikloje	☐	☐	☐	☐	☐
Bedradarbiavimas su verslo įmonėmis	☐	☐	☐	☐	☐
Bendravimas su didele patirtį turinčiais antrepreneriais, diskusijos	☐	☐	☐	☐	☐
Verslo planų konkursai, varžybos	☐	☐	☐	☐	☐
Įvairūs kūrybiniai projektai	☐	☐	☐	☐	☐
Dalyvavimas virtualiuose verslą imituojančiuose žaidimuose, turnyruose.	☐	☐	☐	☐	☐
Darbas verslo projektuose ir inkubatoriuose	☐	☐	☐	☐	☐
Komandinės užduotys, reikalaujančios demonstruoti įgytų žinių pritaikymą	☐	☐	☐	☐	☐

sprendžiant sudėtingas problemas, apimančias įvairias mokslo sritis					
--	--	--	--	--	--

11. Įvardinkite, su kuriomis išvardintomis (11 klausime) mokymo programomis teko susidurti savo studijų metu?

.....

12. Ar Jums pakanka informacijos apie Lietuvos aukštųjų mokyklų vykdomas programas, skirtas jaunų žmonių antrepreneriškųjų (verslių) savybių ugdymui?

- Visiškai nepakanka
- Nepakanka
- Vidutiniškai pakanka
- Pakanka
- Visiškai pakanka

13. Kokiai verslumo ugdymo formai teiktumėte pirmenybę?

- Verslumas ugdomas kaip būtinas asmenybės gebėjimas, nepriklausomai nuo pasirinktos studijų krypties ar formos;
- Verslumas ugdomas kaip gebėjimas taikyti įgytas profesijos žinias gyvenime
- Verslumas priskirtas prie pagrindinių studijų metu ugdomų įgūdžių, būtinų norint gyventi ir dirbti žinių visuomenėje
- Verslumas priskirtas prie laisvai pasirenkamųjų studijų dalykų, leidžiančių asmeniškai pasirinkti tobulinimosi kryptį
- Kita.....

14. Ar galite save įvardinti antreprenieriu (verslia asmenybe)?

- Taip
- Ne

Jei Jūs pažymėjote atsakymą TAIP, prašom 14 klausimą praleisti

15. Jei ne, tuomet ko Jums trūksta, kad taptumėte antreprenieriu?

- Teorinių žinių
- Praktinių įgūdžių
- Didesnės informacijos sklaidos apie antreprenerybę
- Kita.....

16. Jūsų lytis:

- Vyras
- Moteris

17. Kelinto kurso studentas esate?

- 1 kursas (bakalauras)

- 2 kursas (bakalauras)
- 3 kursas (bakalauras)
- 4 kursas (bakalauras)
- 5 kursas (bakalauras)
- 1 kursas (magistras)
- 2 kursas (magistras)

18. Kokioje aukštojoje mokykloje studijuojate?

.....

19. Jūsų fakultetas/institutas?

- Ekonomikos ir vadybos fakultetas
- Kita